

جمهوری اسلامی ایران

ریاست جمهوری

معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهور

مرکز آموزش مدیریت دولتی

محتوای آموزشی

قانون و سیاست های اصل ۴۴ با تأکید بر ظرفیت ها

و

ظرفیت های اصل ۴۴ قانون اساسی و نقش استانداران

تهیه شده در:

دفتر برنامه ریزی و توسعه آموزش

تابستان ۱۳۸۹

فهرست مطالب

مقدمه	۱
بخش اول: اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و سیاست‌های کلی حاکم بر آن	۳
هدف کلی	۳
اهداف رفتاری	۳
۱-۱- تاریخچه اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی	۴
۱-۲- متن اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی	۵
۳-۱- سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی	۵
الف) سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ شدن بخش دولتی	۶
ب) سیاست‌های کلی بخش تعاونی	۷
ج) سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و نگاه‌های دولتی	۸
د) سیاست‌های کلی واگذاری	۱۰
ه) سیاست‌های کلی اعمال حاکمیت و پرهیز از انحصار	۱۱
۴-۱- قانون اجرای سیاست‌های اصل (۴۴)	۱۲
۱-۴-۱- مشخصات قانون اصل (۴۴)	۱۳
۲-۴-۱- ویژگی‌های قانون	۱۳
نمونه سؤال‌های چهارگزینه‌ای	۱۵
نمونه سؤال‌های تشریحی	۱۷
بخش دوم: تحلیل بخش‌های مختلف اقتصادی و ارتباط آن با اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران	۱۸
هدف کلی	۱۸
اهداف رفتاری	۱۸
۱-۲- توانمندسازی بخش خصوصی در قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی	۱۹
۲-۲- بخش تعاونی و ساختار موجود آن	۲۳
۱-۲-۲- عملکرد موجود تعاونی‌ها	۲۵
۲-۲-۲- وضعیت بخش تعاون در سند چشم‌انداز	۲۵
۳-۲-۲- نقش و جایگاه بخش تعاونی در تحقق مضامین ۱۲ گانه برنامه چهارم توسعه	۲۶
۴-۲-۲- وضعیت بخش تعاونی در سیاست‌های کلی و قانون برنامه چهارم توسعه	۲۷
۵-۲-۲- نقاط قوت بخش تعاونی در تحقق اهداف سند چشم‌انداز	۲۹
۶-۲-۲- محدودیت‌ها و تنگناهای بخش تعاونی	۳۰
۳-۲- الزامات اجرای موفق سیاست‌های کلی توسعه بخش تعاونی در چارچوب سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری	۳۱
۴-۲- توانمندسازی و ارتقای بخش‌های غیردولتی در برنامه پنجم توسعه با تأکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی	۳۲
نمونه سؤال‌های چهارگزینه‌ای	۳۴
نمونه سؤال‌های تشریحی	۳۵
بخش سوم: شورای عالی اجرای سیاست‌های اصل (۴۴)	۳۶
هدف کلی:	۳۶

- اهداف رفتاری: ۳۶.....
- ۳-۱- دستورالعمل نحوه برگزاری جلسات کمیسیون شورای عالی..... ۳۷
- ۳-۲- آیین نامه نحوه اداره و اخذ تصمیمات شورای عالی اجرای سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی..... ۴۰
- نمونه سؤال های چهار گزینیه ای..... ۴۳
- نمونه سؤال های تشریحی..... ۴۴
- بخش چهارم: واگذاری و سیاست های مربوط..... ۴۵
- هدف کلی..... ۴۵
- اهداف رفتاری..... ۴۵
- ۴-۱- تعاریف واگذاری..... ۴۶
- ۴-۲- الزامات اجرای استراتژی واگذاری جهت تحقق سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی..... ۴۶
- ۴-۲-۱- فرآیند تغییر..... ۴۶
- ۴-۲-۲- ساختار..... ۵۲
- ۴-۲-۳- فرهنگ..... ۵۳
- ۴-۳- سطوح اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری موارد صدر اصل (۴۴)..... ۵۵
- ۴-۴- شیوه های اعمال حاکمیت دولت..... ۵۵
- ۴-۵- ضرورت اعمال حاکمیت دولت در ایران، پس از واگذاری فعالیت های صدر اصل (۴۴) قانون اساسی..... ۵۶
- ۴-۶- شیوه های اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری (در موارد صدر اصل ۴۴)..... ۵۷
- نمونه سؤال های چهار گزینیه ای..... ۵۹
- نمونه سؤال های تشریحی..... ۶۰
- بخش پنجم: سهام عدالت و نقش آن در تحقق اهداف اصل (۴۴)..... ۶۱
- هدف کلی..... ۶۱
- اهداف رفتاری..... ۶۱
- ۵-۱- مبانی قانونی واگذاری سهام عدالت و پرداخت سود آن..... ۶۲
- ۵-۱-۱- آیین نامه اجرایی توزیع سهام عدالت..... ۶۲
- ۵-۲- واگذاری سهام عدالت و اهداف آن..... ۶۵
- ۵-۲-۱- اهداف اجرای طرح سهام عدالت..... ۶۶
- ۵-۲-۲- ارکان اجرای طرح سهام عدالت..... ۶۷
- ۵-۲-۳- روش اجرای طرح..... ۶۹
- ۵-۳- روند شناسایی مشمولان، واگذاری سهام و پرداخت سود سهام عدالت..... ۷۰
- ۵-۳-۱- شناسایی مشمولان..... ۷۰
- ۵-۳-۲- واگذاری سهام عدالت..... ۷۱
- ۵-۳-۳- پرداخت سود سهام عدالت..... ۷۳
- ۵-۴- اساسنامه شرکت کارگزاری سهام عدالت..... ۷۷
- نمونه سؤال های چهار گزینیه ای..... ۷۸
- نمونه سؤال های تشریحی..... ۷۹
- بخش ششم: رقابت و منع انحصار در عرصه های مختلف..... ۸۰
- هدف کلی..... ۸۰

اهداف رفتاری.....	۸۰
۱-۶- شورای رقابت.....	۸۱
۱-۱-۶- ترکیب اعضاء شورای رقابت.....	۸۱
۲-۱-۶- وظایف و اختیارات شورای رقابت.....	۸۱
۳-۱-۶- تصمیمات شورای رقابت.....	۸۲
۴-۱-۶- شرایط انتخاب اعضاء.....	۸۳
۵-۱-۶- تضمین موقعیت شغلی اعضاء شورا و نحوه استقلال آن‌ها.....	۸۵
نمونه سؤال‌های چهار گزینیه‌ای.....	۸۷
نمونه سؤال‌های تشریحی.....	۸۸
بخش هفتم: تحلیل مأموریت‌ها و وظایف دستگاه‌های اجرایی.....	۸۹
هدف کلی.....	۸۹
اهداف رفتاری.....	۸۹
۱-۷- تکالیف شش گانه دستگاه‌های دولتی برای تسریع در اجرای اصل (۴۴) ابلاغی از سوی رئیس جمهور.....	۹۰
۱-۱-۷- تکلیف اول.....	۹۰
۲-۱-۷- تکلیف دوم.....	۹۰
۳-۱-۷- تکلیف سوم.....	۹۰
۴-۱-۷- تکلیف چهارم.....	۹۰
۵-۱-۷- تکلیف پنجم.....	۹۱
۶-۱-۷- تکلیف ششم.....	۹۱
نمونه سؤال‌های تشریحی.....	۹۳
بخش هشتم: اقدامات ضروری جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی.....	۹۴
هدف کلی.....	۹۴
اهداف رفتاری.....	۹۴
۱-۸- وظایف دست‌اندرکاران و نقش آفرینان.....	۹۵
۲-۸- فهرست کلی اقدامات ضروری.....	۹۶
۱-۲-۸- رهبری.....	۹۶
۲-۲-۸- قوه قضائیه.....	۹۷
۳-۲-۸- مجمع تشخیص مصلحت نظام.....	۹۷
۴-۲-۸- شورای نگهبان.....	۹۷
۵-۲-۸- مجلس شورای اسلامی.....	۹۸
۶-۲-۸- دولت.....	۹۸
۷-۲-۸- تشکل‌های بخش خصوصی و مردم نهاد.....	۹۸
۸-۲-۸- تشکل‌های کارگری.....	۹۹
۹-۲-۸- رسانه‌ها.....	۹۹
۱۰-۲-۸- حوزه، دانشگاه و دیگر سامانه‌های اندیشه‌ساز.....	۹۹

۱۰۰ ۱۱-۲-۸- روحانیت
۱۰۰ ۱۲-۲-۸- احزاب و گروه‌های سیاسی
۱۰۰ ۱۳-۲-۸- بنیادها و نهادهای عمومی
۱۰۱ نمونه سؤال‌های چهارگزینه‌ای
۱۰۵ نمونه سؤال‌های تشریحی
۱۰۶ پاسخنامه نمونه سؤال‌های چهارگزینه‌ای
۱۰۸ منابع و مآخذ:

مقدمه

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و تصویب قانون اساسی، فصل چهارم این قانون به موضوع اقتصاد و امور مالی اختصاص داده شد. به موجب اصل (۴۴)، مالکیت در جمهوری اسلامی به سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی تقسیم می‌شود و فعالیت آن‌ها همان‌طور که در ذیل اصل مذکور آمده، مجاز و قانونی است.

با پیروزی انقلاب اسلامی، اقتصاد کشورمان به سمت اقتصاد دولتی گرایش پیدا کرد و دولت برای کسب قدرت بیشتر، سعی در تملک بنگاه‌های عظیم اقتصادی داشت؛ اما پس از این‌که صاحب‌نظران اقتصادی و مسئولان عالی‌رتبه نظام به این نتیجه رسیدند که اقتصاد اسلامی لزوماً به معنای اقتصاد دولتی نیست، به دنبال راهکار قانونی برای حل آن برآمدند و بنابراین سه ایده در این خصوص مطرح و پیشنهاد شد:

۱- اصلاح قانون اساسی،

۲- تفسیر قانون اساسی از سوی شورای نگهبان،

۳- سیاست‌گذاری در چارچوب قانون اساسی توسط مقام معظم رهبری.

در نهایت با توجه به اختیاراتی که بند اول و دوم اصل (۱۱۰) قانون اساسی به رهبری داده، راه حل سوم پذیرفته شد و مجمع تشخیص مصلحت نظام فعالیت خود را برای سیاست‌گذاری و برون‌رفت از مشکلات اقتصادی کشور و کاهش تصدی‌گری دولت شروع کرد.

به این ترتیب سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی پس از بحث و بررسی‌های فراوان، در نهایت در قالب سه بند تنظیم شد که بند الف و ب آن خرداد ۱۳۸۴ و بند ج آن تیر ماه ۱۳۸۵ از سوی مقام معظم رهبری ابلاغ گردید. پایه و اساس اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، بر اصل بازسازی ساختار اقتصادی در جمهوری اسلامی ایران و بازتعریف نقش دولت در مقام سیاست‌گذاری و ناظر بنا شده است که ابلاغیه مقام معظم رهبری نیز در همین خصوص، دو هدف اساسی را دنبال می‌کند:

۱- تغییر مناسبات اقتصادی میان دولت و بازار

۲- گسترش پایه عدالت در جامعه

برای اجرای موفق و بدون عیب و نقص سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی لازم است زمینه‌ها و بسترهای قانونی و حقوقی لازم، تدوین و تصویب شود تا فرآیند اجرای این سیاست‌ها، تسریع و تسهیل گردد. تصویب قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی یکی از

منابع قانونی این سیاست‌هاست که مجلس شورای اسلامی در خرداد ۱۳۸۷ آن را تصویب کرده است. اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) ابلاغی مقام معظم رهبری بسان موتور محرکه‌ای برای اقتصاد کشور است که در صورت پیگیری و تداوم آن می‌تواند به تحولی عظیم در بنیان‌های اقتصادی کشور بیانجامد؛ به همین دلیل است که رهبر معظم انقلاب دغدغه جدی درباره اجرای آن دارند و بارها در جلسات مختلف با قوای سه‌گانه بر ضرورت و اهمیت اجرای این سیاست‌ها و پرهیز از تعلل و کوتاهی در این باره تأکید داشته‌اند. (فصلنامه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)^۱

با عنایت به مطالب پیش‌گفته در خصوص سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، آشنایی مدیران با مفاهیم و مواد قانونی، ابعاد، الزامات، چالش‌ها و راهکارهای اجرای سیاست‌های مزبور اهمیت دوچندان می‌یابد.

^۱ فصلنامه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، سال پانزدهم، شماره شصتم، پاییز و زمستان ۱۳۸۷، ص ۵

بخش اول: اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و سیاست‌های کلی حاکم بر آن

هدف کلی

افزایش توانایی تحلیل مدیران سیاسی در خصوص تاریخچه و متن اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سیاست‌های کلی آن و قوانین مختلف مطابق بند یک اصل (۱۱۰) ابلاغی مقام رهبری در بخش‌های مختلف

اهداف رفتاری

پس از مطالعه این بخش، فراگیران قادر خواهند بود:

- ۱- تاریخچه اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را شرح دهند.
- ۲- متن اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را بیان کنند.
- ۳- نکات مهم سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی مطابق بند اصل (۱۱۰) ابلاغی مقام معظم رهبری را بیان کنند.
- ۴- سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ شدن بخش دولتی را شرح دهند.
- ۵- سیاست‌های کلی بخش تعاون را به اختصار برشمارند.
- ۶- سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بانک‌های دولتی را برشمارند.
- ۷- واگذاری ۸۰ درصدی سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل (۴۴) به بخش‌های مختلف را شرح دهند.
- ۸- الزامات واگذاری را در بخش‌های مختلف اقتصادی را بیان کنند.
- ۹- سیاست‌های کلی واگذاری را نام ببرند.
- ۱۰- مشخصات اصل (۴۴) قانون اساسی را نام ببرند.
- ۱۱- ویژگی اصل (۴۴) قانون اساسی را برشمارند.

۱-۱- تاریخچه اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام جمهوری اسلامی ایران و متعاقب آن شروع جنگ تحمیلی، تمرکز دولت بر بسیاری از صنایع و فعالیت‌های اقتصادی کشور امری اجتناب‌ناپذیر می‌نمود، به گونه‌ای که در صدر اصل (۴۴) قانون اساسی نیز بسیاری از فعالیت‌های مهم و پایه‌ای شامل بانکداری، تامین نیرو، صنایع مادر و پایه و ...، دولتی و تحت مالکیت دولت منظور شده بود و مالکیت فعالیت‌های مذکور خصوصاً در شرایط حساس دوران جنگ تحمیلی در اختیار کامل دولت قرار گرفت.

روند مورد نظر تا اواخر دهه ۶۰ کماکان ادامه یافت. تا این که پس از خاتمه جنگ، دولت اقدام به تدوین و تصویب برنامه‌های بازسازی اقتصادی، اجتماعی در قالب برنامه‌های اول و دوم توسعه، جهت بهبود عملکرد شرکت‌های دولتی و حضور فعال‌تر بخش خصوصی در اقتصاد ملی نمود و در ادامه این مسیر طی قانون برنامه سوم توسعه نیز، برنامه خصوصی‌سازی شرکت‌های دولتی را تحت عنوان، ساماندهی شرکت‌های دولتی و واگذاری سهام آن‌ها دنبال نمود و طی برنامه چهارم توسعه نیز، اصول واگذاری را بر اساس همان فرآیند، پیگیری نمود. البته طی این مدت کماکان بانک‌های عظیم اقتصادی، تحت تملک دولت اداره می‌شدند. بدنه اقتصادی دولت در نتیجه این امر بسیار فربه شد، به گونه‌ای که دولت هزینه مالی و مدیریتی هنگفتی را برای اداره این بنگاه‌ها صرف می‌نمود و مستقیماً به امور تصدی‌گری روی آورده و خود تبدیل به انحصارگری بزرگ و البته ناکارآمدی در صحنه اقتصادی کشور شد.

گرچه در طی سال‌های ۱۳۶۸ الی ۱۳۸۴ در برنامه‌های پنجساله اول لغایت سوم توسعه، همواره مواد مهمی برای تسهیل و یا فراهم نمودن زمینه واگذاری، سهام بانک‌های دولتی کوچک و متناسب‌سازی اندازه دولت، حضور بخش‌های غیردولتی در اقتصاد و امکان سرمایه‌گذاری این بخش‌ها در حوزه‌های مختلف اقتصادی مورد تصریح و تصویب قرار می‌گرفت، لیکن به واسطه این بخش غیردولتی در حوزه‌های عمده‌ای از اقتصاد منع شده بود، هیچ گونه تاثیر قابل توجهی در کاهش میزان و ضریب نفوذ و یا حضور دولت در اقتصاد به چشم نمی‌آمد. لذا ارائه تفسیر جدیدی از اصل (۴۴) قانون اساسی و به منظور تحقق موارد ذیل اصل (۴۴)، بنا به دستور مقام معظم رهبری در دستور کار مجمع تشخیص مصلحت نظام قرار گرفت که در صفحات آتی به آن پرداخته خواهد شد.

(دفتر برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای سیاست‌های اصل (۴۴) قانون اساسی)^۱

^۱ <http://www.asle44.ir>

۱-۲- متن اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی

نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی منظم و صحیح استوار است.

بخش دولتی شامل کلیه صنایع بزرگ، صنایع مادر، بازرگانی خارجی، معادن بزرگ، بانکداری، بیمه، تامین نیرو، سدها و شبکه‌های بزرگ آبرسانی، رادیو و تلویزیون، پست و تلگراف و تلفن، هواپیمایی، کشتیرانی، راه و راه‌آهن و مانند این‌ها است که به صورت مالکیت عمومی و در اختیار دولت است.

بخش تعاونی شامل شرکت‌ها و مؤسسات تعاونی تولید و توزیع است که در شهر و روستا بر طبق ضوابط اسلامی تشکیل می‌شود.

بخش خصوصی شامل آن قسمت از کشاورزی، دامداری، صنعت، تجارت و خدمات می‌شود که مکمل فعالیت‌های اقتصادی دولتی و تعاونی است.

مالکیت در این سه بخش تا جایی که با اصول دیگر این فصل مطابق باشد و از محدوده قوانین اسلام خارج نشود و موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد و مایه زیان جامعه نشود، مورد حمایت قانون جمهوری اسلامی است. تفصیل ضوابط و قلمرو و شرایط هر سه بخش را قانون معین می‌کند. (سایت ریاست جمهوری)^۱

۱-۳- سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی

محتوای ابلاغی مقام معظم رهبری در خصوص رعایت نکات لازم در سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مطابق بند یک، اصل (۱۱۰):

۱- اجرای این سیاست‌ها مستلزم تصویب قوانین جدید و بعضاً تغییراتی در قوانین موجود است، لازم است دولت و مجلس محترم در این زمینه با یکدیگر همکاری نمایند.

۲- نظارت مجمع تشخیص مصلحت نظام بر حسن اجرای این سیاست‌ها با اتخاذ تدابیر لازم و همکاری دستگاه‌های مسئول و ارائه گزارش‌های نظارتی هر سال در وقت معین مورد تأکید است.

^۱ <http://former.president.ir>

۳- در مورد «سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بانک‌های دولتی» پس از دریافت گزارش‌ها و مستندات و نظریات مشورتی تفصیلی مجمع راجع به رابطه خصوصی‌سازی با هر یک از عوامل ذیل اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، نقش عوامل مختلف، در ناکارآمدی بعضی از بانک‌های دولتی، آثار انتقال هر یک از فعالیت‌های صدر اصل (۴۴) و بانک‌های مربوط به بخش‌های غیردولتی، میزان آمادگی بخش‌های غیردولتی و ضمانت‌ها و راه‌های اعمال حاکمیت دولت، اتخاذ تصمیم خواهد شد، انشاء... .

سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

با توجه به ذیل اصل (۴۴) قانون اساسی و مفاد اصل (۴۳) و به‌منظور:

- * شتاب بخشیدن به رشد، اقتصاد ملی.
 - * گسترش مالکیت در سطح عمومی مردم به‌منظور تأمین عدالت اجتماعی.
 - * ارتقای کارایی بانک‌های اقتصادی و بهره‌وری منابع مادی و انسانی و فناوری.
 - * افزایش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی.
 - * افزایش سهم بخش‌های خصوصی و تعاون در اقتصاد ملی.
 - * کاستن از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی.
 - * افزایش سطح عمومی اشتغال.
 - * تشویق اقشار مردم به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری و بهبود درآمد خانوارها
- مقرر می‌گردد:

الف) سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ شدن بخش دولتی

۱- دولت، حق فعالیت اقتصادی جدید، خارج از موارد صدر اصل (۴۴) را ندارد و موظف است هرگونه فعالیت شامل (تداوم فعالیت‌های قبلی و بهره‌برداری از آن) را که مشمول عناوین صدر اصل (۴۴) نباشد، حداکثر تا پایان برنامه ۵ ساله چهارم (سالیانه حداقل ۲۰ درصد کاهش فعالیت) به بخش‌های تعاونی و خصوصی و عمومی غیردولتی واگذار کند.

با توجه به مسئولیت نظام در حسن اداره کشور، تداوم و شروع فعالیت ضروری، خارج از عناوین صدر اصل (۴۴) توسط دولت، بنا به پیشنهاد هیأت وزیران و تصویب مجلس شورای اسلامی برای مدت معین مجاز است. اداره و تولید محصولات نظامی، انتظامی و اطلاعاتی نیروهای مسلح و امنیتی که جنبه محرمانه دارد، مشمول این حکم نیست.

۲- سرمایه‌گذاری و مالکیت و مدیریت در زمینه‌های مذکور در صدر اصل (۴۴) قانون اساسی به شرح زیر توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و بخش‌های تعاونی و خصوصی مجاز است:

۲-۱- صنایع بزرگ، صنایع مادر از جمله (صنایع بزرگ پایین دستی نفت و گاز) و معادن بزرگ (به استثنای نفت و گاز).

۲-۲- فعالیت بازرگانی خارجی در چارچوب سیاست‌های تجاری و ارزی کشور.

۲-۳- بانکداری توسط بنگاه‌ها و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌های تعاونی سهامی عام و شرکت‌های سهامی عام مشروط به تعیین سقف سهام هر یک از سهامداران با تصویب قانون.

۲-۴- بیمه

۲-۵- تأمین نیرو شامل تولید و واردات برق برای مصارف داخلی و صادرات.

۲-۶- کلیه امور پست و مخابرات به استثنای شبکه‌های مادر مخابراتی، امور واگذاری فرکانس و شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی.

۲-۷- راه و راه‌آهن.

۲-۸- هواپیمایی (حمل و نقل هوایی) و کشتیرانی (حمل و نقل دریایی).

سهم بهینه بخش‌های دولتی و غیردولتی در فعالیت‌های صدر اصل (۴۴)، با توجه به حفظ حاکمیت دولت و استقلال کشور و عدالت اجتماعی و رشد و توسعه اقتصادی، طبق قانون تعیین می‌شود.

ب) سیاست‌های کلی بخش تعاونی

۱- افزایش سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور به ۲۵ درصد تا آخر برنامه ۵ ساله پنجم.

۲- اقدام مؤثر دولت در ایجاد تعاونی‌ها برای بیکاران در جهت اشتغال مولد.

۳- حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونی‌ها از طریق روش‌هایی از جمله تخفیف مالیاتی، ارایه تسهیلات اعتباری حمایتی به‌وسیله کلیه مؤسسات مالی کشور و پرهیز از هرگونه دریافت اضافی دولت از تعاونی‌ها نسبت به بخش خصوصی.

۴- رفع محدودیت از حضور تعاونی‌ها، در تمام عرصه‌های اقتصادی از جمله بانکداری و بیمه.

۵- تشکیل بانک توسعه تعاون با سرمایه دولت با هدف ارتقای سهم بخش تعاونی در اقتصاد کشور.

۶- حمایت دولت از دستیابی تعاونی‌ها به بازار نهایی و اطلاع‌رسانی جامع و عادلانه به این بخش.

۷- اعمال نقش حاکمیتی دولت در قالب امور سیاستگذاری و نظارت بر اجرای قوانین موضوعه و پرهیز از مداخله در امور اجرایی و مدیریتی تعاونی‌ها.

۸- توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و سایر حمایت‌های لازم به‌منظور افزایش کارآمدی و توانمندسازی تعاونی‌ها.

۹- انعطاف و تنوع در شیوه‌های افزایش سرمایه و توزیع سهام در بخش تعاونی و اتخاذ تدابیر لازم به‌نحوی که علاوه بر تعاونی‌های متعارف امکان تأسیس تعاونی‌های جدید در قالب شرکت سهامی عام با محدودیت مالکیت هر یک از سهامداران به سقف معینی که حدود آن را قانون تعیین می‌کند، فراهم شود.

۱۰- حمایت دولت از تعاونی‌ها متناسب با تعداد اعضا.

۱۱- تأسیس تعاونی‌های فراگیر ملی برای تحت پوشش قرار دادن سه دهک اول جامعه به‌منظور فقرزدایی.

ج) سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی

با توجه به ضرورت شتاب گرفتن رشد و توسعه اقتصادی کشور مبتنی بر اجرای عدالت اجتماعی و فقرزدایی در چارچوب چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور،

* تغییر نقش دولت از مالکیت و مدیریت مستقیم بنگاه به سیاستگذاری و هدایت و نظارت.

* توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی در اقتصاد و حمایت از آن، جهت رقابت کالاها در بازارهای بین‌المللی.

* آماده سازی بنگاه‌های داخلی جهت مواجهه هوشمندانه با، قواعد تجارت جهانی در یک فرآیند تدریجی و هدفمند.

* توسعه سرمایه انسانی دانش پایه و متخصص.

* توسعه و ارتقاء استانداردهای ملی و انطباق نظام‌های ارزیابی کیفیت با استانداردهای بین‌المللی.

* جهت‌گیری خصوصی‌سازی در راستای افزایش کارایی و رقابت‌پذیری و گسترش مالکیت عمومی.

و بنا بر پیشنهاد مجمع تشخیص مصلحت نظام، بند (ج) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مطابق بند (۱) اصل (۱۱۰) ابلاغ می‌گردد.

واگذاری ۸۰٪ از سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل (۴۴) به بخش‌های خصوصی، شرکت‌های تعاونی سهامی عام و بنگاه‌های عمومی غیردولتی به شرح ذیل مجاز است:

۱- بنگاه‌های دولتی که در زمینه معادن بزرگ، صنایع بزرگ و صنایع مادر (از جمله صنایع بزرگ پائین‌دستی نفت و گاز) فعال هستند، به استثنای شرکت ملی نفت ایران و شرکت‌های استخراج و تولید نفت خام و گاز.

۲- بانک‌های دولتی به استثنای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک ملی ایران، بانک سپه، بانک صنعت و معدن، بانک کشاورزی، بانک مسکن و بانک توسعه صادرات.

۳- شرکت‌های بیمه دولتی به استثنای بیمه مرکزی و بیمه ایران.

۴- شرکت‌های هواپیمایی و کشتیرانی به استثنای سازمان هواپیمایی کشوری و سازمان بنادر و کشتیرانی.

۵- بنگاه‌های تأمین نیرو به استثنای شبکه‌های اصلی انتقال برق.

۶- بنگاه‌های پستی و مخابراتی به استثنای شبکه‌های مادر مخابراتی، امور واگذاری فرکانس و شبکه‌های اصلی تجزیه و مبادلات و مدیریت توزیع خدمات پایه پستی.

۷- صنایع وابسته به نیروهای مسلح به استثنای تولیدات دفاعی و امنیتی ضروری به تشخیص فرمانده کل قوا.

الزامات واگذاری

الف) قیمت‌گذاری سهام از طریق بازار بورس انجام می‌شود.

ب) فراخوان عمومی با اطلاع‌رسانی مناسب جهت ترغیب و تشویق عموم به مشارکت و جلوگیری از ایجاد انحصار و رانت اطلاعاتی صورت پذیرد.

ج) جهت تضمین بازدهی مناسب سهام شرکت‌های مشمول واگذاری اصلاحات لازم در خصوص بازار، قیمت‌گذاری محصولات و مدیریت مناسب براساس قانون تجارت انجام گردد.

د) واگذاری سهام شرکت‌های مشمول طرح در قالب شرکت‌های مادر تخصصی و شرکت‌های زیرمجموعه با کارشناسی همه جانبه صورت گیرد.

ه) به منظور اصلاح مدیریت و افزایش بهره‌وری بنگاه‌های مشمول واگذاری با استفاده از ظرفیت‌های مدیریتی کشور، اقدامات لازم جهت جذب مدیران با تجربه، متخصص و کارآمد انجام پذیرد.

ف) فروش اقساطی حداکثر ۵ درصد از سهام شرکت‌های مشمول بند (ج) به مدیران و کارکنان شرکت‌های فوق مجاز است.

و) با توجه به ابلاغ بند (ج) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) و تغییر وظایف حاکمیتی، دولت موظف است نقش جدید خود در سیاست‌گذاری، هدایت و نظارت بر اقتصاد ملی را تدوین و اجرا نماید.

ی) تخصیص درصدی از منابع واگذاری، جهت حوزه‌های نوین با فناوری پیشرفته در راستای وظایف حاکمیتی مجاز است.

د) سیاست‌های کلی واگذاری

۱- الزامات واگذاری

۱-۱- توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی بر ایفای فعالیت‌های گسترده و اداره بنگاه‌های اقتصادی بزرگ.

۱-۲- نظارت و پشتیبانی مراجع ذی‌ربط بعد از واگذاری برای تحقق اهداف واگذاری.

۱-۳- استفاده از روش‌های معتبر و سالم واگذاری با تأکید بر بورس، تقویت تشکیلات واگذاری، برقراری جریان شفاف اطلاع‌رسانی، ایجاد فرصت‌های برابر، برای همه بهره‌گیری از عرضه تدریجی سهام شرکت‌های بزرگ در بورس به منظور دستیابی به قیمت پایه سهام.

۱-۴- ذی‌نفع نبودن دست‌اندرکاران واگذاری و تصمیم‌گیرندگان دولتی در واگذاری‌ها.

۱-۵- رعایت سیاست‌های کلی بخش تعاونی در واگذاری‌ها.

۲- مصارف درآمدهای حاصله از واگذاری

وجوه حاصل از واگذاری سهام بنگاه‌های دولتی به حساب خاصی نزد خزانهداری کل کشور واریز و در قالب برنامه‌ها و بودجه‌های مصوب به ترتیب زیر مصرف می‌شود:

۱-۲- ایجاد خوداتکایی برای خانواده‌های مستضعف و محروم و تقویت تأمین اجتماعی.

۲-۲- اختصاص ۳۰ درصد از درآمدهای حاصل از واگذاری به تعاونی‌های فراگیر ملی به منظور فقرزدایی.

۲-۳- ایجاد زیربنای اقتصادی با اولویت مناطق کم‌تر توسعه یافته.

۲-۴- اعطای تسهیلات (وجوه اداره شده) برای تقویت تعاونی‌ها و نوسازی و بهسازی بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی با اولویت بنگاه‌های واگذار شده و نیز برای سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی در توسعه مناطق کمتر توسعه یافته.

۲-۵- مشارکت شرکت‌های دولتی با بخش‌های غیردولتی، تا سقف ۴۹ درصد به منظور توسعه اقتصادی مناطق کم‌تر توسعه یافته.

۲-۶- تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام شرکت‌های دولتی با رعایت بند (الف) این سیاست‌ها.

ه) سیاست‌های کلی اعمال حاکمیت و پرهیز از انحصار

۱- تداوم اعمال حاکمیت عمومی دولت پس از ورود بخش‌های غیردولتی از طریق سیاست‌گذاری و اجرای قوانین و مقررات و نظارت، به ویژه در مورد اعمال موازین شرعی و قانونی در بانک‌های غیردولتی.

۲- جلوگیری از نفوذ و سیطره بیگانگان بر اقتصاد ملی.

۳- جلوگیری از ایجاد انحصار توسط بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی از طریق تنظیم و تصویب قوانین و مقررات. (سایت مجمع تشخیص مصلحت نظام)^۱

^۱ <http://www.maslehat.ir>

۱-۴- قانون اجرای سیاست‌های اصل (۴۴)

"قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی"، (که یکی از منابع قانونی اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ است و در ۱۰ فصل مشتمل بر ۹۲ ماده و ۹۰ تبصره)، در جلسه علنی مورخ ۱۳۸۶/۱۱/۸ مجلس شورای اسلامی تصویب و پس از تأیید مجمع تشخیص مصلحت نظام، در تاریخ ۱۳۸۷/۴/۳۱ به دولت ابلاغ شد.

برخی مفاد اجرایی این قانون در زمینه واگذاری‌ها و خصوصی‌سازی فعالیت‌های اقتصادی دولتی و توسعه بخش خصوصی و بخش عمومی غیردولتی عبارتند از:

- تسهیل و تسریع در امر سرمایه‌گذاری و صدور مجوز فعالیت‌های اقتصادی برای بخش‌های غیردولتی (ماده ۷)

- ایجاد امتیازهای یکسان برای بنگاه‌ها و فعالیت‌های دولتی و غیردولتی (ماده ۸)

- توسعه و افزایش سهم بخش تعاون در اقتصاد و اقدام به توانمندسازی تعاونی‌ها (ماده ۹)

- شفاف‌سازی فرایند واگذاری و خصوصی‌سازی و اصلاح شیوه‌های اجرای آن و استفاده از روش‌های مختلف واگذاری و توانمندسازی بخش خصوصی برای حضور در فرایند خصوصی‌سازی با ارائه تسهیلات (فصل پنجم قانون)

- گسترش مالکیت عمومی، برای دستیابی به عدالت اجتماعی از طریق واگذاری سهام عدالت (فصل ششم قانون)

- تامین شرایط حضور و مشارکت و مسئولیت‌پذیری بخش‌های غیردولتی در نهادهای اجرایی و تصمیم‌گیر کشور از جمله کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی، قوه قضائیه، اتاق‌های بازرگانی، صنایع و معادن کشور، کمیسیون‌ها و ستادهای تصمیم‌گیری و شوراها در دولت و ... (فصول هفتم و هشتم، شامل هیئت عالی واگذاری و شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) است).

- ایجاد شرایط لازم، برای تسهیل رقابت و منع انحصار در فعالیت‌های اقتصادی قابل واگذاری به بخش خصوصی و عمومی غیردولتی از طریق شورای رقابت (فصل نهم قانون)

- فراهم‌سازی و ایجاد بستر لازم برای استفاده بخش خصوصی از تسهیلات عمومی دولتی. (فصلنامه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)^۱

^۱ فصلنامه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، سال پانزدهم، شماره شصتم، پاییز و زمستان ۱۳۸۷، ص ۶

۱-۴-۱- مشخصات قانون اصل (۴۴)

قانون مشتمل بر ۹۲ ماده و ۹۰ تبصره است که در ده فصل به شرح زیر ابلاغ شده است:

الف) قلمرو فعالیت‌های هر یک از بخش‌های دولتی، تعاونی و خصوصی

ب) سیاست‌های توسعه بخش تعاون

پ) ساماندهی شرکت‌های دولتی

ت) فرآیند واگذاری بنگاه‌های دولتی

ث) توزیع سهام عدالت

ج) هیات واگذاری و وظایف آن

چ) شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی و وظایف آن

ح) تسهیل رقابت و منع انحصار

خ) مواد متفرقه

۱-۴-۲- ویژگی‌های قانون

الف) این قانون در برگیرنده تمامی فعالیت‌های اقتصادی در بخش‌های اقتصادی کشور است.

ب) کلیه قوای کشور، مخاطب این قانون هستند و در اجرایی شدن آن سهم دارند.

پ) آن بخش از فعالیت‌های دولت، که همچنان در انحصار دولت باقی می‌ماند باید مورد باز تعریف قرار گیرد.

ت) در کلیه امور انتفاعی، واگذاری مالکیت‌ها، به همراه واگذاری فعالیت‌ها الزامی است.

ث) قانون، ناظر بر کلیه مفاد سیاست‌های ابلاغی است - نه فراتر و نه فروتر از آن.

ج) این قانون، در راستای سایر قوانین پایه‌ای کشور وضع شده است و در چارچوب سیاست‌های ابلاغی اصل

(۴۴) تدوین شده است.

چ) فعالیت‌های حوزه سلامت، آموزش، تحقیقات و فرهنگ، مشمول این قانون نیست و توسعه و واگذاری در

این بخش‌ها بر اساس لایحه جدید خواهد بود.

- ح) نهادهای اجرایی، نظارتی و حاکمیتی جدیدی برای سیاست‌گذاری و تصدی‌گری تعریف شده‌اند.
- خ) نقش دولت، بخش تعاونی، بخش خصوصی و بخش عمومی غیردولتی در فعالیت‌های اقتصادی نسبت به هم شفاف گردیده و قلمرو و دامنه مجاز فعالیت هریک تعیین شده است.
- د) حوزه‌های مهم و بخش‌های اساسی اقتصاد، شامل مصادیق صدر اصل (۴۴) امکان واگذاری دارند و با اجرای این قانون وظایف تصدی‌گری دولت کاهش می‌یابد و دولت از طریق واگذاری سهام شرکت‌های صدر اصل (۴۴) به بخش‌های غیردولتی سهم خود را از ۸۰ درصد به ۲۰ درصد کاهش می‌دهد.
- ذ) مفهوم رقابت و انحصار و مقررات کلی ناظر بر آن‌ها تبیین شده است.
- ر) رویکردهای حمایتی و تشویقی دولت مانند توسعه بخش تعاون و اجرای سهام عدالت، تعیین شده است.
- ز) با ایجاد شورای عالی اصل (۴۴) و تبیین وظیفه گزارش‌دهی، بر اساس بند به بند مواد قانون، ابعاد نظارتی قانون به طور کامل مورد توجه قرار گرفته است.
- س) عدم اقدام در خصوص، هریک از احکام و مواد مندرج در قانون ارجاع، به هیات‌های تخلفات اداری را به دنبال دارد و لذا تمامی احکام دارای ضمانت اجرایی لازم می‌باشد.
- ش) به عنوان یک قانون مادر، احکام و تکالیف، لازم برای مراجع ذیربط به منظور تدوین قوانین مکمل این قانون تدبیر شده است.^۱
- ع) نمایندگان بخش‌های خصوصی و تعاونی رسماً در نهادهای سیاست‌گذاری کشور وارد شده‌اند.
- غ) هیچ امتیاز خاصی برای بخش دولتی نسبت به سایر بخش‌ها وضع نگردیده است.
- ک) کلیه امتیازات و حقوق خاص دولتی نیز لغو گردیده و یا دولت مکلف به تعمیم آن‌ها به سایر بخش‌ها شده است. (سایت دفتر برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی)^۲

^۱ لایحه بهبود کسب و کار - لوایح حذف مقررات زائد در هر بخش

^۲ <http://asle44.mefa.ir>

نمونه سؤال‌های چهارگزینه‌ای

۱- پایه و اساس اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، بر اصل بازسازی کدام ساختار چیست؟

ص ۸

الف) اقتصادی (ب) اجتماعی

ج) فرهنگی (د) سیاسی

۲- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو بخش خصوصی است؟ ص ۸

الف) صنایع بازرگانی (ب) شرکت‌ها

ج) رادیو و تلویزیون (د) کشاورزی

۳- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو بخش دولتی است؟ ص ۹

الف) بیمه (ب) شرکت‌ها

ج) خدمات (د) تجارت

۴- کدام گزینه جزو سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است؟ ص ۱۴

الف) کاهش رقابت‌پذیری در اقتصاد ملی (ب) کاهش سهم بخش‌های خصوصی و تعاون در اقتصاد ملی

ج) افزایش سطح عمومی اشتغال (د) افزایش از بار مالی و مدیریتی دولت در تصدی فعالیت‌های اقتصادی

۵- کدام گزینه جزو سیاست‌های کلی بخش تعاون است؟ ص ۱۶

الف) کاهش ۲۵٪ سهم بخش تعاونی در اقتصاد (ب) کاهش آموزش فنی و حرفه‌ای

ج) ایجاد محدودیت از حضور تعاونی‌ها در عرصه اقتصادی (د) تاسیس تعاونی‌های فراگیر ملی

۶- کدام گزینه در مورد سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی صحیح است؟ ص ۱۶

الف) تغییر نقش دولت از سیاستگذاری به مالکیت (ب) کاهش سرمایه انسانی دانش پایه

ج) خصوصی‌سازی در راستای افزایش کارایی و رقابت‌پذیری (د) توسعه و ارتقاء استانداردهای ملی و انطباق با نظام‌های ارزیابی

۷- کدام گزینه در مورد "واگذاری ۸۰٪ از سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل (۴۴) به بخش‌های

خصوصی، شرکت‌های تعاونی سهامی عام و بانک‌های عمومی غیردولتی" صحیح است؟ ص ۱۶

الف) شرکت هواپیمایی و کشتیرانی (ب) بانک مرکزی و مای جمهوری اسلامی ایران

ج) شرکت ملی نفت ایران (د) بیمه ایران

۸- وجوه حاصل از واگذاری سهام بنگاه‌های دولتی پس از اخذ به کدام حساب واریز می‌شود؟ ص ۱۸

الف) وزارت دارایی و امور اقتصادی (ب) عمومی

ج) خزانه‌داری (د) حساب تشخیص مصلحت نظام

۹- وجوه حاصل از واگذاری سهام بنگاه‌های دولتی جهت چه اموری مورد مصرف قرار می‌گیرد. ص ۱۸

الف) مشارکت شرکت‌های دولتی با بخش‌های غیردولتی تا سقف ۵۱ درصد

ب) تکمیل طرح‌های نیمه‌تمام بخش‌های خصوصی

ج) ایجاد زیربنای اقتصادی با اولویت مناطق توسعه یافته.

د) ایجاد خوداتکایی برای خانواده‌های مستضعف و محروم

۱۰- کدام یک از موارد زیر جزو ویژگی‌های قانون اصل (۴۴) است؟ ص ۲۹

الف) امتیاز ویژه‌ای مختص بخش دولتی وضع گردیده است

ب) فقط بخش‌های خصوصی رسماً در نهادهای سیاستگذاری وارد شده‌اند

ج) کلیه قوای کشور مخاطب این قانون هستند و در اجرایی شدن آن سهم دارند.
د) فعالیت‌های حوزه سلامت، آموزش، تحقیقات و فرهنگ مشمول این قانون نیست

نمونه سؤال‌های تشریحی

- ۱- تاریخچه اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را بیان کنند.
- ۲- متن اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران را شرح دهند.
- ۱- نکات مهم سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی مطابق بند اصل ۱۱۰ ابلاغی مقام معظم رهبری را بیان کنند.
- ۳- سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی و جلوگیری از بزرگ شدن بخش دولتی را شرح دهند.
- ۴- سیاست‌های کلی بخش تعاون را به اختصار برشمارند.
- ۵- سیاست‌های کلی توسعه بخش‌های غیردولتی از طریق واگذاری فعالیت‌ها و بنگاه‌های دولتی را برشمارند.
- ۶- الزامات واگذاری در بند (ج) سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را بیان کنند.
- ۷- واگذاری ۸۰ درصدی از سهام بنگاه‌های دولتی مشمول صدر اصل (۴۴) قانون اساسی در بخش‌های مختلف را شرح دهند.
- ۸- سیاست‌های کلی واگذاری از سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را نام برده و هر یک را شرح دهند.
- ۹- مشخصات قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را بیان کنند.
- ۱۰- ویژگی اصل (۴۴) قانون اساسی را برشمارند.

بخش دوم: تحلیل بخش‌های مختلف اقتصادی و ارتباط آن با اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

هدف کلی

افزایش توانایی تحلیل مدیران سیاسی در خصوص توانمندسازی بخش خصوصی در اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، عملکرد شرکت تعاونی در برنامه سوم و چهارم سند چشم‌انداز، الزامات اجرای موفق سیاست‌های کلی توسعه بخش تعاونی در چارچوب سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری، توانمندسازی بخش غیردولتی در برنامه پنجم توسعه

اهداف رفتاری

پس از مطالعه این بخش، فراگیران قادر خواهند بود:

- ۱- توانمندسازی بخش خصوصی در قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) را توضیح دهند.
- ۲- کلیات و ساختار شرکت تعاونی را شرح دهند.
- ۳- عملکرد شرکت تعاونی را در برنامه سوم و چهارم سند چشم‌انداز توضیح دهند.
- ۴- اقدامات مهم و اساسی به تفکیک مسئولیت هر یک از دستگاه‌ها نام برده و توضیح دهند.
- ۵- الزامات اجرای موفق سیاست‌های کلی توسعه بخش تعاونی در چارچوب سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری را بیان نمایند.
- ۶- نقاط قوت و ضعف در توسعه بخش تعاونی را برشمارند.
- ۷- محدودیت‌ها و تنگناهای بخش تعاونی را برشمارند.
- ۸- توانمندسازی بخش غیردولتی را در برنامه پنجم توسعه بیان کنند.

۲-۱- توانمندسازی بخش خصوصی در قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی
 رویکرد کوچک‌سازی بدنه دولت و بهبود عملکرد فعالیت‌های اقتصادی، از طریق افزایش نقش نیروهای بازار و محول کردن فعالیت‌های اقتصادی به بخش خصوصی با انتقال مدیریت و یا مالکیت دارایی‌ها به این بخش، مفهوم خصوصی‌سازی را تشکیل می‌دهد.

برای خصوصی‌سازی راه‌های مختلفی را برشمرده‌اند: خصوصی‌سازی همراه با واگذاری مالکیت، خصوصی‌سازی بدون واگذاری مالکیت: از طریق قرارداد مدیریتی خدماتی و یا قرارداد اجاره، توزیع کوپنی سهام، به صورت واگذاری شرکت‌های دولتی که در ایران سهام عدالت نام گذاری شده است. آنچه که مسلم است خصوصی‌سازی و کوچک کردن دولت یک مقوله محتوایی است نه شکلی و ظاهری. به همین دلیل رهاسازی نیست. به عبارت دیگر باید عوامل اقتصادی به صورت خودجوش در اقتصاد و در سایر قلمروهای سیاسی فرهنگی و اجتماعی حضور داشته و در عین حال، مجال هر گونه اعمال قدرت انحصاری از آنها سلب شده باشد.

در شرایط نامناسب اقتصادی خصوصاً در وضعیت‌های بی ثبات و حاکمیت نیروهای ضدبازار و وجود ساختارهای ضدرقابتی در اقتصاد، هم حاکمیت دولت بر اقتصاد ناکارآمد است و هم حاکمیت بخش خصوصی. خصوصی‌سازی نه فرایندی ساده است و نه به یک صورت متحدالشکل اجرا می‌شود. چگونگی شروع آن متفاوت است و کشورها اهداف مختلفی را از اجرای آن دنبال می‌کنند و با طیف گسترده‌ای از مشکلات و موانع مواجه‌اند و برای نیل به اهداف مورد نظر خود به راهبردها و طرح‌های متفاوت نیازمند هستند. هیچ رویکرد جهانی قابل استفاده‌ای برای اجرای برنامه خصوصی‌سازی وجود ندارد و تلاش برای ایجاد یک رویکرد فراگیر و مناسب، کاری بیهوده و زیان‌آور است.

باید در نظر داشت از نظر رشد، شرکت‌های خصوصی در صنایع رقابتی بسیار کارآتر از شرکت‌های دولتی عمل می‌کنند. بسیاری از متغیرهای سیاست‌گذاری مانند: انضباط مالی، قیمت‌ها و آزادسازی تجاری، حذف مقررات زاید، خصوصی‌سازی و شفاف سازی حقوق مالکیت برای تعیین میزان رشد، اهمیت دارند. توجه به هر یک از این موارد به طور جداگانه، ممکن است تأثیر محدودی بر میزان رشد داشته باشد ولی در مجموع، ارتباط محکمی با توسعه سریع دارند.

بررسی آثار و تبعات خصوصی‌سازی در گزارش بانک جهانی در کشورهای مختلف نشان داده که اجرای طرح‌های خصوصی‌سازی به بهبود عملکرد مالی و عملیاتی شرکت‌های خصوصی منجر گردیده و در سطح کلان، باعث افزایش رفاه عمومی شده است.

به دنبال طرح موضوع خصوصی‌سازی در قوانین برنامه‌های اخیر، موضوع در قوانین یاد شده و همچنین سند چشم‌انداز نظام، اصلاح ساختار مدیریت و همچنین ساماندهی اقتصاد به منظور توانمندسازی بخش خصوصی نیز مورد توجه بوده است.

تحقق اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله کشور، با حضور و مشارکت فراگیر تمام بخش‌های اقتصادی اعم از دولتی، خصوصی و تعاونی امکان پذیر است. این مهم در سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی نیز به خوبی دیده شده است، از آنجا که اقتصاد کشور ما به شدت دولتی بوده و طی چند دهه اخیر نیز به دلایل مختلف، اقتصاد ایران تحت تاثیر تفکرات و سیاست‌های مبتنی بر دولت محوری، دولتی‌تر و انحصاری‌تر شده است، ابلاغ سیاست‌های کلی اصل (۴۴) از سوی مقام معظم رهبری به منزله "انقلاب اقتصادی" جهت رفع این معضل اعلام شده است و می‌تواند اقتصاد ما را، در وضعیت مناسب‌تری قرار دهد و به سمت مدیریت اقتصاد خصوصی، سوق دهد. که با تدوین مناسب روش‌های اجرایی سیاست‌های کلی اصل (۴۴) این امر امکان پذیر و محقق خواهد شد. برای اجرای موفق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) لازم است در ساختار اقتصادی کشور تغییر بوجود آید و اقتصاد کشور از دولتی بودن به سمت اقتصاد خصوصی حرکت نماید. این مهم بدون بهبود فضای کسب و کار به عنوان پیش‌نیاز، میسر نمی‌شود. همچنین در این راستا باید توانایی بخش خصوصی در پذیرش این سهم ارتقاء داده شود و این بخش توانمند شود. در حال حاضر ۲۰ درصد از فعالیت‌های اقتصاد کشور توسط بخش خصوصی انجام می‌شود که در آینده باید این سهم به ۸۰ درصد ارتقاء یابد.

در این راستا ضروری است اقدامات زیر از سوی نهادهای تصمیم‌گیری صورت گیرد:

- ۱- نقش و جایگاه دولت، از مالکیت به حاکمیت و از تصدی‌گری به برنامه‌ریزی و نظارت تغییر یابد.
- ۲- دولت، باید در جایگاه کارشناس و مشاور بخش خصوصی و ناظری بی‌طرف قرار گیرد و با ارائه اطلاعات لازم کمک کند تا بخش خصوصی در شرایطی آسوده و بدون مانع به فعالیت پردازد.

۳- دولت، باید حضور بخش خصوصی در اقتصاد را، با نهادسازی تسهیل کند، مدل اجرای کار را طراحی، یا به آموزش بخش خصوصی با قاعده‌های بین‌المللی پردازد. حرکت به سمت اقتصاد مختلط و همگرا که ترکیبی از اقتصاد ایران و جهان باشد را ممکن سازد تا بتواند بهره‌وری را بالا ببرد و با ایجاد تعامل مثبت و سازنده بین بخش دولتی و خصوصی گفتمان و ادبیاتی را شکل دهد که موجب تعامل سازنده شود.

۴- دولت با تزریق منابع مالی از جمله ارائه تسهیلات و امکانات مالی، فروش اقساطی سهام شرکت‌ها و آزادسازی قیمت‌ها به بخش‌های خصوصی، موجب تحرک شود.

۵- بخش خصوصی از حمایت‌های لازم برخوردار شود، و مدیریت رشد را بر عهده بگیرد و از رقابت‌های نابرابر در امان باشد.

۶- اطلاعات مربوط به مسائل کلان اقتصادی کشور نباید فقط در دواير دولتی بماند و بخش خصوصی با شفافیت اطلاعات باید در جریان همه فرایندهای اجرای اصل (۴۴) قانون اساسی قرار گیرد.

۷- با اصلاح مقررات فعلی، فضای کسب و کار کشور بهبود یابد.

۸- با تشکیل، شرکت‌هایی هم وزن، هم شکل و هم کلاس با واحدهای مشابه، در سطح منطقه و جهان، در هر بخش از اقتصاد کشور، امکان جذب منابع مالی و سرمایه‌های خارجی، بازاریابی، صادرات و شکل‌گیری جهش فراهم شود،

قابل توجه است در جای جای احکام قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، بر پی‌گیری توأمان، حضور بخش خصوصی، در فعالیت‌های اقتصادی و بهبود نظارت و هدایت، حوزه حاکمیت دولت تکیه می‌شود که در این راستا به برخی از این موارد اشاره می‌شود:

۱- موضوعات اشاره شده در بندهای ۱ و ۲ و ۳ ماده (۲۸) قانون اصل (۴۴) قانون اساسی، مبنی بر فراهم نمودن سالانه حداقل ده میلیارد دلار خط اعتباری، برای تامین مالی سرمایه‌گذاری‌های بخش‌های غیردولتی از خارج از کشور.

اتخاذ سیاست‌هایی، برای اختصاص ۴۰ درصد از مانده حساب ذخیره ارزی. سال قبل به بخش غیردولتی، از طریق هیات امناء حساب ذخیره ارزی، توسط بانک مرکزی و بانک‌های عامل و منظور نمودن بخشی از ارز حساب ذخیره ارزی و یا ارز بانک مرکزی، به عنوان سپرده در بانک‌های عامل برای باز کردن خط اعتباری ارزی توسط بانک‌های عامل و بانک‌های خارجی.

۲- اختصاص فصل وسیعی (نیمی از قانون)، به موضوعات تسهیل رقابت و منع انحصار و مواد متعددی برای توانمندسازی و حمایت بخش تعاونی، که هم اکنون با تشکیل شورای رقابت و پس از آن مرکز ملی رقابت شاهد کم شدن موانع موجود بر سر راه رقابتی شدن اقتصاد هستیم. که در این خصوص لایحه‌ی "ایجاد فضای مساعد کارآفرینی و رفع موانع کسب و کار" در ماده (۹۱) قانون که باید، توسط اتاق‌های بازرگانی و تعاون انجام شود و در آن به موضوعات رفع موانع فرهنگی، قانونی، اجرایی و سایر موانع پیش روی رقابت خواهد پرداخت.

۳- ماده (۷) قانون، به تسهیل و تسریع سرمایه‌گذاری اشاره دارد که در آن دستگاه‌های اجرایی مکلفند، درخواست سرمایه‌گذاران و صدور مجوز فعالیت یا پروانه کاری را ده روزه پاسخ دهند و ظرف حداکثر یک ماه هم مشروط به وجود شرایط لازم مجوزهای سرمایه‌گذاری متقاضیان را صادر کنند. برای نظارت اجرای این موضوع هم، ستادهای سرمایه‌گذاری استانی ایجاد شده‌اند.

در تبصره ۳ ماده (۷) اصل (۴۴) قانون اساسی، انتشار کتاب راهنمای سرمایه‌گذاری^۲ حاوی فرآیند، مدت زمان، هزینه و کلیه اقدامات لازم توسط متقاضی مجوز و فعالان حوزه‌های مختلف اقتصادی را مد نظر قرار داده که هم اکنون این کتاب قابل بهره‌برداری است. این تسهیلات و مجموعه این شفاف‌سازی‌ها کمک به انگیزش و روی آوردن بخش غیردولتی در فعالیتهای مولد اقتصادی می‌کند.

همین طور در تبصره ۴ این ماده به تشکیل هیات نظارت بر مقررات‌زدایی اشاره شده است، که رئیس‌جمهور موظف است هیاتی را مامور نظارت بر مقررات‌زدایی و تسهیل شرایط صدور مجوزها و پروانه فعالیت‌های اقتصادی نماید. اعضای این هیات به عنوان منتخبین از سوی رئیس‌جمهور، وظیفه رسیدگی و نظارت بر حذف قوانین و مقررات زاید و غیرضرور در امر صدور مجوزها و پروانه‌های فعالیت‌های اقتصادی در کشور و در صورت نیاز استفاده از اختیارات قانونی خود جهت ارائه لوایح و پیشنهادات به مجلس شورای اسلامی و هیات وزیران یا سایر مراجع قانونگذاری برای لغو یا اصلاح این قوانین و مقررات را دارند.

^۱ وزارت امور اقتصاد و دارایی موظف است ظرف ۶ ماه از تصویب این قانون با همکاری کلیه مراجع صدور مجوز یا پروانه کاری یا بهره‌برداری یا نظایر آن کتاب راهنمای سرمایه‌گذاری در کلیه فعالیت‌های اقتصادی را منتشر و هر ۶ ماه یکبار با رویکرد تسهیل مقررات و حذف مجوزهای غیرضروری آن را مورد تجدید نظر قرار دهد. این کتاب راهنما تنها مستند تعیین تکالیف متقاضیان سرمایه‌گذاری است. هیچ نهاد و مرجعی حق ندارد برای اعطا مجوز و پروانه، مدارک یا شرایطی بیشتر از موارد مصرح در آن مطالبه کند.

^۲ <http://www.mefa.ir/ketab-fa>

۴- لغو یا تعمیم امتیازات بخش دولتی به دیگر بخش‌ها و حمایت مالی و توانمندسازی تعاونی‌های و بسیاری دیگر از احکام قانون ناظر بر ایجاد زمینه بیشتر حضور بخش غیردولتی در اقتصاد است که در ماده (۸) قانون به آن اشاره شده است.

۵- ماده (۱۵) قانون به تاسیس انجمن‌های صنفی - حرفه‌ای به صورت سازمان‌های مردم‌نهاد اشاره شده است.

۶- اتاق‌های بازرگانی و تعاون می‌بایستی واحد پایش و پی‌گیری اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را تاسیس نموده و گزارشات منظم به شورای عالی اجرای این اصل ارایه کنند. و این فرصتی است که در اختیار بخش خصوصی قرار دارد، و با استفاده از آن می‌تواند به نقد بخش دولتی پردازد. که این مهم در ماده (۹۱) قانون دیده شده است.

۷- بر اساس ماده (۳۲) قانون مزبور، امکان شکایت فعالان اقتصادی از موارد نقض قانون مورد بحث در شعبی ویژه در قوه قضاییه فراهم شده، که هم‌اکنون این شعب توسط قوه مزبور تعیین شده و آمادگی رسیدگی به ادعاهای مطروحه را دارند. (گزارشی از دفتر برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی - زهره اشرفی)^۱

۲-۲- بخش تعاونی و ساختار موجود آن

وقوع انقلاب اسلامی باور عمومی را نسبت به تعاون تغییر داد. نیروهای انقلابی، خود انقلاب را مظهري از تعاون یافتند از همکاری جمعی برای توزیع عادلانه کالا در اعتصاب‌های متمادی دوران انقلاب به شوق آمدند و آن را الهام‌بخش تلاش‌های آینده قرار دادند.

امواج نور امیدی که بدین سان ساطع گشته بود در اندیشه دولتمردان، در قلم قانون‌گذاری و در سطور قانون اساسی جدید تبلور یافت و این بار تعاون را نه تنها به عنوان وسیله‌ای برای رفع نیاز مشترک، که راهی برای توسعه اقتصادی، معیار برتری جهت ایجاد اشتغال و بخش عمده‌ای از بخش‌های تشکیل‌دهنده نظام اقتصادی جمهوری نوین، به جامعه اسلامی عرضه داشت و جویندگان امیدهای نو را به وجد آورد.

راه یافتن تعاون به قانون اساسی، این شیوه پسندیده که سابقاً روشی اقتصادی تلقی می‌شد را از اعتباری مذهبی نیز بهره‌مند ساخت و عزم راسخ جمهوری اسلامی ایران به تحقق عدالت اقتصادی با توسل به همه روش‌های شناخته

¹ <http://asl44.mefa.ir>

شده را آشکار نمود و بابتی جدید را فراهم مشتاقان قسط گشود. در صدر جهات و دلایلی که تعاون را به‌عنوان بخش مسلط اقتصاد کشور مطرح می‌سازد باید به اصول (۴۳) و (۴۴) قانون اساسی اشاره نمود.

در اصل (۴۳) جهت دستیابی به اهدافی از جمله تامین استقلال اقتصادی جامعه، ریشه کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، ضوابطی برای اقتصاد جمهوری اسلامی ایران تعیین گردیده است. تامین شرایط و امکانات کار برای همه به‌منظور رسیدن به اشتغال کامل و قراردادن وسایل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند در شکل تعاونی از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر که نه به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص منتهی شود و نه دولت را به‌صورت یک کارفرمای بزرگ مطلق در آورد.^۱

در اصل (۴۴) قانون اساسی به روشنی تصریح شده است که نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه‌ریزی صحیح و منظم استوار است در همین اصل، محدود شدن فعالیت‌های بخش دولتی در چارچوب معین و همچنین مکمل فعالیت‌های دولتی و تعاونی قرار گرفتن بخش خصوصی، وسعت قلمرو بخش تعاونی را به خوبی نشان می‌دهد. شروط تعیین شده برای حمایت قانون از مالکیت بخش‌های سه گانه به‌شرح زیر، خود از نقاط قوت بخش تعاونی و به‌منزله تأکیدی بر ضرورت گسترش آن به شمار می‌رود. (همان مأخذ)

الف) با اصول دیگر فصل اقتصاد در قانون اساسی مطابق باشد.

ب) از محدوده قوانین اسلام خارج نشود.

ج) موجب رشد و توسعه اقتصادی کشور گردد.

د) مایه زیان جامعه نشود.

ساختار شرکت‌های تعاونی بر ارزش‌هایی چون خودیاری، دموکراسی، برابری، عدالت و همبستگی بنا شده است. اعضای تعاونی به ارزش‌های اخلاقی نظیر صداقت، آزاداندیشی، مسئولیت‌پذیری و احترام رأی پای‌بند می‌باشند.

علیرغم تأکید قانون اساسی جمهوری اسلامی، بخش تعاونی در ایران، یکپارچه نیست، بعضی از تعاونی‌ها از قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۷۰ و اصلاحات بعدی آن پیروی می‌کنند و تحت

^۱ <http://www.majilis.ir>

نظارت وزارت تعاون می‌باشند. بعضی دیگر از تعاونی‌ها از قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ و اصلاحات بعدی آن پیروی می‌کنند و تحت نظارت وزارت جهاد کشاورزی می‌باشند (تعاونی‌های روستایی و تعاونی‌های تولید کشاورزی). بعضی از تعاونی‌ها نیز تحت نظارت وزارت جهاد کشاورزی اند لکن جایگاه تبعیت قانونی آن‌ها مبهم است (تعاونی‌های فرش دستباف روستایی و تعاونی‌های عشایری). متأسفانه هیچ ارتباطی بین تعاونی‌های تحت پوشش وزارت تعاون و تعاونی‌های تحت پوشش وزارت جهاد کشاورزی وجود ندارد

۲-۲-۱- عملکرد موجود تعاونی‌ها

طی سال‌های برنامه سوم توسعه عملکرد تعاونی‌های تحت پوشش وزارت تعاون بشرح زیر بوده است: جمعاً ۴۲ هزار تعاونی و ۲/۹ میلیون عضو به تعاونی‌ها اضافه شده و تعداد تعاونی‌ها به بیش از ۹۸ هزار و تعداد اعضای آن‌ها به بیش از ۱۴/۵ میلیون بالغ گردیده است. جمعاً حدود ۳۰۰ هزار فرصت شغلی جدید از طریق تشکل‌های تعاونی ایجاد شده است. تعداد بیش از ۱۸۰ هزار واحد مسکونی از طریق تعاونی‌های مسکن در اختیار اعضای آن‌ها قرار گرفته است و در پایان برنامه، حدود ۳۰۰ هزار واحد مسکونی نیز در دست احداث بوده است. حدود ۳ میلیارد دلار صادرات غیر نفتی نیز از طریق تعاونی‌ها صورت گرفته است. (سایت وزارت تعاون)^۱

۲-۲-۲- وضعیت بخش تعاون در سند چشم انداز

براساس این سند، جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی، کشوری توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی و الهام‌بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین‌الملل، جامعه ایرانی در این افق به گونه‌ای مشخص شده است که فعال، مسئولیت‌پذیر، دارای انضباط و روحیه تعاون باشد، علاوه بر این **عدالت اجتماعی، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمد** از ویژگی‌های دیگر مرتبط با بخش تعاون است که در سند چشم‌انداز مورد توجه قرار گرفته است.

^۱ <http://www.icm.gov.ir/aboutus-history-fa.html>

۲-۲-۳- نقش و جایگاه بخش تعاونی در تحقق مضامین ۱۲ گانه برنامه چهارم توسعه

در بسترسازی برای رشد سریع اقتصادی، تعاونی‌ها از طریق تجمیع سرمایه‌های کوچک مردم و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های مختلف از جمله در تولید محصولات اساسی و استراتژیک، تولید محصولات پروتئینی، تولیدات صادرات‌گرا، صنایع تکمیلی و تبدیلی بخش کشاورزی، نوسازی و توسعه باغات، صنایع مبتنی بر منابع، صنایع کوچک و متوسط، بانکداری و بیمه و همچنین از طریق تعامل فعال با بخش‌های دولتی و خصوصی، جلب مشارکت خارجی، سازماندهی گروه‌های مردمی و حضور فعال آن‌ها در روند خصوصی‌سازی و نیز از طریق افزایش بهره‌وری در فعالیت‌های خود می‌توانند تأثیرگذار باشند. به این ترتیب سهم تعاونی‌ها در اقتصاد نیز افزایش می‌یابد.

نقش تعاونی‌ها در تعامل فعال با اقتصاد جهانی:

الف) سازماندهی تولیدکنندگان و تقویت توان رقابتی محصولات صادراتی کشور

ب) گسترش فعالیت تعاونی‌های صادراتی و تعاونی‌های مرزنشین

ج) ایجاد و توسعه تجارت الکترونیکی و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های گردشگری مؤثر خواهند بود.

نقش تعاونی‌ها در رقابت‌پذیری اقتصاد:

الف) ارتقاء رقابت‌پذیری بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط

ب) سازماندهی عمودی، افقی و خوشه‌ای بنگاه‌های اقتصادی

ج) ادغام و یکپارچه‌سازی در بخش تعاونی

د) شکل‌گیری شرکت‌های تعاونی با مقیاس بزرگ جهانی از طریق جلب مشارکت بخش‌های دولتی، خصوصی

و خارجی

م) گسترش خدمات پیشرفته درون بخش تعاونی

نقش تعاونی‌ها در توسعه مبتنی بر دانایی:

الف) ایجاد و گسترش پارک‌ها و مراکز رشد علم و فناوری با مشارکت تشکلهای تعاونی

ب) ترویج و گسترش تعاونی در بخش‌های آموزش متوسطه، آموزش عالی و آموزش فنی و حرفه‌ای

ج) گسترش تعاونی‌های تحقیقاتی، مشاوره و خدمات نرم افزاری

د) توسعه مهارت‌ها، آموزش‌ها و فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات

نقش تعاونی‌ها در حفظ محیط زیست:

الف) سازماندهی جنگل‌نشینان و توسعه زراعت چوب

نقش تعاونی‌ها در ارتقاء سلامت و بهبود کیفیت زندگی:

الف) عضویت فراگیر عامه مردم

ب) تامین سلامت جامعه با کاهش قیمت‌ها در بخش بهداشت و درمان

نقش تعاونی‌ها در ارتقاء عدالت اجتماعی:

الف) گسترش عضویت

ب) برقراری فرصت‌های اقتصادی مساوی

ج) تسهیل دسترسی همگان به منابع و امکانات

د) توانمندسازی جوانان، زنان، فارغ‌التحصیلان دانشگاهی برای اشتغال

م) ایجاد بنگاه‌های اقتصادی مقتدر

و) حفظ و بهبود اشتغال موجود

ه) گسترش مالکیت و حضور عامه مردم در فعالیت‌های اقتصادی

و) واگذاری ترجیحی سهام بنگاه‌های اقتصادی بخش دولتی

نقش تعاونی در توسعه فرهنگی کشور:

از طریق ترویج فرهنگ و گسترش تعاونی در عرصه فرهنگی به

الف) نوسازی دولت و ارتقاء اثر بخشی حاکمیت، با گسترش تعاونی‌ها

ب) انتقال بخشی از تصدی‌های اقتصادی و اجتماعی دولت به بخش تعاونی از یک طرف

ج) اصلاح نقش وزارت تعاون در مجموعه حاکمیتی

۲-۲-۴- وضعیت بخش تعاونی در سیاست‌های کلی و قانون برنامه چهارم توسعه

دو بند از سیاست‌های کلی برنامه چهارم به بخش تعاونی تأکید دارد:

بند ۴۷:

توانمندسازی بخش‌های خصوصی و تعاونی به عنوان محرک اصلی رشد اقتصادی و کاهش تصدی دولت همراه با حضور کارآمد آن در قلمرو امور حاکمیتی در چارچوب سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی که ابلاغ خواهد شد.

بند ۴۸:

ارتقاء ظرفیت و توانمندی‌های بخش تعاونی از طریق تسهیل فرایند دستیابی به منابع، اطلاعات، فناوری، ارتباطات و توسعه پیوندهای فنی، اقتصادی و مالی آن

اگر چه در مواد مختلفی از قانون برنامه چهارم به بخش تعاونی اشاره شده لکن در ماده ۱۰۲ بطور مستقل به آن پرداخته شده است:

ماده (۱۰۲) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور:

دولت موظف است برنامه توسعه بخش تعاونی را با رویکرد استفاده مؤثر از قابلیت‌های بخش تعاونی، در استقرار عدالت اجتماعی و توزیع عادلانه درآمدها، تأمین منابع لازم برای سرمایه‌گذاری‌ها، از طریق تجمیع سرمایه‌های کوچک، اجرای بند (۲) اصل چهارم سوم (۴۳) قانون اساسی، افزایش قدرت رقابتی و توانمندسازی بنگاه‌های اقتصادی متوسط و کوچک، کاهش تصدی‌های دولتی، گسترش مالکیت و توسعه مشارکت عامه مردم در فعالیت‌های اقتصادی مشتمل بر محورهای ذیل تهیه و تا پایان سال ۱۳۸۳ تقدیم مجلس شورای اسلامی نماید:

۱- توانمندسازی جوانان، زنان، فارغ‌التحصیلان و سایر افراد جویای کار، در راستای برقراری تعاملات اجتماعی لازم جهت شکل‌گیری فعالیت واحدهای تعاونی.

۲- ارتقای بهره‌وری و توسعه و بهبود مدیریت تعاونی‌ها.

۳- ترویج فرهنگ تعاون و اصلاح محیط حقوقی توسعه بخش و ارائه لوایح قانونی مورد نیاز

۴- اولویت دادن به بخش تعاونی، در انتقال فعالیت‌ها و کاهش تصدی‌های بخش دولتی اقتصاد به بخش غیر دولتی.

۵- توسعه حیطه فعالیت بخش تعاونی در چارچوب بند (۴۷) سیاست‌های کلی برنامه چهارم که بعداً ابلاغ خواهد شد.

۶- تسهیل فرآیند دستیابی تعاونی‌ها به منابع، امکانات، فناوری‌های نوین و بازارها و بهبود محیط کسب و کار.

۷- تسهیل ارتباطات و توسعه پیوندهای فنی، اقتصادی و مالی بین انواع تعاونی‌ها. (سایت وزارت تعاون)^۱

۲-۲-۵- نقاط قوت بخش تعاونی در تحقق اهداف سند چشم‌انداز

بخش تعاونی برای تحقق اهداف سند چشم‌انداز و رشد اقتصادی همراه با عدالت اجتماعی دارای نقاط قوت فراوانی است از جمله:

- ۱- «اقتصادی- اجتماعی» بودن اهداف و فعالیت‌های تعاونی‌ها برای تحقق عدالت اجتماعی
- ۲- توان بالقوه سازماندهی اقشار و گروه‌های مختلف مردم؛ بطور هدفمند و در راستای تحقق اهداف مشترک آنها
- ۳- توانایی بالقوه جهت جذب و تجمیع سرمایه‌های کوچک مردمی و هدایت آنها به کارآفرینی و تولید
- ۴- توانایی بخش تعاونی در پیشگیری از تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروه‌های خاص؛ با توجه به تعادل نسبت سهام اعضا در تعاونی‌ها
- ۵- توانایی تامین شرایط و امکانات مالی، فیزیکی و نرم‌افزاری برای ایجاد و یا تقویت اشتغال جوانان، زنان و سایر اقشار
- ۶- توانایی حذف واسطه‌های غیر ضروری و کاهش سطح قیمت‌ها در فرآیند تولید - توزیع کالا و خدمات مورد مصرف اقشار با درآمد پایین و متوسط
- ۷- توانایی سازماندهی کشاورزان و سایر دست‌اندرکاران بخش کشاورزی - در هر رشته و منطقه - به منظور یکپارچه‌سازی فعالیت‌ها و ارتقاء رقابت‌پذیری آنها
- ۸- توانایی سازماندهی و تجهیز بنگاه‌های کوچک و متوسط صنعتی و خدماتی در هر رشته به منظور یکپارچه‌سازی فعالیت‌ها، ارتقاء رقابت‌پذیری و توسعه آنها
- ۹- توانایی سازماندهی و تجهیز منابع انسانی، مالی و فیزیکی برای توسعه مناطق کشور
- ۱۰- توانایی تربیت نیروهای کارآمد و مدیران توانمند از طریق مشارکت موثر اعضا در اداره امور تعاونی‌ها
- ۱۱- توانایی ایجاد یکپارچگی اجتماعی و مبارزه بنیادی با فقر و تبعیض و بیکاری از طریق تأمین نیازها

^۱ <http://www.icm.ir/law-fa-16.html>

۱۲- وجود تعداد ۱۹۰۰ شرکت تعاونی اعتبار با بیش از ۴۶۰ هزار عضو در کشور با سرمایه ثبت شده اسمی، بیش از ۴۵۰ میلیارد ریال که در صورت تجدید ارزیابی چندین برابر خواهد شد، یک قابلیت برای ایجاد یک بانک بزرگ تعاونی است.

۱۳- توانایی ایجاد فدراسیون ملی قدرتمند با توجه به وجود قریب به ۵۰۰ اتحادیه تعاونی در کشور با بیش از ۲۵ هزار تعاونی عضو

۱۴- قابلیت ایجاد ساختار نظام‌مند فضای رقابتی برای توانمندسازی بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط با توجه به وجود ۶۶۵۰ تعاونی تأمین نیاز بنگاه‌های اقتصادی و مشاغل کوچک و متوسط که فعلاً قریب ۸۰۰ هزار بنگاه را تحت پوشش حمایتی دارد. (سایت وزارت تعاون)^۱

۲-۲-۶- محدودیت‌ها و تنگناهای بخش تعاونی

بخش تعاونی، علیرغم مزیت‌ها و قابلیت‌های فراوان و علیرغم تأکید قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، هنوز در جایگاه مورد انتظار ظاهر نشده است. برخی از مشکلات و محدودیت‌های اساسی آن که رفع نگردیده عبارتند از:

الف) توسعه نیافتگی فرهنگ تعاون، در جامعه و عدم شناخت توانمندی‌ها و مزایای بخش تعاونی

ب) کارفرمایی مطلق دولت در اقتصاد

ج) وجود انحصارات پیدا و ناپیدا در بخش‌های دولتی و خصوصی

چ) عدم وجود سرفصل معین برای توسعه بخش تعاونی در برنامه‌های میان مدت و بودجه‌های سنواتی

ح) محدودیت قانونی عرصه فعالیت تعاونی‌ها و منع ورود به بخش خدمات به‌ویژه بانکداری و بیمه

خ) تعدد قوانین حاکم بر انواع تعاونی‌ها و نارسایی آن‌ها؛ که مانع ارتباط قوی بین آن‌ها شده است.

د) یکپارچه و منسجم نبودن تعاونی‌ها در ایران و عدم امکان شکل‌گیری یک اتحادیه ملی قدرتمند

ر) تعدد مراکز سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری برای تعاونی‌ها و محدود بودن امکانات و اختیارات وزارت تعاون

ظ) عدم دسترسی سهل تعاونی‌ها به منابع مالی و فیزیکی، امکانات، اطلاعات و بازارها، کافی نبودن و نارسایی

در سیاست‌های حمایتی دولت در اعطای منابع و امکانات عمومی به تعاونی‌ها

^۱ <http://www.icm.ir/law-fa--17.html>

م) محدودیت‌های قانونی برای جذب سرمایه بیشتر در تعاونی‌ها

ن) پایین بودن سطح مهارت‌ها و مدیریت‌ها در کشور

و) پایین بودن سطح توجه به تحقیق و توسعه در فعالیت‌های اقتصادی کشور

ی) ضعف کشور در تعامل با اقتصاد جهانی (سایت وزارت تعاون)^۱

۲-۳- الزامات اجرای موفق سیاست‌های کلی توسعه بخش تعاونی در چارچوب سیاست‌های کلی

اصل (۴۴) قانون اساسی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری

۱- سرمایه‌گذاری در بخش تعاونی و افزایش دارائی‌های ثابت این بخش طی دو برنامه چهارم و پنجم می‌بایست حداقل به میزان ۳۰ درصد از کل کشور طی دوره مذکور باشد تا در سال ۱۳۹۴ سهم بخش تعاونی در تولید ناخالص داخلی به ۲۵٪ برسد.

۲- مهمترین قسمت اجرای برنامه مذکور، می‌بایست در قالب برنامه چهارم توسعه محقق شود و این مستلزم اصلاح قانون برنامه چهارم، اصلاح قانون بخش تعاونی و سایر قوانین و مقرراتی است که بنحوی متأثر از سیاست‌های ابلاغی‌اند، ضمن آن که سند ملی توسعه بخش تعاونی در برنامه چهارم نیز می‌بایست تدوین و به تصویب برسد.

۳- افزایش سهم بخش تعاونی مستلزم ۱۳ برابر شدن سالانه حجم فعالیت‌ها و سرمایه‌گذاری‌های تعاونی‌ها نسبت به برنامه سوم، طی دو برنامه چهارم و پنجم خواهد بود.

۴- امکان اجرای سیاست‌های مذکور و ۱۳ برابر شدن حجم فعالیت‌ها، بدون یک وزارت تعاون مقتدر و دارای اختیارات و امکانات فوق العاده و ویژه، میسر نخواهد بود.

سایر الزامات:

۵- لزوم اعطای ۳۰ درصد از درآمد حاصل از واگذاری بنگاه‌های دولتی به‌عنوان کمک بلاعوض جهت تأمین سرمایه به تعاونی‌های فراگیر ملی که برای سه دهک اول جامعه ایجاد خواهند شد.

۶- واگذاری حداقل ۷۵ درصد از سهام مورد واگذاری دولتی در قالب تشکل‌های تعاونی

^۱ <http://www.icm.gov.ir/law-fa-18.html>

۷- لزوم اعطای حداقل ۲۰٪ از درآمد حاصل از واگذاری سهام دولتی به صورت تسهیلات و جوه اداره شده برای تقویت انواع تعاونی‌ها

۸- واگذاری حدود ۵۰ درصد از منابع و امکانات سرمایه‌گذاری کشور به تعاونی‌ها لااقل طی ۵ سال برنامه چهارم

۹- فراهم کردن شرایطی که طی سال‌های برنامه‌های چهارم و پنجم، بخش تعاونی بتواند ۴۲ درصد از پس‌انداز خصوصی را جذب سرمایه‌گذاری کند و با دریافت ۶۴ درصد از تسهیلات بانکی سرمایه‌گذاری و نیز با دریافت ۵۰ درصد از درآمد حاصل از واگذاری‌ها جمعاً به نرخ ثابت سال ۱۳۸۱، ۲۱۹۰ هزار میلیارد ریال سرمایه‌گذاری نماید، به این ترتیب می‌توان انتظار داشت در سال ۱۳۹۴، سهم بخش تعاونی در تولید ناخالص داخلی بالغ بر ۲۵٪ شود.

۱۰- جذب ۴۲٪ از منابع خصوصی و ۶۴ درصد از منابع بانکی مستلزم عضویت و مشارکت گسترده مردمی لااقل به میزان ۵۰ درصد جمعیت فعال اقتصادی کشور در تعاونی‌هاست. (سایت وزارت تعاون)^۱

۲-۴- توانمندسازی و ارتقای بخش‌های غیردولتی در برنامه پنجم توسعه با تاکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی

با ابلاغ سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، فضای جدیدی در حرکت به سمت اقتصاد مردم‌سالار در کشور شکل گرفت که می‌تواند سرآغاز تغییری بزرگ در ساز و کارهای موجود در اقتصاد کشور باشد. در مسیر این حرکت، در ابلاغیه سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی بر لزوم تصویب قوانین جدید یا اعمال تغییرات در برخی قوانین موجود تاکید شده است. یکی از این قوانین که در همین راستا تدوین و به تصویب رسید، قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های اصل (۴۴) قانون اساسی است. این قانون که مهم‌ترین بستر حقوقی و اجرایی لازم به منظور اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را فراهم می‌کند، ابعاد گسترده‌ای از نظام جدید مدیریت اقتصادی کشور را با تاکید بر لزوم نقش دولت از تصدیگری به سیاست‌گذاری، هدایت و نظارت و همچنین ایجاد زمینه مناسب برای توسعه و توانمندسازی بخش‌های غیردولتی ترسیم و تبیین کرده است.

^۱ <http://www.icm.gov.ir/law-fa-25.html>

علی‌ایحال، ظرفیت‌ها و ابعاد نهفته در قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی که بر رشد و شکوفایی بخش‌های غیردولتی تاثیرات بسزایی دارند در عناوین زیر قابل تقسیم‌بندی هستند:

الف) توانمندسازی و حمایت از توسعه بخش خصوصی

ب) برنامه‌های آموزشی و ترویج و توانمندسازی بخش تعاونی

پ) بهبود فضای کسب و کار و رفع موانع آن

ت) تمهید شناسایی و لغو قوانین و مقررات زائد و غیرضرور برای گسترش فعالیت‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری

ث) ساز و کارهای تنظیم مقررات فعالیت‌های زیربنایی و خدمات عمومی و برقراری نهادهای مستقل نظارت و تدوین مقررات رقابتی

ج) کنترل انحصارات و حذف قوانین و مقررات انحصاری

چ) برنامه‌های خروج دولت از حوزه‌های تصدی اقتصادی و بنگاه‌داری

ح) تقویت ابعاد حاکمیتی و حضور حمایتی پررنگ دولت در صنایع پرخطر و پیشرفته با تکنولوژی بالا و هزینه‌بر

در حقیقت ابعاد یاد شده، اصول حاکم بر قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی بوده و در لوای

آنهاست که این قانون، فرصت‌های متعددی را برای بخش‌های غیردولتی معرفی کرده است. (گزارشی

دفتر مطالعات اقتصادی)^۱

^۱ <http://www.majlis.ir>

نمونه سؤال‌های چهار گزینه‌ای

- ۱- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات نهادهای تصمیم‌گیری توانمندسازی بخش خصوصی با توجه به اصل (۴۴) است؟ ص ۲۵
- الف) تغییر جایگاه دولت از برنامه‌ریزی به تصدیگری
 ب) تسهیل حضور بخش خصوصی توسط دولت
 ج) طرفداری دولت ویژه از بخش خصوصی
 د) حفظ مدیریت ارشد توسط دولت با کمک بخش خصوصی
- ۲- کدام گزینه جزو شروط قانون از حمایت بخش‌های سه گانه است؟ ص ۳۸
- الف) در محدوده قوانین غرب است
 ب) موجب رشد و توسعه اجتماعی کشور است
 ج) مایه زیان جامعه نشود.
 د) با اصول دیگر فصل اقتصاد در قانون اساسی مغایرت دارد
- ۳- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو رقابت‌پذیری در اقتصاد است؟ ص ۴۰
- الف) ایجاد نقش محوری توسط تعاونی
 ب) ایجاد بنگاه‌های اقتصادی مقتدر
 ج) آموزش عالی و آموزش فنی حرفه‌ای
 د) واگذاری ترجیحی سهام بنگاه‌های اقتصادی بخش دولتی
- ۴- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو توسعه مبتنی بر دانایی در اقتصاد است؟ ص ۴۰
- الف) گسترش تعاون‌ها در عرصه فرهنگی
 ب) گسترش خدمات پیشرفته در درون بخش تعاونی
 ج) گسترش تعاونی‌های تحقیقاتی
 د) ایجاد بنگاه‌های اقتصادی مقتدر
- ۵- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو ارتقاء عدالت اجتماعی در اقتصاد است؟ ص ۴۰
- الف) ترویج فرهنگ تعاون
 ب) تعاونی‌های متشکل از ساکنان هر یک از مناطق کشور
 ج) سازمان‌دهی عمودی افقی و خوشه‌ای بنگاه‌های اقتصادی
 د) تسهیل دسترسی به منابع و امکانات
- ۶- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو حفظ محیط زیست در اقتصاد است؟ ص ۴۰
- الف) گسترش و ترویج تعاونی در بخش آموزش متوسطه
 ب) سازمان‌دهی جنگل‌نشینان توسعه زراعت چوب
 ج) گسترش عضویت
 د) توسعه مهارت‌ها

نمونه سؤال‌های تشریحی

- ۱- توانمندسازی بخش خصوصی در قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ را توضیح دهند.
- ۲- کلیات و ساختار شرکت تعاونی را شرح دهند.
- ۳- عملکرد شرکت تعاونی را در برنامه سوم و چهارم سند چشم‌انداز توضیح دهند.
- ۴- اقدامات مهم و اساسی به تفکیک مسئولیت هر یک از دستگاه‌ها نام برده و توضیح دهند.
- ۵- الزامات اجرای موفق سیاست‌های کلی توسعه بخش تعاونی در چارچوب سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری را بیان نمایند.
- ۶- نقاط قوت و ضعف در توسعه بخش تعاونی را برشمارند.
- ۷- محدودیت‌ها و تنگناهای بخش تعاونی را برشمارند.
- ۸- توانمندسازی بخش غیردولتی را در برنامه پنجم توسعه بیان کنند.

بخش سوم: شورای عالی اجرای سیاست‌های اصل (۴۴)

هدف کلی:

افزایش توانایی تحلیل مدیران سیاسی در خصوص، دستورالعمل نحوه برگزاری جلسات کمیسیون تخصصی شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، آیین‌نامه نحوه اداره و اخذ تصمیمات شورای عالی

اهداف رفتاری:

پس از مطالعه این بخش، فراگیران قادر خواهند بود:

۱- دستورالعمل نحوه برگزاری جلسات کمیسیون تخصصی شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را توضیح دهند.

۲- آیین‌نامه نحوه اداره و اخذ تصمیمات شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را بیان کنند.

۳-۱- دستورالعمل نحوه برگزاری جلسات کمیسیون شورای عالی

دستورالعمل "نحوه برگزاری جلسات کمیسیون تخصصی شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی" از سوی معاون امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزارت امور اقتصادی و دارایی مصوب شماره ۶۳/۲/۱۵۴۹۵۸ مورخ ۱۳۸۷/۰۹/۲۶ کمیسیون تخصصی شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ارسال شده است. کمیسیون تخصصی شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۹/۶ بنا به پیشنهاد دبیرخانه شورا و به استناد ماده (۱۰) آیین‌نامه نحوه اداره و اخذ تصمیمات شورای مزبور - مصوب مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۶ - دستورالعمل نحوه برگزاری جلسات کمیسیون تخصصی شورای یاد شده را به شرح زیر تصویب نمود:

کمیسیون تخصصی شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی که منبهد در این دستورالعمل به اختصار "کمیسیون" نامیده می‌شود، به منظور بررسی کارشناسی پیشنهادهای دستگاه‌های اجرایی، هریک از اعضاء و همچنین موارد ارجاعی از سوی شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی که در این دستورالعمل به اختصار "شورا" نامیده خواهد شد، با رعایت موارد زیر تشکیل می‌گردد.

ماده ۱- ترکیب اعضاء کمیسیون:

۱-۱- هریک از اعضاء حقوقی شورا یک نفر از معاونان را به عنوان عضو کمیسیون برای شرکت در جلسات به دبیرخانه شورا معرفی می‌نماید. روسای سازمان‌های خصوصی‌سازی و بورس و اوراق بهادار و اعضاء حقیقی شورا موظفند شخصا در جلسات شرکت نمایند.

۱-۲- کلیه اعضاء حقوقی و حقیقی کمیسیون دارای یک حق رای غیرقابل تفویض می‌باشند.

ماده ۲- ریاست کمیسیون:

ریاست کمیسیون بر عهده معاون امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزارت امور اقتصادی و دارایی است. در صورت غیب ایشان یا ترک جلسه، رییس سازمان خصوصی‌سازی و وظایف اداره جلسه را به عهده خواهد گرفت.

ماده ۳- وظایف رییس کمیسیون:

وظایف رییس کمیسیون عبارت از ارسال دعوتنامه، طرح موضوعات دستور کار، هدایت مسیر و تقسیم‌بندی زمان مباحث، جمع‌بندی نهایی، رأی‌گیری و نظارت بر انعکاس نتایج در صورتجلسات کمیسیون است. رییس کمیسیون نتایج و تصمیمات را به اعضای کمیسیون و دبیر شورا منعکس می‌نماید.

ماده ۴- دبیر کمیسیون:

مدیرکل دبیرخانه شورا به عنوان دبیر کمیسیون در جلسات حضور می‌یابد.

ماده ۵- وظایف دبیرخانه:

دبیرخانه مکلف به ارسال مدارک و مستندات لازم جهت بررسی در جلسات، برگزاری جلسات و تهیه خلاصه مذاکرات و صورتجلسات مربوط و درج تصمیمات در دستور کار جلسات شورا می‌باشد.

ماده ۶- محل و زمان برگزاری جلسات:

جلسات عادی کمیسیون هر دو هفته یکبار در محل وزارت امور اقتصادی و دارایی برگزار می‌شود.

تبصره: در صورت نیاز بنا به تصمیم اعضاء، علاوه بر جلسات معمول، برگزاری جلسات فوق‌العاده با دعوت قبلی مجاز است.

ماده ۷- نحوه رسمیت یافتن جلسات و تصویب پیشنهادها:

جلسات کمیسیون با حضور اکثریت نسبی اعضای دارای حق رأی رسمیت می‌یابد و تصویب موضوعات منوط به کسب رای اکثریت حاضرین دارای حق رأی در جلسه می‌باشد.

تبصره: در صورت سه بار غیبت متوالی یا چهار بار غیبت متناوب هریک از اعضاء کمیسیون در یک سال، دبیرخانه موضوع را طی نامه‌ای به اطلاع مسئول دستگاه ذیربط می‌رساند.

ماده ۸- نحوه طرح موضوعات در کمیسیون:

ابتدا دستگاه درخواست کننده و یا هریک از اعضای کمیسیون شرح مختصری در مورد پیشنهاد مطروحه ارائه می‌نماید و چنانچه دبیرخانه نظر خاصی در مورد پیشنهاد مزبور داشته باشد مراتب را اعلام خواهد نمود. سپس اعضاء کمیسیون نظرات و سؤالات خود را طرح می‌نمایند و در نهایت جمع‌بندی مباحث توسط رییس جلسه صورت می‌پذیرد و اعضاء حاضر دارای حق رأی نسبت به موضوع اعمال رأی می‌نمایند. علاوه بر این کمیسیون

تخصصی موظف است گزارش پیشرفت عملیات موضوع ماده ۸۵ قانون را بررسی و جمع‌بندی نموده و نتایج آن را به شورا ارایه نماید.

ماده ۹- درج موضوعات در دستور کار:

رئیس کمیسیون موظف است در صورت تکمیل و ارائه اطلاعات لازم از سوی دستگاه‌های ذیربط و اعضای شورا، به ترتیب زمان ورود یا اولویت موضوع، نسبت به تهیه گزارش و درج موضوع در دستور کار کمیسیون اقدام نماید. تشخیص اولویت بر عهده رئیس جلسه خواهد بود. فهرست دستوراتی که طی یک مدت دو ماهه مورد تصمیم قرار نگیرد از سوی رئیس کمیسیون به جلسه اعلام و با اولویت موضوعات ارجاعی از سوی شورا نسبت به آن اتخاذ تصمیم خواهد شد. درخواست درج موضوع در دستور کار کمیسیون با امضای مقام عالی دستگاه ذیربط و عضو کمیسیون صورت می‌گیرد.

ماده ۱۰- نحوه انعکاس نظرات کمیسیون به شورا:

مصوبات در مورد هریک از موضوعات مندرج در دستور کار کمیسیون بلافاصله طی صورتجلسه‌ای تدوین و پس از تایید اعضای دارای حق رأی حاضر در جلسه برای اتخاذ تصمیم توسط دبیر شورا در دستور کار شورا قرار خواهد گرفت.

ماده ۱۱- موارد متفرقه:

۱-۱۱- کمیسیون می‌تواند در موارد لزوم از طریق دبیر شورا برگزاری جلسات فوق‌العاده شورا را درخواست نماید.

۱۱-۲- اشخاص صاحب‌نظر و یا کارشناسان خارج از کمیسیون بنا به پیشنهاد هر یک از اعضاء و با هماهنگی و موافقت رئیس کمیسیون می‌توانند بدون حق رأی در جلسه شرکت نمایند.

۱۱-۳- کمیسیون در مواقع ضروری در جهت تسهیل و تسریع در امر کارشناسی می‌تواند نسبت به تشکیل کارگروه‌های خاص اقدام نماید.

۱۱-۴- هرگونه تغییر و اصلاح این دستورالعمل بر اساس ماده (۸) آن صورت خواهد گرفت. (دفتر برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی)^۱

^۱ <http://asl44.mefa.ir/shorayeali-komisyon-fa.html>

۳-۲- آیین‌نامه نحوه اداره و اخذ تصمیمات شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون

اساسی

تصویب‌نامه شماره ۶۳/۲/۱۸۸۹۸۶ مورخ ۱۳۸۷/۱۱/۲۳ شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون

اساسی

اعضای مذکور در بندهای (۱) الی (۶) شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی موضوع ماده (۴۱) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۸/۲۶ بنا به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی و به استناد تبصره (۱) ماده (۴۱) قانون یاد شده، آیین‌نامه نحوه اداره و اخذ تصمیمات شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را به شرح زیر تصویب نمودند:

((آیین‌نامه نحوه اداره و اخذ تصمیمات شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی))

ماده ۱- شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی که در این آیین‌نامه به اختصار "شورا" نامیده می‌شود، در صورت داشتن موضوع قابل رسیدگی و دستور جلسه، حداقل هر سه ماه یک بار تشکیل می‌شود.

تبصره - در موارد نیاز برگزاری جلسات فوق‌العاده بنا به تشخیص رییس شورا مجاز است.

ماده ۲- ریاست شورا بر عهده رییس‌جمهور و در غیاب ایشان بر عهده معاون اول رییس‌جمهور است.

ماده ۳- جلسات شورا با حضور حداقل دو سوم اعضای رسمیت می‌یابد و تصمیمات آن با رای اکثریت حاضرین متضمن نظر موافق دو سوم اعضای حاضر بندهای (۱) تا (۶) ماده (۴۱) قانون، معتبر است.

ماده ۴- مصوبات شورا توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی (دبیر شورا) ابلاغ می‌شود. وزیر امور اقتصادی و دارایی سخنگوی شورا نیز است.

ماده ۵- دعوت از اعضای حداقل یک هفته قبل از تشکیل جلسات شورا با امضای دبیر شورا به عمل می‌آید. دستور جلسات و مستندات مربوط به همراه دعوت‌نامه برای اعضای ارسال می‌شود.

ماده ۶- پیشنهاد هر یک از اعضای شورا برای درج در دستور جلسات در صورت تایید دو سوم اعضای حاضر شورا، در کمیسیون فرعی شورا موضوع ماده (۱۰) این آیین‌نامه بررسی می‌شود و نظر کمیسیون به شورا منعکس می‌شود.

ماده ۷- اعضای شورا و دستگاه‌های ذیربط موظفند در صورت ارائه پیشنهاد برای طرح در شورا، دلایل توجیهی، مدارک و گزارش‌های مربوط را به دبیرخانه شورا ارایه نمایند.

ماده ۸- دبیرخانه شورا در وزارت امور اقتصادی و دارایی مستقر و وظایف آن به شرح زیر است:

۸-۱- تهیه پیش‌نویس نهایی مقررات اجرایی شامل آیین‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، نظام‌نامه‌ها و ضوابط در ارتباط با وظایف و اختیارات شورا و ارایه آن‌ها به شورا برای تصویب.

۸-۲- پیشنهاد خط‌مشی اجرایی سالانه شورا و ارایه آن‌ها به شورا برای اتخاذ تصمیم.

۸-۳- بررسی و تهیه گزارشات کارشناسی و تحلیلی مورد نیاز برای طرح در شورا حسب لزوم با استفاده از خدمات مشاوره‌ای.

۸-۴- تهیه مفاد دستور جلسات و تنظیم دعوت‌نامه تشکیل جلسات شورا و صورت‌جلسات مربوط.

۸-۵- تنظیم مصوبات شورا برای ابلاغ توسط دبیر شورا.

۸-۶- ایجاد و به‌هنگام‌سازی بانک اطلاعات مصوبات و تصمیمات شورا.

۸-۷- تدوین برنامه‌های فرهنگی - تبلیغاتی در چارچوب سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی و پیشنهاد به شورا.

۸-۸- تدوین شاخص‌های اجرایی پایش و نظارت تحقق اهداف سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی و پیشنهاد آن‌ها به شورا برای تصویب.

۸-۹- پی‌گیری امور محوله به دستگاه‌های اجرایی در راستای مصوبات شورا و تهیه گزارش‌های پایش لازم در این خصوص برای ارایه به شورا.

۸-۱۰- انجام سایر امور محوله از سوی شورا، رییس و یا دبیر آن.

ماده ۹- دبیر شورا مجاز است با هماهنگی رییس شورا از کارشناسان و مسئولان ذیربط برای شرکت در جلسات شورا دعوت نماید.

ماده ۱۰- دبیرخانه شورا می‌تواند به منظور بررسی موارد ارجاعی، کمیسیون فرعی تشکیل دهد. دستورالعمل نحوه تشکیل و اداره جلسات این کمیسیون به تصویب اعضای آن خواهد رسید. (دفتر برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی)^۱

^۱ <http://asl44.mefa.ir/ghavaninmoghararat-mosavabateshora-mosavabat6-fa.html>

نمونه سؤال‌های چهار گزینه‌ای

۱- کدام یک از گزینه‌های زیر در خصوص مصوبات و آیین‌نامه‌های کمیسیون شورای عالی صحیح

است؟ ص ۴۹

الف) کلیه اعضای حقیقی و حقوقی حقرای غیر تفویضی دارند.

ب) اعضای این شورا معاونان حقوقی شورا، روسای سازمان‌های خصوصی و صنایع سنگین است.

ج) جلسات عادی کمیسیون هر دو ماه یکبار در محل وزارت امور اقتصادی و دارایی برگزار می‌شود.

د) معاون دبیرخانه شورا به عنوان دبیر کمیسیون در جلسات حضور می‌یابد.

۲) کدام یک از گزینه‌های زیر در خصوص مصوبات و آیین‌نامه‌های کمیسیون شورای عالی صحیح

است؟ ص ۴۹

الف) مدیرکل دبیرخانه شورا به عنوان دبیر کمیسیون در جلسات حضور می‌یابد.

ب) مصوبات شورا توسط معاون برنامه‌ریزی ابلاغ می‌شود.

ج) ریاست کمیسیون بر عهده معاون امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزارت امور اقتصادی و دارایی است. در صورت

غیاب ایشان یا ترک جلسه، رییس سازمان بورس و اوراق بهادار وظایف اداره جلسه را به عهده خواهد گرفت.

د) در صورت سه بار غیبت متوالی یا چهار بار غیبت متناوب هر یک از اعضای در یک سال، دبیرخانه مربوطه طی نامه‌ای، فرد را

از عضویت برکنار می‌نماید.

۳) تصمیم‌گیری در خصوص موضوعات قابل طرح به ترتیب اولویت در کمیسیون بر عهده چه کسی

است؟ ص ۵۰

الف) رئیس

ب) کسب اکثریت اعضا

ج) معاون

ج) مقام مسئول موضوع

نمونه سؤال‌های تشریحی

- ۱- دستورالعمل نحوه برگزاری کمیسیون شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را توضیح دهند.
- ۲- آیین‌نامه نحوه اداره و اخذ تصمیمات شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را بیان کنند.

بخش چهارم: واگذاری و سیاست‌های مربوط

هدف کلی

افزایش توانایی تحلیل مدیران سیاسی در خصوص، الزامات، سطوح و شیوه‌های حاکمیتی دولت جهت اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی

اهداف رفتاری

پس از مطالعه این بخش، فراگیران قادر خواهند بود:

- ۱- الزامات اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را توضیح دهند.
- ۲- عوامل مربوط به فرایند تغییر در اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را نام برده و هر یک را شرح دهند.
- ۳- وظایف دولت در خصوص واگذاری بنگاه‌های دولتی در بخش خصوصی و تعاونی را برشمارند.
- ۴- وظایف سازمان بورس اوراق بهادار طی دوران واگذاری با محوریت حمایت از سرمایه‌داران را بیان کنند.
- ۵- عوامل مربوط به فرایند ساختار در اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را شرح دهند.
- ۶- عوامل مربوط به فرایند فرهنگ در اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را شرح دهند.
- ۷- سطوح اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری موارد صدر اصل (۴۴) قانون اساسی را نام برده و هر یک را شرح دهند.
- ۸- شیوه‌های اعمال حاکمیت دولت در حوزه اقتصاد را توضیح دهند.
- ۹- ضرورت اعمال حاکمیت دولت در ایران پس از واگذاری فعالیت‌های صدر اصل (۴۴) قانون اساسی را بیان کنند.
- ۱۰- شیوه‌های اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری در موارد صدر اصل (۴۴) را نام برده و شرح دهند.

۴-۱- تعاریف واگذاری

در گذشته، واگذاری هنگامی صورت می‌گرفت که سازمان‌ها به دلیل نداشتن توانمندی، فقدان ظرفیت فشارهای مالی یا محدودیت تکنولوژی، نمی‌توانستند کار خاصی انجام دهند، اما امروزه، واگذاری برای ساختاردهی مجدد سازمان‌هایی انجام می‌گیرد و به عنوان روشی موفق شناخته شده است.

واگذاری، راهی برای افزایش کارایی از طریق پیکربندی دوباره زنجیره ارزش است. واگذاری بخش‌های غیرمحوری کسب و کار، برای متمرکز شدن بر توانمندی‌های محوری انجام می‌شود.

در چهارچوب شبیه‌سازی اقتصاد ایران با سازمانی که مانفیسست و بیانیه ماموریت آن در قانون اساسی ترسیم شده است، برخی فعالیت‌های این سازمان بزرگ که در صدر اصل (۴۴) به آن اشاره شده، با تصویب و ابلاغ سیاست‌های کلی این اصل، در حال واگذاری است. این برون‌سپاری در راستای تقویت فعالیت‌های اصلی مدیریت این سازمان، به ویژه به اهرم‌های قانونگذاری منابع مالی و مکانیزه‌های نظارتی، به اجرا در می‌آید.

به بیان دیگر، در برون‌سپاری صورت گرفته در چارچوب سیاست‌های کلی اصل (۴۴)، آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی، که مرتبط با اعمال وظایف حاکمیتی و نظارتی دولت است، از واگذاری مستثنی شده و دیگر فعالیت‌های اقتصادی، نه تنها برای ایجاد درآمد یا کاهش هزینه، بلکه در راستای تجدید ساختار اقتصاد کشور و فراهم کردن بستر مناسب، برای ایجاد جهش و شتاب گرفتن توسعه ملی واگذار می‌شود. فرآیند واگذاری باید با توجه به مقاومت‌ها و موانع قابل پیش‌بینی، به شکلی طراحی شود که اهداف آن محقق شود.

۴-۲- الزامات اجرای استراتژی واگذاری جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی

با توجه به عوامل تاثیرگذار بر فرآیند اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) سه عامل فرآیند تغییر، ساختار و فرهنگ از الزامات اجرای استراتژی محسوب می‌شوند.

۴-۲-۱- فرآیند تغییر

استراتژی واگذاری در چارچوب سیاست‌های کلی اصل (۴۴)، هم تغییرات بنیادینی را دربرمی‌گیرد و هم دامنه تغییر، در بخش عمده سازمان گسترده است. به این خاطر، شکل فرآیند تغییر، باید دارای سرعت دقت و حمایت کافی از سوی مدیریت عالی کشور باشد تا امکان موفقیت آن به دست آید، زیرا این نوع تغییرات، به دلیل

پیچیدگی و گستردگی بسیار، در صورت نبود هدایت، حمایت و کنترل از سوی ستادی با اقتدار و نفوذ در سازمان، که از ناحیه عوامل مقاوم در برابر تغییر تحت تاثیر قرار نگیرد، دچار انحراف و استهلاک شده و عملاً اهداف تغییر محقق نمی‌شود. از این رو برای اجرای موفقیت‌آمیز سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، ایجاد دستاورد، فراتر از دولت، که طبیعتاً به دلیل منافع ذاتی و ساختاری خود خاستگاه بخش قابل توجهی از مقاومت‌ها در برابر اجرای این تحول است، ضروری به نظر می‌رسد، هرچند دولت به عنوان مجری سیاست‌های تغییر، نقش محوری را در ستاد یاد شده ایفا خواهد کرد.

سیاست‌های کلان اقتصادی دولت نقش بسیار مهمی در هدایت فعالیت‌های اقتصادی جامعه دارد. رقابتی شدن بازارها زمینه اصلی توسعه اقتصادی در شرایط نوین جهانی است و دولت باید برخی از سیاست‌های کلان اقتصادی را با برخورد و دیدگاه جدید طراحی نماید.

به عبارت دیگر در دوره انتقال از اقتصاد بسته به اقتصاد باز، جامعه نیاز به یک دولت فرهیخته و متخصص دارد که از این بابت امکانات محدود است. در دوره انتقال از یک نظام اقتصادی بسته به یک نظام اقتصادی باز، بدون پرداختن هزینه‌های مربوطه از طرف جامعه امکان‌پذیر نیست.

همزمان با آزادسازی و انحصارزدایی باید بستر مناسب برای فعالیت بخش خصوصی بوجود آید. بر اساس آمارهای واحد اطلاعات اکونومیت (EIU) در سال ۲۰۰۷، رتبه جهانی ایران در مورد شاخص محیط کسب و کار ۷۹ از ۸۲ کشور مورد بررسی بوده است. همچنین بر اساس آمارهای منتشره توسط بنیاد هریتیج در سال ۲۰۰۷، رتبه آزادی اقتصادی ایران ۱۵۰ در بین ۱۵۷ کشور مورد بررسی بوده است.

نامناسب بودن فضای کسب و کار موجب می‌شود که هزینه تمام شده گران شود و ریسک واحدها بالا رود بهبود فضای کسب و کار بالاترین هدف سیاست‌های کلی اصل (۴۴) است و مقام معظم رهبری جزو الزامات به آن اشاره کرده‌اند. همزمان با آزادسازی و انحصارزدایی باید بستر مناسب برای فعالیت بخش خصوصی با اصلاح قوانین و مقررات بوجود آید.

۴-۲-۱-۱- رفع مشکلات قوانین موجود

قوانین و ضوابط محدود کننده‌ای برای شرکت‌های دولتی وجود دارد که واگذاری بخشی از آنها، سبب سرایت این محدودیت‌ها به بخش خصوصی می‌شود. از طرفی در قیمت‌گذاری کالاها و خدمات، بر اساس مکانیزم عرضه و تقاضا عمل نمی‌شود و تا زمانی که بازار بر اساس عرضه و تقاضا عمل ننماید و مجبور به اجرای

قیمت‌گذاری اراده شده توسط دولت است، فضای مناسب برای رشد بخش خصوصی و تعاونی ایجاد نمی‌شود. دولت باید بر اساس مکانیزم عرضه و تقاضا عمل نماید و کالاها و خدماتی که خارج از این مکانیزم است سوبسید آن را در بودجه سالانه خود معین نماید.

۴-۲-۱-۲-۴-اصلاح ساختار بازار

اصلاح ساختار در بازار کالاها و خدمات، قبل از واگذاری دارائی‌های دولتی باید در قالب یک برنامه سه تا پنج ساله مشخص و تعریف بشود. لذا واگذاری سهام باید ابتدا با شعار آزاد نمودن بازارهای خصوصی و عمومی سازی دارائی‌های خصوصی‌سازی شروع گردیده و سپس هر بازاری آماده شد سهام آن بخش با توجه به تعدیلات بهای تمام شده و فروش آن واحدها در طی برنامه اجرائی زمان‌بندی و عملی شود.

لذا دولت موظف است در واگذاری کلیه بنگاه‌های دولتی مشمول واگذاری به بخش‌های خصوصی و تعاونی برنامه میان‌مدت مشخصی برای کلیه شاخص‌های ذیل ارائه نماید:

الف) سهم مجاز مالکیت خارجی از هر بازار و هر یک از بنگاه‌های مشمول این بازارها

ب) نظام حمایت از تولیدکننده و مصرف‌کننده در این بازارها

ج) سیاست‌های تجاری (محدودیت‌های تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای)

چ) حمایت‌های پولی، مالی (نرخ مالیات، نرخ سود ترجیحی)

ح) سیاست‌های حمایت‌های از کارگران بنگاه‌های مشمول واگذاری در این بازارها

د) منطقی کردن قیمت برق، آب و گاز کلیه واحدهای صنعتی

ر) بهره‌مالکانه در خصوص معادن گاز و نفت و فلزات آهنی و غیرآهنی بر اساس محتوای معادن بر اساس استخراج سالیانه با توجه به هزینه سرمایه‌گذاری در معادن

ذ) در قیمت‌گذاری خدمات دولتی به قیمت‌های مرزی محصولات و قیمت آن محصولات در کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا توجه شود و قیمت‌ها به گونه‌ای تعیین شود که بنگاه‌های داخلی در وضعیت رقابتی بالاتری قرار گیرند.

ز) تمامی بانک‌ها، بیمه‌ها، برق، آب و فاضلاب منطقه‌ای، هواپیمایی، راه‌آهن، پخش و پالایش شرکت ملی گاز، پالایشگاه‌ها و بنگاه‌های وابسته به وزارت نفت، نیرو، راه و ترابری به نحوی اصلاح ساختار نمایند که حداکثر تا

پایان سال ۱۳۸۹ ضمن ارزیابی مجدد دارائی‌های خود قیمت تمام شده محصول آن‌ها با قیمت‌های رقابتی به فروش برسند.

ل) در کنترل ارز، حفظ قدرت رقابتی تولیدکنندگان داخلی با کشورهای شریک تجاری بر اساس محاسبه نرخ ارز موثر مورد توجه قرار گیرد.

م) حضور دولت در عرصه بازرگانی خارجی کاهش یافته و امتیازات واردات و صادرات در قالب نظام مزایده به این شرکت‌ها فروخته شود.

۴-۲-۱-۳- تقویت بازار سرمایه و بورس

از آن جایی که تغییر نگرش از دارایی‌های مالی به جای دارائی‌های فیزیکی و رساندن حجم بازار سرمایه به حجم قابل قبول از اهداف برنامه ۲۰ ساله کشور است، لذا سیاست‌های مالی و مالیاتی باید به نفع این بازار تغییر یابد و دولت هر ساله در بودجه کل کشور با اعمال تمهیداتی موجبات کاهش دارائی‌های فیزیکی و به مرور گسترش بازار سهام را فراهم نماید.

نسبت به گسترش و تعمق بازار سرمایه و تنوع ابزارهای مورد استفاده در آن اقدام شود به گونه‌ای که استفاده از ابزارهای مشتقه در کنترل قیمت کالاهای مصرفی، فلزات گرانبها و اوراق رهنی مسکن جایگزین روش‌های ناکارای کنونی شود.

به منظور تقویت بنیه شرکت‌های سرمایه‌گذاری در بورس طی ۳ سال، منابعی از طریق صندوق ذخیره ارزی و سایر منابعی که توسط دولت به مجلس داده می‌شود در اختیار این شرکت‌ها قرار گیرد و مطالبات به سهامداران عمده این شرکت‌ها از دولت به شرط واریز به این شرکت‌ها از طریق سهام و یا نقد در اولویت قرار گیرد.

شرکت‌های مشمول خصوصی‌سازی به صورت مداوم از یک ماه قبل از ورود و تا پایان واگذاری به صورت ماهیانه موظف به ارائه گزارشات به سازمان خصوصی‌سازی و بورس و همچنین در سایت اطلاع‌رسانی خود باشند و مدیرانی که اطلاع‌رسانی مناسب نموده‌اند، طی آیین‌نامه‌ای به صورت مالی و معنوی مورد تشویق قرار گیرند.

روش محاسبه سود در شرکت‌ها و اخذ ذخایر قانونی متناسب با شرایط تورمی جامعه به گونه‌ای اصلاح شود که سود تقسیمی منجر به کاهش ارزش دارائی‌های شرکت‌ها در بلندمدت نشود. جلسات شورای بورس به غیر از

موارد خاص که توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی اعلام می‌شود علنی بوده و حداقل هر دو ماه یک بار برگزار گردد.

۴-۲-۱-۴- ساختار سهامداران و اصلاحات اساسنامه‌ای

۱- ساختار سهامداران در شرکت‌های واگذار شده سیاست‌های کلی اصل (۴۴) و شرکت‌های خصوصی‌سازی شده، مدیران اداره کنندگان این بنگاه‌ها، نحوه کشف قیمت، بازارگردانی سهام برای یک دوره کوتاه‌مدت و مقررات مالی حاکم بر این شرکت‌ها بعد از حذف نظارت‌های دستگاه‌های نظارتی بسیار قابل اهمیت است لذا:

الف) دولت حداکثر طی ۶ ماه از تصویب قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) نسبت به بستر ایجاد کانون‌های سهامداران اعم از شرکت‌های سرمایه‌گذاری متشکل از شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی، کانون سهامداران حقیقی به صورت مالی و استانی اقدام نمایند.

ب) دستورالعمل‌های انتخاب و گزینش مدیران برای شرکت‌های سرمایه‌گذاری و مدیران واحدهای خصوصی‌سازی شده با سمت‌گیری پرهیز استفاده از کلیه کارکنان دولتی، مجلس و قضایی و دو شغله و استفاده از خزانه‌دار و مدیران مالی موظف در شرکت‌ها که همگی دارای صلاحیت اداره بنگاه‌ها باشند تدوین گردد.

۲- اساسنامه شرکت‌هایی که بیش از ده هزار سهام‌دار داشته باشند اصلاح شود.

۳- مقررات جزایی برای مدیران شرکت‌های خصوصی‌سازی شده در خصوص مواردی، با توجه به شرایط موجود در اقتصاد افزایش یابد.

۴-۲-۱-۵- ضوابط واگذاری

شرکت‌های مشمول واگذاری حداقل یک ماه قبل از واگذاری، فرصت‌ها و تهدیدات صنعت و شرکت خود را با ارائه صورت‌های مالی سه سال گذشته و پیش‌بینی دوره میان مدت ۳ ساله از طریق رسانه‌ها به اطلاع عموم رسانده و شرایط مناسب جهت بازدید کانون‌های سرمایه‌گذاران حقوقی، حقیقی و کارگزاران نمونه را فراهم آورند.

حداقل ده روز قبل از واگذاری از طریق صدا و سیما و جراید نظر تحلیل‌گران مالی و سازمان خصوصی‌سازی و شرکت مادر تخصصی به اطلاع عموم رسانده شود. (بانک‌های سرمایه‌گذار در زمان تشکیل این وظیفه را به عهده خواهند گرفت).

کمیته‌ای متشکل از نمایندگان شرکت عرضه‌کننده سهام، سازمان خصوصی‌سازی، و تحلیل‌گران مالی متولی تعیین قیمت اولیه عرضه شوند.

شرکت عرضه‌کننده سهام متعهد شود پس از واگذاری سهام، گزارشات واقعی از وضعیت شرکت و شرکت مادر آن به طور مستمر (حداکثر ۳ ماه یک بار) به بورس ارائه نماید.

قیمت پایه اولیه حداقل برای دوره ۱۰ روزه کاری اول یکسان بوده و تمامی اقشار جامعه بتوانند از آن استفاده کنند. مکانیزه معامله و درصد نقد و نسیه و سقف ارقام توسط دولت با پیشنهاد سازمان خصوصی‌سازی برای هر شرکت تعیین شود.

وظایف سازمان بورس اوراق بهادار در طی دوران واگذاری با محوریت حمایت از سهامداران باشد. اهم این وظایف عبارتند از:

الف) اتخاذ تمهیداتی جهت گسترش مالکیت شرکت‌ها مطابق با ضوابط بورس قبل از سال ۱۳۷۰

ب) قوه قضائیه با ایجاد دادگاه‌های تخصصی بورس حداکثر طی یک دوره سه ماهه به نحوی که از تضرر مدام جلوگیری نموده اتخاذ تصمیم و رای نهایی صادر نماید.

ج) سازمان از پذیرش شرکت‌هایی که ابهام دارائی‌ها و تملک بر دارائی‌ها و تغییر قیمت تمام شده فاحش و کاهش فروش درآمدها در آن وجود دارد، پرهیز نماید.

د) سازمان بورس در هنگام پذیرش از کلیه حقوق و امتیازات و اسناد مالکیت دارائی‌ها بدهی‌ها و خصوصاً بدهی‌های پرسنلی، مالیاتی و تامین اجتماعی و کافی بودن ذخایر اطمینان حاصل نماید.

ذ) دولت موظف است در طی یک سال صندوق‌های بازنشستگی را تحت نظارت مجمع عمومی مرکب از سهامداران آن صندوق‌ها اداره و عملکرد صندوق‌ها به عنوان موسسات مالی هر ساله به سهامداران آن‌ها (کارکنان مشمول) گزارش شوند.

ر) سازمان خصوصی‌سازی و سایر متولیان خصوصی‌سازی موظف به ارائه گزارش سالانه شوند.

ز) شفاف‌سازی حساب‌های سیاست‌های کلی اصل (۴۴) بر اساس اصل قیمت سهام واگذاری شده نه مقدار واریز شده به خزانه.

دولت می‌تواند با ارائه وام به شرکت‌های سرمایه‌گذاری و افزایش سرمایه با صرف سهام توسط آن‌ها، سهامداران مورد نظر خویش را به آن‌ها معرفی نماید (از طریق کلیه شرکت‌های سرمایه‌گذاری موجود در بورس، تعاونی‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی)

۴-۲-۱-۶- ضمانت‌های اجرایی برای سرمایه‌گذاران

در سازمان بورس اوراق بهادار و قوه قضائیه به صورت مشترک دادگاه‌های ویژه برای هر گونه شکایت سرمایه‌گذاران حداکثر طی ۲ هفته تشکیل شود. هر ذینفع می‌تواند با مراجعه به دیوان عدالت اداری در صورت تخلفات در خصوص قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) یا قوانینی که در گذشته تصویب شده است برای گرفتن حقوق خود مراجعه و دیوان حداکثر طی ۱ ماه و خارج از نوبت نسبت به صدور رای اقدام خواهد نمود. کمیسیون ویژه‌ای از دیوان عدالت اداری مسئولیت دائمی نظارت بر اجرای صحیح خصوصی‌سازی‌های انجام شده و سیاست‌های کلی اصل (۴۴) و قوانین مربوط به آن را به عهده دارد و گزارشات را هر ۳ ماه یک بار ارائه خواهد نمود. (مافی و طباطبایی، ۱۳۸۷)^۱

۴-۲-۲- ساختار

اجرای واگذاری گسترده پیش‌بینی شده در سیاست‌های کلی اصل (۴۴)، نه تنها موجب تغییر ابعاد ساختار سازمان اقتصاد ایران از نظر حجم می‌شود، بلکه نوعی تجدید ساختار و ایجاد سازماندهی نوین را نیز به همراه دارد. به بیانی دیگر، این اجرای سیاست‌ها، جابه‌جایی منابع و طبیعتاً قدرت را به همراه خواهد داشت که به تغییر در نوع اعمال حاکمیت دولت منجر خواهد شد.

شرایط اقتصاد دولت‌محور کنونی ایران در صورت اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴)، به سازمانی تبدیل می‌شود که دولت در آن، تنها نقش نهاد و ناظر و مجری فعالیت‌های حاکمیتی و غیرانتفاعی را دارد که در بسیاری از سیستم‌های اقتصادی، با تکیه بالا به شرکت‌های دولتی، که در پی کاهش نقش دولت در اقتصاد و خصوصی‌سازی و واگذاری صنایع در بورس بوده‌اند، دیده می‌شود، طبیعتاً این ساختار با سازماندهی کنونی

^۱ روش‌های اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، ص ۲۱۴

مدیریت کشور، که بر مبنای تصدی‌گری و رقابت نابرابر دولت در فعالیت‌های اقتصادی انجام می‌شود، کاملاً متفاوت است.

برای نمونه، بنابراین سیاست‌های کلی اصل (۴۴) در بخش ارتباطات، دولت که هم اکنون تصدی بیش از ۸۰ درصد فعالیت شبکه تلفن همراه، صد در صد شبکه تلفن ثابت و بیش از ۹۰ درصد دیتا را بر عهده دارد، علاوه بر منع شدن از گسترش شبکه کنونی، موظف به واگذاری ۸۰ درصد فعالیت‌های خود به بخش‌های غیر است که این فرایند، موجب تغییر ساختار دولت از مدیر و مجری و فعالیت همزمان در صف و ستاد به ساختاری مدیر محور و محدود شدن فعالیت دولت به امور نظارتی و کنترلی می‌شود. طبیعتاً ساختار جدید، ماهیتی کاملاً متفاوت با ساختار کنونی که به خاطر حجم گسترده تصدی‌گری صف محور و دارای تمرکز عملیاتی است، دارد. (مافی و طباطبایی، ۱۳۸۷)^۱

۴-۲-۳- فرهنگ

در صورتی که اقتصاد ایران را به سازمانی بزرگ شبیه‌سازی کنیم و سطح تحلیل را از سطح شرکت و صنعت به سطح ملی ارتقاء دهیم، باید در بررسی مقولاتی چون فرهنگ، علاوه بر فرهنگ سازمانی، که شامل نگرش، هنجارها و ارزش‌های مشترک اعضای سازمان (دولت) است، فرهنگ جاری در اجتماع را نیز وارد معادلات کرد.

در واقع، با توجه به مرزهای نامشخص این سازمان با محیط خود، سخن گفتن از فرهنگ سازمان، بدون توجه به درآمیختن آن با فرهنگ لایه‌های گوناگون اجتماعی بی‌معناست و به این خاطر در مباحث مربوط به اجرای استراتژی جدید اقتصاد ایران و تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴)، تمرکز بر ایجاد یک فرهنگ جدید و متناسب با این استراتژی، نیازمند تحول بنیادین در فرهنگ کنونی و تغییر گفتمان و نوع نگرش اجتماعی به مقولات چون کار، ارزش افزوده، رفاه و بهره‌وری است.

^۱ روش‌های اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، ص ۲۲۴

برای تحقق تغییر فرهنگ، باید نشانه و علایمی که در چهارچوب مشوق‌ها، مجازات‌ها و الزامات تغییر رفتار است، به سازمان منتقل شود تا با پیامدهای ناشی از این اقدامات، زمینه تغییر رفتار سازمانی و در ادامه آن، تغییر فرهنگ فراهم شود. (مافی و طباطبایی، ۱۳۸۷)^۱

^۱ روش‌های اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، ص ۲۲۵

۴-۳- سطوح اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری موارد صدر اصل (۴۴)

محدوده و شیوه اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری بنگاه‌های دولتی به بخش خصوصی، در دو سطح کاملاً متفاوت قابل تصور است. شایان توجه است که بسیاری از سوء برداشتها از مساله اعمال حاکمیت نیز به عدم تفکیک این دو سطح برمی‌گردد. این دو سطح از اعمال حاکمیت دولت را می‌توان به دو مقوله اعمال حاکمیت عام و حاکمیت خاص دسته‌بندی کرد.

در شیوه نخست، دولت با بنگاه‌های خصوصی یا تعاونی مواجه است و تنها می‌تواند از راه‌های سه‌گانه فوق به هدایت، اعمال محدودیت یا نظارت بر بنگاه‌ها بپردازد. در این شکل از حاکمیت، دولت مجاز نمی‌باشد که وارد حوزه تصمیمات مدیریتی بنگاه شود.

در گونه اعمال حاکمیت خاص، حوزه وضع مقررات و نظارت به حد حوزه مدیریتی برای بنگاه‌هایی که طبق قانون متعلق به دولت تلقی می‌شوند، گسترش می‌یابد. در این نوع از اعمال حاکمیت، دولت از اختیارات بیشتری در هدایت بنگاه جهت حصول اهداف برخوردار است.

جدول سطوح اعمال حاکمیت دولت

سطوح اعمال حاکمیت	سیاست‌گذاری	نظارت	وضع مقررات
عام	سیاست‌های کلان اقتصادی	نظارت بر اجرای مقررات یا استانداردها	فقط وضع مقررات بخشی
خاص		نظارت و بازرسی کامل و مستمر	مقررات بخشی و بنگاهی

۴-۴- شیوه‌های اعمال حاکمیت دولت

رایج‌ترین شیوه‌های اعمال حاکمیت دولت در حوزه اقتصاد را می‌توان در موارد زیر خلاصه کرد:

الف) سیاست‌گذاری‌های اقتصادی به ویژه سیاست‌های پولی، بانکی (تغییر در نرخ سود تسهیلات یا تخصیص تسهیلات تکلیفی) و سیاست‌های مالی (تغییر در نرخ مالیات و یارانه برای بنگاه‌ها)

ب) وضع مقررات و ضوابط شامل ضوابط قیمت‌گذاری کالاهای عمومی یا خدمات رفاهی، مقررات ضد انحصار یا همان مقررات تنظیمی، استاندارد و مشوق‌ها یا محدودیت‌های بازرگانی و غیره.

ج) نظارت بر عملکرد، محصول و صورت‌های مالی بنگاه‌ها و تطابق با مقررات و استانداردهای لازم الرعایه تولید.

۴-۵- ضرورت اعمال حاکمیت دولت در ایران، پس از واگذاری فعالیت‌های صدر اصل (۴۴) قانون

اساسی

اگر چه قوانین خاص چون قانون تعزیرات حکومتی و یا قوانین عام چون قوانین برنامه توسعه در قبض توسعه یا بسط، تعیین اندازه و نقش دولت و بازار در اقتصاد اثرگذار بوده‌اند، لیکن دامنه این آثار فراتر از استقرار و آرایش کلی دولت و بازار در اصل (۴۴) قانون اساسی نبوده است. از یک سوء گسترش نقش دولت در بنگاه‌داری و ناکارآمدی آن که در تعارض با موارد ذیل اصل (۴۴) قرار گرفته و از طرف دیگر بافت و ساخت انحصاری صنایع و بازارها در کنار عدم وجود بخش خصوصی توانمند، نقش نظارتی و تنظیمی دولت را اجتناب‌ناپذیر می‌سازد. این موارد از جمله دغدغه‌های اصلی در تدوین سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی بوده است. لذا سیاست‌های کلی اصل (۴۴) با تجویز فعالیت بخش خصوصی در صدر اصل (۴۴) و در نتیجه کاهش بار بنگاه‌داری دولت و توسعه بخش‌های غیردولتی و در کنار تقویت نقش نظارتی، هدایتی و تنظیمی دولت ابلاغ شد.

سیاست‌های اصل (۴۴) قانون اساسی در ۵ بند تدوین شد، به طوری که مطابق بند «الف» حوزه فعالیت دولت تشریح شد و دولت از هر گونه فعالیت در حوزه خارج از آن منع شد. در بند «ب» برای دولت دو شریک جدی و قدرتمند (بخش تعاونی و بخش خصوصی) تعریف شد. اما از آنجا که این دو بند برای تحقق اهداف مبتنی بر احیای دولت نامکفی بود، بندهای بعدی (بالاخص بند ج) نیز اضافه شد. بر اساس بند «ج» دولت موظف به توسعه خصوصی‌سازی شد. در دو بند «د» و «ه» نیز به ترتیب سیاست‌های کلی واگذاری و سیاست‌های کلی اعمال حاکمیت و پرهیز انحصار ابلاغ و بر آن‌ها تاکید شد.

وجود تجارب موفق توسعه روش‌های خصوصی‌سازی و ساز و کارهای اعمال حاکمیت دولت در دنیا پس از واگذاری، در دهه‌های اخیر نشان داده است که دولت‌ها می‌توانند بدون ورود و حضور مستقیم در حوزه مدیریت بنگاه، به هدف‌های کلان اقتصادی و چارچوب‌های لازم‌الرعایه در فعالیت بنگاه‌ها دست یابند، به طوری که کمترین مخاطره‌ای برای منافع ملی یا رفاه عمومی داشته و به کوچکتر شدن اندازه دولت و امکان پرداختن به وظایف کلان و توسعه‌ای آن، بینجامد. از این رو در صورت پذیرش مزیت‌های واگذاری این فعالیت‌ها به بخش غیردولتی، باید بر ساز و کار اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری تاکید شود.

۴-۶- شیوه‌های اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری (در موارد صدر اصل ۴۴)

الف) اعمال حاکمیت از طریق حفظ موقت بخشی از سهام

در این روش برای جلوگیری از تغییر در اساسنامه بنگاه‌های واگذار شده و تامین منافع عمومی، در کوتاه‌مدت، بخشی از سهام بنگاه‌ها در اختیار دولت باقی می‌ماند. اما لازم است که دولت تنها از اعمال حاکمیت توسط سهام استفاده نماید و مانع تصمیمات مدیریتی جدید نشود.

ب) اعمال حاکمیت توسط وضع مقررات بخشی و بنگاهی

دولت مجاز است که برای بنگاه‌ها مشمول واگذاری از صدر اصل (۴۴)، مقرراتی را در خصوص ضوابط قیمت‌گذاری، استانداردهای فعالیت و محصول، محدودیت تعدیل منابع انسانی، مقررات توزیع و توسعه منطقه‌ای و همچنین مشوق‌ها یا محدودیت‌های بازرگانی تدوین و تصویب نماید.

ج) اعمال حاکمیت از طریق نظارت و وضع قوانین تنظیمی

دولت و مجلس شورای اسلامی مجازند قوانینی را برای بنگاه‌های مشمول واگذاری صدر اصل (۴۴)، جهت بازرسی و نظارت بر عملکرد، رعایت استانداردها و مقررات و صورت‌های مالی تنظیم و تصویب نمایند. این مقررات تحت عنوان مقررات تنظیمی که در بیان ساده عبارت از مداخلات دولت برای تغییر رفتار بنگاه‌ها (مثل قیمت‌گذاری، سطح تولید و یا انجام تبلیغات) است قرار می‌گیرند. در نتیجه تنظیمات، بخشی از مداخلات دولت هستند که برای جلوگیری از سوء استفاده بنگاه‌ها از قدرت بازاری صورت می‌گیرند، زیرا انحراف از شرایط رقابتی است که اعمال تنظیمات را القا می‌کند و در واقع برای اینکه اقتصاد بازار خیلی خوب کار کند، باید رقابت و مالکیت خصوصی همچون دوقلوهای به هم چسبیده وجود داشته باشند. این مداخلات به طور اصلی از طریق قانون رقابت انجام می‌شود. به نظر می‌رسد برای سه شیوه کلی اعمال حاکمیت دولت باید قواعد و چارچوب‌هایی تعریف نمود که در زیر به برخی ملاحظات آن اشاره می‌شود.

پیش از آغاز مراحل واگذاری، دولت می‌بایست با توجه به وضعیت مطلوب بخش‌ها و بنگاه‌ها و شیوه بهینه اعمال حاکمیت در هر بخش و زیر مجموعه‌های آن، ضوابط مشخص و کارشناسی شده‌ای را که در عین انعطاف پذیری نسبت به بخش‌های مختلف، مقاطع بحرانی و عادی و شیوه‌های متفاوت واگذاری، دارای شفافیت و ثبات باشند، را تدوین نماید تا امنیت کسب و کار و اطمینان خاطر طرف‌های بخش خصوصی فراهم و از سوی دیگر احتمال اعمال سلیقه یا فرصت فساد اداری را حداقل نماید.

به منظور قانونی بودن اعمال حاکمیت دولت در سطح خاص و داشتن ضمانت اجرا و پذیرش بنگاه‌ها، لازم است که در متن قرارداد واگذاری، شیوه اعمال حاکمیت دولت، مقطع زمانی و دیگر شرایط آن ذکر و مورد توافق طرفین قرار گیرد.

اعمال حاکمیت دولت با وضع حجم زیادی از مقررات و محدودیت‌های خلاف منافع اقتصادی، بر این فعالیت‌ها و بنگاه‌ها نباید به گونه‌ای باشد که مانع تحقق هدف اصلی واگذاری یعنی افزایش کارایی اقتصادی و تسهیل در تامین رفاه عمومی گردد تا منجر به اتلاف منابع ملی و تضییع حقوق مصرف‌کنندگان نشود.

در مواردی که دولت به دلیل شرایط بحرانی الزام به وضع مقررات بنگاهی و مدیریتی دارد، که در نتیجه این اعمال حاکمیت دولت هزینه‌هایی بر بنگاه‌های واگذار شده تحمیل می‌شود، لازم است که سیاست دولت همراه با ساز و کارهای جبرانی و یارانه‌ای باشد تا انگیزه فعالیت در این بخش‌ها متزلزل نگردد.

به دلایل مختلف مانند روابط کارکنان و مدیران دولتی، گستردگی مسئولیت‌ها و فعالیت‌های صدر اصل (۴۴) و همچنین ناسالم بودن فرهنگ کسب و کار و ساختارهای اقتصادی در کشور، پیشنهاد می‌شود که طی دوره زمانی معینی پس از واگذاری دستگاه‌های نظارتی، اختیار نظارت بر عملکرد، استانداردها، رعایت مقررات و صورت‌های مالی بنگاه‌های واگذار شده را داشته باشند. (مافی و طباطبایی، ۱۳۸۷)^۱

^۱ روش‌های اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، ص ۱۹۲

نمونه سؤال‌های چهار گزینه‌ای

- ۱- کدام یک از گزینه‌های زیر از الزامات اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در فرایند تغییر است؟ ص ۵۶
- الف) اصلاح ساختار بازار
 ب) فعالیت عملیاتی
 ج) ساختار مدیر محوری
 د) ایجاد چارچوب مشوق و مجازات
- ۲- کدام یک از گزینه‌های زیر از الزامات اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در فرایند ساختار است؟ ص ۵۹
- الف) ضوابط واگذاری
 ب) فعالیت‌ها نظارتی و کنترلی می‌شود
 ج) ضمانت اجرایی برای سرمایه‌گذاری
 د) تقویت بازار سرمایه و بورس
- ۳- "حاکمیت خاص" از تقسیم‌بندی کدام گزینه است؟ ص ۶۱
- الف) سطوح اعمال حاکمیت
 ب) اعمال حاکمیت توسط وضع مقررات بخشی و بنگاهی
 ج) شیوه‌های اعمال حاکمیت
 د) اعمال حاکمیت از طریق نظارت و وضع قوانین تنظیمی

نمونه سؤال‌های تشریحی

- ۱- الزامات اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را توضیح دهند.
- ۲- عوامل مربوط به فرایند تغییر در اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را نام برده و هر یک را شرح دهند.
- ۳- وظایف دولت در خصوص واگذاری بنگاه‌های دولتی در بخش خصوصی و تعاونی را برشمارند.
- ۴- وظایف سازمان بورس اوراق بهادار طی دوران واگذاری با محوریت حمایت از سرمایه‌داران را بیان کنند.
- ۵- عوامل مربوط به فرایند ساختار در اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را شرح دهند.
- ۶- عوامل مربوط به فرایند فرهنگ در اجرای استراتژی جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی را شرح دهند.
- ۷- سطوح اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری موارد صدر اصل (۴۴) قانون اساسی را نام برده و هر یک را شرح دهند.
- ۸- شیوه‌های اعمال حاکمیت دولت در حوزه اقتصاد را توضیح دهند.
- ۹- ضرورت اعمال حاکمیت دولت در ایران پس از واگذاری فعالیت‌های صدر اصل (۴۴) قانون اساسی را بیان کنند.
- ۱۰- شیوه‌های اعمال حاکمیت دولت پس از واگذاری در موارد صدر اصل (۴۴) را نام برده و شرح دهند.

بخش پنجم: سهام عدالت و نقش آن در تحقق اهداف اصل (۴۴)

هدف کلی

افزایش توانایی تحلیل مدیران سیاسی در خصوص مبانی قانونی واگذاری سهام عدالت و پرداخت سود، اهداف و ارکان و روش اجرای طرح، واگذاری سهام عدالت، پرداخت سود آن و اساسنامه شرکت کارگزاری سهام عدالت

اهداف رفتاری

پس از مطالعه این بخش، فراگیران قادر خواهند بود:

- ۱- مبانی قانونی واگذاری سهام عدالت و پرداخت سود را توضیح دهند.
- ۲- اهداف اجرای طرح سهام عدالت را نام برده و شرح دهند.
- ۳- ارکان اجرای طرح سهام عدالت را توضیح دهند.
- ۴- روش اجرای طرح سهام عدالت را با جدول توضیح دهند.
- ۵- واگذاری سهام عدالت را با جدول توضیح دهند.
- ۶- پرداخت سود سهام عدالت را با جدول توضیح دهند.
- ۷- مواد اساسنامه شرکت کارگزاری سهام عدالت را توضیح دهند.

۵-۱- مبانی قانونی واگذاری سهام عدالت و پرداخت سود آن

۵-۱-۱- آیین‌نامه اجرایی توزیع سهام عدالت

این آیین‌نامه با شماره نامه ۶۳/۱/۲۲۶۰۳۷ مورخ ۱۳۸۸/۱/۲۹ توسط وزیر امور اقتصادی و دارایی و دبیر شورا به شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی تصویب شد.

شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۱۱/۲۷ بنا به پیشنهاد مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و وزارت تعاون و به استناد مواد (۳۴) تا (۳۸) قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی - مصوب سال ۱۳۸۷ مجلس شورای اسلامی - آیین‌نامه اجرایی فصل ششم قانون یاد شده موضوع توزیع سهام عدالت را به شرح زیر تصویب نمود.

ماده ۱- در این آیین‌نامه اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌روند:

۱- قانون: قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب سال ۱۳۸۷ مجلس شورای اسلامی.

۲- هیأت واگذاری: هیأت واگذاری موضوع ماده (۳۹) فصل هفتم قانون.

۳- مشمولین طرح: اتباع ایرانی مقیم داخل کشور شامل شش دهک زیر که به صورت علمی شناسایی می‌شوند: الف) دو دهک پایین درآمدی کشور با اولویت روستائینان و عشایر.

ب) دهک‌های سوم تا ششم بعدی که مشمول طرح واگذاری سهام عدالت می‌شوند.

۴- شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی: شرکت‌هایی که با عضویت مشمولان طرح سهام عدالت در هر شهرستان تشکیل می‌شوند و وظایف ارائه خدمات به اعضاء و کمک به ایفای نقش در اداره شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی را بر عهده دارند.

۵- شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی: شرکت‌هایی که با عضویت (سهامداری) شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی هر استان به صورت سهامی خاص قابل تبدیل به سهامی عام، در قالب قانون تجارت تشکیل و اداره می‌شوند.

۶- سهام عدالت: سهام شش دهک در آمدی کشور که به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی واگذار می‌شود تا در ازای آن شرکت‌های مزبور معادل مبلغ آن، سهام شرکت سرمایه‌گذاری استانی را از طریق شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی به مشمولین سهام مزبور (اعضای تعاونی‌ها) واگذار نمایند.

ماده ۲- سازمان خصوصی‌سازی مکلف است سهام عدالت قابل واگذاری مصوب دولت را در اجرای قانون و به منظور گسترش مالکیت عمومی و تأمین عدالت اجتماعی، حداکثر تا سقف چهل (۴۰) درصد از مجموع ارزش سهام بانک‌های قابل واگذاری در هر بازار موضوع گروه (۲) ماده (۲) قانون، براساس مصوبات هیأت واگذاری به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی متناسب با تعداد سهامداران شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی هر استان واگذار نماید.

ماده ۳- سهام عدالت به صورت مستقیم به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی واگذار خواهد شد. سهام مزبور در توثیق سازمان خصوصی‌سازی خواهد بود و متناسب با کسر تخفیفات قانونی و اقساط پرداختی از توثیق خارج می‌شود.

ماده ۴- در اجرای ماده (۳۵) قانون که مشمولین بندهای (الف) و (ب) ماده (۳۴) قانون را در قالب شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی و سرمایه‌گذاری استانی ساماندهی نموده است، سازمان خصوصی‌سازی مکلف است کلیه سهام دولتی را که در اختیار شرکت کارگزاری سهام عدالت است با همان قیمت قبلی واگذار شده متناسب با تعداد اعضای شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی واگذار نماید.

تبصره ۱- سازمان خصوصی‌سازی مکلف است ظرف مدت حداکثر سه ماه ترتیبات انحلال شرکت کارگزاری سهام عدالت را فراهم نموده و نسبت به تصفیه آن اقدام نماید.

تبصره ۲- سهام موضوع این ماده، مشمول کلیه ضوابط و احکام مربوط به سهام عدالت خواهد بود.

ماده ۵- شرکت‌های مورد واگذاری فقط از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تعیین می‌شوند. مبنای قیمت‌گذاری سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس، بهای فروش نقدی سهام غیر بلوکی است که مطابق آیین‌نامه جزء (۳) بند (الف) ماده (۴۰) قانون توسط سازمان خصوصی‌سازی تعیین می‌شود و به تصویب هیأت واگذاری می‌رسد.

ماده ۶- سازمان خصوصی‌سازی موظف است از طریق انعقاد قرارداد با شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی که ضمانت اجرایی لازم در آن پیش‌بینی شده باشد، نسبت به فروش سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی به این

شرکت‌ها اقدام کند. سازمان مذکور می‌بایستی در قراردادهای منعقد شده تصریح نماید ثمن معامله از محل سود سالانه شرکت‌های واگذار شده تسویه خواهد شد و متناسب با سود دریافتی یا تخفیفات اعطایی و بلافاصله پس از آن نسبت به تسویه و آزادسازی آن بخش از سهام که بهای آن توسط سازمان مذکور وصول یا مشمول تخفیف می‌شود، اقدام خواهد شد.

تبصره ۱- سهام مورد واگذاری بابت مشمولان دو دهک پایین درآمدی شامل احتساب پنجاه (۵۰) درصد تخفیف در بهای واگذاری و به صورت اقساط ده ساله خواهد بود و مشمولین دهک‌های سوم الی ششم نیز صرفاً از مزایای تقسیط حداکثر ده ساله واگذاری سهام برخوردار می‌شوند و طول دوره تقسیط آنان در هیات واگذاری تعیین خواهد شد.

تبصره ۲- سازمان خصوصی‌سازی مسئولیت وصول اقساط سهام واگذار شده موضوع این آیین‌نامه و واریز آن به حساب خزانه را بر عهده خواهد داشت و چنانچه میزان سود دریافتی در هر سال، تکافوی میزان اقساط دریافتی همان سال را ننماید، بدهی خریداران سهام از سود دریافتی سنوات بعد، قابل تسویه خواهد بود.

تبصره ۳- در صورتی که در پایان دوره تقسیط، بهای سهام مورد واگذاری به‌طور کامل تسویه نشده باشد، خریداران مکلفند حداکثر ظرف مدت شش ماه رأساً نسبت به پرداخت بدهی و تسویه حساب سهام مورد خریداری اقدام کنند. در غیر این صورت سازمان خصوصی‌سازی به میزان مبلغ بدهی تسویه شده سهام مورد وثیقه را آزاد می‌نماید و نسبت به وصول مطالبات خود از محل فروش سهام باقی مانده وفق مقررات اقدام خواهد نمود.

تبصره ۴- تخفیف موضوع تبصره (۱) این ماده به حساب کمک‌های بلاعوض دولت به اقشار کم‌درآمد منظور می‌شود.

ماده ۷- سازمان بورس و اوراق بهادار و سازمان خصوصی‌سازی مکلفند با همکاری شرکت بورس اوراق بهادار و سایر دستگاه‌های ذیربط حداکثر تا پایان سال ۱۳۸۸، تمهیدات لازم برای پذیرش شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی را در بورس فراهم نمایند. در عین حال شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی نیز می‌بایستی برای پذیرش در بورس اقدام نموده و بدین منظور باید ابتدا به شرکت‌های سهامی عام تبدیل شوند. شرکت‌های مزبور مالکیت و مدیریت سهام عدالت هر استان را بر عهده خواهند داشت. در صورت عدم تحقق شرایط پذیرش بورس، سازمان

بورس و اوراق بهادار مکلف است در اجرای ماده (۳۷) قانون تا پایان سال ۱۳۸۸، امکان خرید و فروش سهام شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی را در فرا بورس فراهم نماید.

ماده ۸- به منظور مدیریت سهام واگذار شده، شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی می‌توانند از طریق تشکیل کانون (سازمان مردم نهاد) امور مربوط به حقوق سهامداری خود در مجامع عمومی شرکت‌های واگذار شده را اعمال نمایند. سازمان بورس و اوراق بهادار و دستگاه‌های ذیربط مکلفند نسبت به اعطای مجوز تشکیل و فعالیت کانون یاد شده اقدام نمایند.

ماده ۹- دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۸۶) قانون نسبت به آن میزان از سهام واگذار شده، مجاز به هیچ نوع اقدام منجر به افزایش یا تداوم مالکیت و مدیریت دولت در شرکت‌های مورد واگذاری نیستند. این دستگاه‌ها اجازه اخذ و کالت از شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی به منظور انتخاب مدیران شرکت‌های واگذار شده و نیز برای انتخاب مدیران شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی و شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی را نخواهند داشت. همچنین پذیرش هرگونه سمت مدیریتی حتی به صورت غیر موظف در شرکت‌های واگذار شده، شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی، شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی و کانون موضوع ماده (۸) این آیین نامه توسط شاغلان دستگاه‌های اجرایی فوق‌الذکر ممنوع است. (دفتر برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی)^۱

۵-۲- واگذاری سهام عدالت و اهداف آن

به دنبال ابلاغ سیاست‌های کلی اصل چهل و چهار قانون اساسی از سوی مقام معظم رهبری به سران قوا، ریاست جمهور محترم طی نامه‌ای به رهبر معظم انقلاب اسلامی، خواستار تخصیص بخشی از سهام شرکت‌های قابل واگذاری موضوع سیاست‌های کلی اصل چهل و چهار قانون اساسی به اقشار کم درآمد جامعه شد. مقام معظم رهبری نیز در تاریخ ۱۳۸۵/۴/۱۲ با اختصاص حداکثر ۴۰ درصد از سهام صدر اصل چهل و چهارم قانون اساسی به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی متشکل از تعاونی‌های شهرستانی در قالب سهام عدالت به صورت اقساطی به مردم موافقت نمودند. البته این حکم، در مورد دو دهک پایین درآمدی، ۵۰ درصد تخفیف در قیمت سهام واگذاری موضوع سهام عدالت با دوره تقسیط ده ساله را مجاز کرده است. همچنین در این حکم، مقام معظم

^۱ <http://asl44.mefa.ir/ghavaninmoghararat-mosavabateshora-saham7-fa.html>

رهبری بر شناسایی افراد واقع در دو دهک پایین درآمدی، از طریق سازوکارهای علمی دقیق تاکید کرده‌اند و روستاییان را مورد توجه ویژه قرار داده‌اند. ضمناً ایشان تاکید نموده‌اند، اجرای این طرح، نباید موجبات افزایش یا تداوم تصدیگری دولت در شرکت‌های مشمول واگذاری گردد و نیز لازم است قیمت سهام در بورس تعیین شود. در اصل، طرح واگذاری سهام عدالت، به عنوان روشی برای تحقق یکی از راه‌های خصوصی سازی در عین رعایت عدالت اجتماعی است. (سایت ایران اکونومیست)^۱

یکی از آثار منفی واگذاری شرکت‌های دولتی به بخش خصوصی از طریق روش‌های معمول و متداول آن، ناعادلانه‌تر شدن توزیع ثروت و در نتیجه آن توزیع درآمد در جامعه است. در روش‌های متداول خصوصی سازی، معمولاً سهام، سرمایه یا دارایی شرکت‌های دولتی فقط به بخشی از مردم منتقل می‌شود. این گروه به طور عمده از اقشار توانمند جامعه هستند که توانایی خرید سهام و مشارکت در طرح‌های سرمایه‌ای دولت را دارند. هدف اصلی از اجرای برنامه توزیع سهام عدالت در کشور ما به نوعی برقراری عدالت اجتماعی و حمایت از طبقات محروم جامعه، در کنار افزایش کارآیی بنگاه‌های اقتصادی است. در مجموع دولت هفت هدف را از اجرای طرح توزیع سهام عدالت دنبال می‌کند، که این اهداف عبارتند از:

۵-۲-۱- اهداف اجرای طرح سهام عدالت

الف) افزایش ثروت و ایجاد درآمد دائمی برای خانوارهای نیازمند

ب) توزیع متعادل ثروت در جامعه

پ) تسریع در روند خصوصی سازی

ت) اصلاح ساختار و مدیریت شرکت‌ها

ج) افزایش کارآیی بنگاه‌های دولتی واگذار شده

چ) تقویت بنیه اقتصادی جامعه و رشد پس‌انداز عمومی

ح) ترویج فرهنگ سهام‌داری و اتکای بیشتر مردم به دارایی‌های مالی

^۱ <http://www.iraneconomist.com/economic/bazaar-money-stock/29832-2010-08-28-06-03-24.html>

۵-۲-۲- ارکان اجرای طرح سهام عدالت

در اجرای طرح توزیع سهام عدالت، هیئت وزیران، ستاد مرکزی توزیع سهام عدالت، هیئت واگذاری، سازمان خصوصی‌سازی، وزارت تعاون، ستادهای استانی شرکت کارگزاری سهام عدالت (در حال انحلال)، شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی (۳۰ شرکت)، شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی (۳۴۰ شرکت)، ارکان اجرای طرح هستند.

هیئت وزیران

تصویب آیین‌نامه‌ها و مصوبات مورد نیاز اجرای طرح، همچنین تصویب فهرست سهام و شرکت‌های قابل واگذاری و برنامه زمان‌بندی واگذاری بر عهده هیئت وزیران است.

ستاد مرکزی توزیع سهام عدالت

سیاست‌گذاری اجرای طرح توزیع سهام عدالت، تصویب اولویت‌های مشمولین و استان‌ها در اجرای طرح توزیع سهام عدالت، تعیین نحوه تشکیل و وظایف ستادهای استانی و نظارت بر عملکرد آن‌ها و ... بر عهده ستاد مرکزی توزیع سهام عدالت است.

هیئت واگذاری

تایید سهام و شرکت‌های قابل واگذاری متضمن برنامه زمان‌بندی و نیز تصویب شیوه‌های قیمت‌گذاری سهام، تخفیف‌ها و چگونگی پرداخت توسط خریداران و ... بر عهده هیئت واگذاری است.

سازمان خصوصی‌سازی

طراحی اهداف، ارکان مأموریت و شرح وظایف ارکان، ساختارها، فرآیند، نظام‌ها و روش‌ها، طراحی مجدد برنامه‌ها، زمان‌بندی و ریز فعالیت‌های اجرای طرح، هماهنگی با دستگاه‌های اجرایی، سازمان‌ها و سازوکارهای حمایتی و ستادهای استانی در جهت اجرای طرح، بر عهده این سازمان است. همچنین جمع‌آوری اطلاعات، تشکیل بانک اطلاعاتی حاوی اطلاعات مالی، سازمانی و مدیریتی شرکت‌های دولتی، انجام بررسی‌ها و مطالعات لازم جهت آماده‌سازی سهام شرکت‌های دولتی برای واگذاری و ... بر عهده سازمان خصوصی‌سازی است.

وزارت تعاون و اداره کل تعاون استان‌ها

ثبت و راه‌اندازی شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی، نظارت بر انتخاب نمایندگان اعضای تعاونی‌ها، همکاری با سازمان خصوصی‌سازی در اجرای طرح وضع ضوابط، دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌ها در حوزه مرتبط با

تعاونی‌ها، بررسی ارزیابی عملکرد مسائل مربوط و مشکلات تعاونی‌ها و ... بر عهده وزارت تعاون و اداره کل تعاون استان‌هاست.

ستادهای استانی

پیگیری تشکیل و راه‌اندازی ساز و کارهای شناسایی مضمولان طرح، مدیریت جمع‌آوری اطلاعات مضمولان طرح، دریافت و جمع‌بندی اطلاعات مضمولان در سطح استان‌ها و کنترل، بازبینی و تایید اطلاعات مضمولان، ارسال فراخوان به افراد مضمول طرح برای عضویت در تعاونی‌های عدالت و ... بر عهده ستادهای استانی است.

شرکت‌های کارگزاری سهام عدالت (در حال انحلال)

وظایف این شرکت شامل: انجام کلیه امور واسطه‌گری مالی (از انجام خدمات کارگزاری تا پذیره‌نویسی اوراق بهادار)، انجام هر گونه عملیات و خدمات مالی و تسهیلات بازرگانی، جمع‌آوری وجوه فروش اقساطی و همچنین تبدیل سبد انواع سهام و اگذار شده به سهم واحد و اگذاری سهام شرکت واسط به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی از وظایف شرکت کارگزاری سهام عدالت بوده است.

شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی

شرکت‌هایی که با عضویت (سهام‌داری) شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی هر استان (به صورت سهامی خاص قابل تبدیل به سهامی عام) در قالب قانون تجارت تشکیل و اداره می‌شوند. وظایف این شرکت‌ها، دریافت سهام عدالت، بازپرداخت اقساط سهام مزبور و توزیع سود این سهام در میان است.

شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی

شرکت‌هایی که با عضویت مشمولان طرح توزیع سهام عدالت در هر شهرستان تشکیل می‌شوند و وظایف ارائه خدمات به اعضا و کمک به ایفای نقش در اداره شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی را بر عهده دارند.

۵-۲-۳- روش اجرای طرح

روش اجرای طرح توزیع سهام عدالت به این ترتیب است که سازمان خصوصی‌سازی، سهام قابل واگذاری مصوب دولت (حداکثر تا سقف چهل درصد (۴۰٪) از مجموع ارزش سهام بنگاه‌های قابل واگذاری در هر بازار موضوع گروه (۲) ماده (۲) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهار قانون اساسی) را بر اساس مصوبه هیئت واگذاری به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی متناسب با تعداد سهامداران شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی هر استان واگذار می‌کند.

البته شرکت‌های مورد واگذاری فقط از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس هستند و مبنای قیمت‌گذاری سهام این شرکت‌ها نیز، بهای فرو نقدی سهام غیربلوکی است. ضمناً سهام مورد واگذاری بابت مشمولان دو دهک پایین درآمدی شامل احتساب ۵۰ درصد تخفیف در بهای واگذاری و به صورت اقساط ده ساله است و مشمولین دهک‌های سوم الی ششم نیز صرفاً از مزایای تقسیط حداکثر ده ساله واگذاری سهام برخوردار خواهند بود.

ذکر این نکته ضروری است که سازمان خصوصی‌سازی از طریق انعقاد قراردادی با شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی که ضمانت اجرایی لازم در آن پیش‌بینی شده است، نسبت به فروش سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی به این شرکت‌ها اقدام می‌نماید.

۵-۳- روند شناسایی مشمولان، واگذاری سهام و پرداخت سود سهام عدالت

۵-۳-۱- شناسایی مشمولان

آمار و اطلاعات جدول ۱ مراحل و میزان شناسایی مشمولان طرح توزیع سهام عدالت را نشان می‌دهد. این آمار و اطلاعات حاکی از آن است که در مرحله اول، مددجویان نهادهای حمایتی (کمیت‌ه امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی و ...)، در مرحله دوم، روستاییان و عشایر، در مرحله سوم، شاغلین و بازنشستگان، در مرحله چهارم، ایثارگران و در مراحل بعدی، زنان کارگر، سرپرست خانوار، خدام مساجد و امام‌زاده‌ها و ... جهت دریافت برکه‌های سهام عدالت شناسایی شده‌اند.

طی این مراحل، مجموعاً اطلاعات ۴۸۹۱۵۰۲۰ نفر مشمول دریافت شده که از این تعداد، برای ۴۱۲۰۹۵۲۲ نفر مشمول، دعوت‌نامه صادر و بین تمامی آن‌ها توزیع شده است*. از تعداد دعوت‌نامه‌های توزیع شده، تنها ۳۶۴۰۷۳۱۹ نفر یعنی حدود ۸۸/۳ درصد از مشمولان در تعاونی‌های عدالت شهرستانی ثبت‌نام کرده‌اند.

جدول ۱. گزارش کلی از وضعیت مشمولین (به تفکیک جامعه هدف و مراحل انجام کار)

تعداد نفرات					جامعه هدف
درصد ثبت‌نام	ثبت‌نام در تعاونی	توزیع دعوت‌نامه	صدور دعوت‌نامه	دریافت اطلاعات شناسایی	
۸۱/۱	۶۹۹۳۸۶۰	۸۶۲۷۰۲۸	۸۶۲۷۰۲۸	۱۳۰۰۵۷۵۸	مرحله اول (مددجویان نهادهای حمایتی)
۹۳/۷	۱۶۰۲۴۸۰۶	۱۷۱۰۹۷۴۷	۱۷۱۰۹۷۴۷	۱۸۱۰۱۳۹۸	مرحله دوم (روستاییان و عشایر)

* اختلاف بین رقم اطلاعات دریافت شده و رقم دعوت‌نامه‌های صادر شده به دلیل همپوشانی بین آمار و اطلاعات نهادهای مختلف می‌باشد که آن هم به دلیل عضویت این مشمولان به طور همزمان در چند نهاد حمایتی بوده است.

۸۶/۸	۱۲۰۴۸۶۸۵	۱۳۸۷۸۷۲۸	۱۳۸۷۸۷۲۸	۱۷۱۱۳۲۶۴۳	مرحله سوم (شاغلین و بازنشستگان)
۸۵/۱	۱۱۴۰۰۰۶	۱۳۳۹۴۸۴	۱۳۳۹۴۸۴	۲۲۸۹۸۶۳	مرحله چهارم (ایثارگران)
۷۸/۶	۱۹۹۹۶۲	۲۵۴۵۳۵	۲۵۴۵۳۵	۳۸۵۳۵۸	سایر مراحل
۸۸/۳	۳۶۴۰۷۳۱۹	۴۱۲۰۹۵۲۲	۴۱۲۰۹۵۲۲	۴۸۹۱۵۰۲۰	جمع کل

مآخذ: ستاد توزیع سهام عدالت، مهرماه ۱۳۸۸

۵-۳-۲- واگذاری سهام عدالت

آمار و اطلاعات جدول ۲ وضعیت سهام شرکت‌های واگذار شده در طرح توزیع سهام عدالت را نشان می‌دهد. این آمار و اطلاعات حاکی از آن است که درصدی (بین یک تا پنجاه درصد) از سهام تعداد ۵۶ شرکت مورد واگذاری در طرح مزبور، به سهام عدالت اختصاص یافته است. نام شرکت‌ها، وضعیت عرضه آن‌ها (بورسی یا غیر بورسی) و درصد سهام واگذار شده آن‌ها در طرح توزیع سهام عدالت در این جدول آمده است.

ذکر این نکته ضروری است که علیرغم تکلیف ماده (۵) آیین‌نامه اجرای توزیع سهام عدالت*، مبنی بر این که شرکت‌های واگذار شده در این طرح فقط از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تعیین می‌شوند، اما مشاهده می‌شود که بازار عرضه تعداد ۲۷ شرکت از شرکت‌های واگذار شده، غیر بورسی بوده و دلیل آن هم این است که این شرکت‌ها قبل از تصویب آیین‌نامه اجرای طرح توزیع سهام عدالت (مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۲۷) واگذار شده‌اند.

جدول ۲. وضعیت سهام شرکت‌های واگذار شده در طرح توزیع سهام عدالت

ردیف	نام شرکت	وضعیت عرضه	درصد مالکیت سهام عدالت	ردیف	نام شرکت	وضعیت عرضه	درصد مالکیت سهام عدالت
۱	ایرالکو	بورسی	۳۰	۲	ایران خودرو	بورسی	۱
۳	بانک تجارت	بورسی	۴۰	۴	بانک صادرات ایران	بورسی	۴۰
۵	بانک ملت	بورسی	۳۰	۶	پارس سوئیچ	بورسی	۴۵/۵۰
۷	پالایش نفت آبادان	غیر بورسی	۳۰	۸	پالایش نفت بندرعباس	غیر بورسی	۳۰

* ماده (۵) آیین‌نامه اجرای توزیع سهام عدالت (مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۲۷): شرکت‌ای مورد واگذاری فقط از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تعیین می‌شوند. مبنای قیمت‌گذاری سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس، بهای فروش نقدی سهام غیربلوکی است که مطابق با آیین‌نامه جزء ۳ بند (الف)) ماده (۴۰) قانون توسط سازمان خصوصی‌سازی تعیین می‌شود و به تصویب هیئت واگذاری می‌رسد.

۹	پالایش نفت تهران	غیر بورسی	۳۰	۱۰	پالایش نفت شازند اراک	غیر بورسی	۳۰
۱۱	پالایش نفت شیراز	غیر بورسی	۳۰	۱۲	پالایشگاه نفت کرمانشاه	غیر بورسی	۳۰
۱۳	پالایشگاه نفت لاوان	غیر بورسی	۳۰	۱۴	پالایش نفت اصفهان	بورسی	۳۰
۱۵	پالایش نفت تبریز	غیر بورسی	۳۰	۱۶	پتروشیمی ارومیه	غیر بورسی	۳۰
۱۷	پتروشیمی بندر امام	غیر بورسی	۳۰	۱۸	پتروشیمی بوعلی سینا	غیر بورسی	۳۰
۱۹	پتروشیمی بیستون	غیر بورسی	۳۰	۲۰	پتروشیمی تبریز	غیر بورسی	۱۰
۲۱	پتروشیمی خوزستان	غیر بورسی	۳۰	۲۲	پتروشیمی شهید تندگویان	غیر بورسی	۱۰
۲۳	پتروشیمی فجر	غیر بورسی	۳۰	۲۴	پتروشیمی جم	غیر بورسی	۱۵
۲۵	پتروشیمی مارون	غیر بورسی	۳۰	۲۶	پست بانک	غیر بورسی	۲۵
۲۷	چادرملو	بورسی	۲۰/۷۱	۲۸	حمل و نقل پتروشیمی	بورسی	۲۹
۲۹	ساختمان سد و تاسیسات آبیاری سابیر	غیر بورسی	۴۸/۶۲	۳۰	سایپا	بورسی	۰/۹۳
۳۱	سرمایه‌گذاری توسعه صنعتی ایران	بورسی	۲۳/۳۶	۳۲	سرمایه‌گذاری رنا	بورسی	۴/۵۰
۳۳	سیمان داراب	بورسی	۵۰	۳۴	سیمان دشتستان	بورسی	۳۴
۳۵	شهر صنعتی البرز	غیر بورسی	۲۳/۱۶	۳۶	شهر صنعتی رشت	غیر بورسی	۲۸/۵۰
۳۷	شهر صنعتی کاوه	غیر بورسی	۲۱/۳۸	۳۸	فولاد آلیاژی ایران	غیر بورسی	۳۹/۴۶
۳۹	فولاد خوزستان	بورسی	۳۰	۴۰	فولاد مبارکه اصفهان	بورسی	۳۰/۱۹
۴۱	کارخانجات مخابراتی ایران	بورسی	۳۵	۴۲	کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران	بورسی	۲۴
۴۳	گل گهر	بورسی	۱۰/۹۰	۴۴	مخابرات ایران	بورسی	۲۰
۴۵	مپنا	بورسی	۲۷/۵۷	۴۶	مشاتیر	غیر بورسی	۴۲
۴۷	مگا موتور	غیر بورسی	۶/۷۹	۴۸	ملی حفاری ایران	غیر بورسی	۳۰
۴۹	ملی صنایع مس ایران	بورسی	۳۶/۹۳	۵۰	نیرو ترانس	بورسی	۳۰/۷۰

ماخذ: شرکت کارگزاری سهام عدالت، مهرماه ۱۳۸۸

۵-۳-۳- پرداخت سود سهام عدالت

جدول ۳ وضعیت پرداخت سود سهام از محل سهام شرکت‌های واگذار شده در طرح توزیع سهام عدالت طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۶ را نشان می‌دهد. آمار و اطلاعات این جدول، مجموع میزان دریافت سود سهام عدالت از شرکت‌هایی که سهام آن‌ها واگذار شده و نیز میزان مانده مطالبات سود سهام عدالت از بابت سود پرداختی از این شرکت‌ها را نشان می‌دهد. این نکته قابل توجه است که از تعداد ۵۶ شرکت واگذار شده، برخی از آن‌ها سودده بوده‌اند. بنابراین از بابت سایر شرکت‌ها، سودی به سهام عدالت تعلق نگرفته است. اکثر شرکت‌های سودده نیز در بعضی از سال‌های مورد بررسی به سهام عدالت سود پرداخت نموده‌اند. همچنین از میان شرکت‌های سودده، تعداد ۴۱ شرکت، علاوه بر پرداخت مقداری سود سهام عدالت، دارای مانده بدهی بابت پرداخت سود سهام مذکور می‌باشند.

با در نظر گرفتن تمامی موارد فوق مجموع سود متعلق به سهام عدالت در شرکت‌های واگذار شده برابر ۳۸۹۶۵/۷ میلیارد ریال بوده است که از این میزان تاکنون ۱۴۶۰۵/۹ میلیارد ریال به سهام عدالت پرداخت شده و مبلغ ۲۴۲۲۱/۲ ریال نیز بابت طلب سهام عدالت از شرکت‌های سودده باقی مانده است.*

ارقام به میلیون ریال

جدول ۳. وضعیت پرداخت سود سهام عدالت (۱۳۸۸-۱۳۸۶)

ردیف	نام شرکت	کل سود تخصیص یافته	دریافتی سهام عدالت بابت سود	مانده طلب سهام عدالت
۱	ایرالکو	۸۶۶۲۵	۰	۸۶۶۲۵
۲	ایران خودرو	۱۸۹۰۰	۱۲۶۰۰	۶۳۰۰
۳	بانک تجارت	۱۱۷۷۶۶۱	۵۰۰۴۴۴۹	۶۷۳۲۱۲
۴	بانک صادرات	۸۳۹۵۵۷	۱۵۳۹۹۵	۶۸۵۵۶۲
۵	بانک ملت	۸۶۱۵۹۰	۴۷۸۵۷۰	۳۸۳۰۲۰
۶	پارس سوئیچ	۳۹۲۱۱	۱۲۸۲۱	۲۶۳۹۰
۷	پالایش نفت آبادان	۳۳۴۳۳۳۱	۴۷۹۱۶۸	۲۸۶۴۱۶۳
۸	پالایش نفت اصفهان	۲۰۳۵۳۴۵	۲۲۶۸۲۱	۱۸۰۸۵۲۴

* علاوه بر این پنجاه شرکت، ۴۰ درصد سهام ۶ شرکت دیگر نیز در طرح توزیع سهام عدالت واگذار شده است که اطلاعات دقیق آن‌ها در گزارش شرکت کارگزاری سهام عدالت ذکر نشده است. این ۶ شرکت عبارتند از: شرکت ملی گاز ایران، شرکت ملی صنایع پتروشیمی، شرکت هواپیمایی جمهوری اسلامی ایران (هما)، شرکت پایانه‌های صادراتی مواد نفتی، شرکت دخانیات ایران و شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران.

۱۸۱۹۲۹۵	۵۰۸۲۶۹	۲۳۹۷۵۶۴	پالایش نفت بندرعباس	۹
۹۱۴۰۵۳	۲۷۸۰۶۶	۱۱۹۲۱۱۹	پالایش نفت تبریز	۱۰
۱۸۹۴۱۱۵	۴۷۶۶۸۲	۲۳۷۰۷۹۷	پالایش نفت تهران	۱۱
۱۵۵۸۸۷۳	۳۹۲۱۹۳	۱۹۵۱۰۶۶	پالایش نفت شازند اراک	۱۲
۳۹۷۹۴۵	۱۱۱۱۸۰	۵۰۹۱۲۵	پالایش نفت شیراز	۱۳
۱۱۷۶۴۳	۲۷۶۲۰	۱۴۵۲۶۳	پالایش نفت کرمانشاه	۱۴
۱۴۱۹۰۰۰	۰	۱۴۱۹۰۰۰	پتروشیمی بندر امام	۱۵
۵۴۰۰۰	۰	۵۴۰۰۰	پتروشیمی بوعلی سینا	۱۶
۶۶۰۰۰۰	۰	۶۶۰۰۰۰	پتروشیمی مارون	۱۷
۴۸۴۴۹۷	۴۸۴۴۹۷	۹۶۸۹۹۴	چادرملو	۱۸
۴۶۴۰	۷۸۴۶	۱۲۴۸۶	حمل و نقل پتروشیمی	۱۹
۱۶۵۷۶	۲۲۶۷	۱۸۸۴۳	سایبر	۲۰
۴۸۲۷۰	۵۹۸۵۵	۱۰۸۱۲۵	سایپا	۲۱
۸۸۱۸	۰	۸۸۱۸	سرمایه‌گذاری توسعه صنعتی ایران	۲۲
۲۴۱۲۰	۰	۲۴۱۲۰	سرمایه‌گذاری رنا	۲۳
۸۱۱۲۲	۷۴۸۸۲	۱۵۶۰۰۴	سیمان داراب	۲۴
۱۰۵۴۰۰	۷۱۴۰۰	۱۷۶۸۰۰	سیمان دشتستان	۲۵
۲۳۱۶	۰	۲۳۱۶	شهر صنعتی البرز	۲۶
۱۲۲۶	۰	۱۲۲۶	شهر صنعتی رشت	۲۷
۵۶۶۴	۶۱۹۹	۱۱۸۶۳	شهر صنعتی کاوه	۲۸
۱۱۷۴۹۰	۱۴۵۹۷	۱۳۲۰۸۷	فولاد آلیاژی ایران	۲۹
۶۸۷۷۶۰	۲۰۰۰۰۰	۸۸۷۷۶۰	فولاد خوزستان	۳۰
۲۸۶۲۱۶۴	۳۸۱۶۲۱۹	۶۶۷۸۳۸۳	فولاد مبارکه	۳۱
۲۹۸۵۴	۴۱۰۰	۳۳۹۵۴	کارخانجات مخابراتی ایران	۳۲
۲۳۰۰۰۰	۴۸۶۷۰۰	۷۱۶۷۰۰	کشتیرانی جمهوری اسلامی ایران	۳۳
۱۹۶۶۳۶	۲۱۴۸۶۱	۴۱۱۴۹۷	گل‌گهر	۳۴

۳۳۰۳۵۶	۲۱۴۴۶۶	۶۵۰۵۱۰	مپنا	۳۵
۱۲۸۴۴۶۲	۱۱۹۲۷۱۵	۲۴۷۷۱۷۷	مخابرات ایران	۳۶
۱۸۸۶۷	۵۵۰۰	۲۴۳۶۷	مشانیر	۳۷
۷۱۳۶۴	۱۰۳۰۰۷	۲۰۷۳۷۱	مگاموتور	۳۸
۴۲۹۷۲۵	۲۸۵۰۰۰	۷۱۴۷۲۵	ملی حفاری ایران	۳۹
۱۷۱۶۲۷۴	۳۶۵۹۹۵۱	۵۳۷۶۲۲۵	ملی صنایع مس ایران	۴۰
۲۴۸۶۷	۳۹۳۷۳	۶۴۲۴۰	نیرو ترانس	۴۱
۲۴۲۲۱۱۸۸	۱۴۶۰۵۸۶۹	۳۸۹۶۵۷۴۵	جمع کل	

ماخذ: شرکت کارگزاری سهام عدالت مهرماه ۱۳۸۸*

علاوه بر این، جدول ۴ نیز آخرین وضعیت پرداخت سود سهام عدالت در مراحل اول، دوم و سوم را در کل کشور نشان می‌دهد. آمار و اطلاعات این جدول حاکی از آن است که در مرحله اول، از مبلغ ۳۴۷۷/۶ میلیارد ریال سود سهام که می‌باید به تعداد ۴۵۲۹۴۶۳ نفر مشمول پرداخت می‌گردید، به میزان ۳۳۴۶/۶ میلیارد ریال به تعداد ۴۳۸۵۹۳۹ نفر سهام‌دار در استان‌های کشور پرداخت گردیده است. به این ترتیب تعداد ۱۴۳۵۲۴ نفر از مشمولان مرحله اول کشور هنوز سود دریافت نکرده‌اند. به عبارت دیگر تنها به حدود ۹۶/۸ درصد از مشمولان مرحله اول، سود سهام عدالت پرداخت شده است. البته مبلغ باقی مانده سود سهام، به دلیل مراجعه نکردن سهامداران عدالت برای دریافت سود بوده است.

در مرحله دوم نیز می‌باید، مبلغ ۴۱۵۲/۲ میلیارد ریال سود سهام عدالت به ۵۴۸۳۲۵۰ نفر مشمول، پرداخت می‌شود که از این میزان، ۳۹۶۳/۷ میلیارد ریال به ۵۲۳۱۷۳۳ نفر سهام‌دار پرداخت شده است و تعداد ۲۵۱۵۱۷ نفر از سهامداران سود دریافت نکرده‌اند به عبارت دیگر، حدود ۹۵/۴ درصد از مشمولان در مرحله دوم، سود سهام عدالت گرفته‌اند. در این مرحله نیز، دلیل باقی ماندن درصدی از سود سهام عدالت، عدم مراجعه سهامداران برای دریافت سود بوده است.

* علاوه بر ۴۰ شرکت فوق، سود تخصیص یافته ۹ شرکت صفر بوده و اطلاعات مربوط به ۶ شرکت نیز در شرکت کارگزاری سهام عدالت موجود نبوده است. ضمناً از دو شرکت مپنا و مگاموتور نیز علاوه بر سود دریافتی بابت سهام عدالت به ترتیب به میزان ۱۰۵۶۸۸ و ۳۳۰۰۰ میلیون ریال، اسناد دریافتی گرفته شده است.

همچنین مبلغ ۱۲۴۸/۸ میلیارد ریال سود مرحله سوم سهام عدالت است که می‌باید به ۳۱۹۱۰۴۹ نفر سهام‌دار پرداخت می‌گردد که از این میزان، ۹۰۹/۱ میلیارد ریال سود به تعداد ۲۳۲۳۹۰۰ نفر مشمول پرداخت شده است. با این ترتیب به ۸۶۷۱۴۹ نفر از سهامداران در مرحله سوم، سود سهام عدالت پرداخت شده است. به عبارت دیگر تنها حدود ۷۳ درصد از مشمولان مرحله سوم، سود سهام عدالت دریافت کرده‌اند. البته در این مرحله نیز عدم دریافت سود به باقی مانده سهامداران به دلیل مراجعه نکردن آن‌ها جهت دریافت سود سهام عدالت بوده است. در مجموع، سود سهام عدالت قابل پرداخت به مشمولان طرح در هر سه مرحله برابر ۸۸۷۸/۶ میلیارد ریال بوده است که از این میزان، برابر ۸۲۳۷/۴ میلیارد ریال به تعداد ۱۱۹۴۱۵۷۱ نفر مشمول، یعنی حدود ۹۰/۴۴ درصد آن‌ها پرداخت شده است.

جدول ۴. گزارش آخرین وضعیت پرداخت سود سهام عدالت در کشور

مراحل پرداخت	مبلغ قابل پرداخت	مبلغ پرداخت شده	تعداد قابل پرداخت	تعداد پرداخت شده	تعداد باقیمانده	درصد پرداختی
مرحل اول کمیتسه امستداد و بهزیستت (۱۳۸۷/۱۱/۱۲) - (۱۳۸۸/۶/۳۱)	۳۴۷۷/۶	۳۳۶۴/۶	۴۵۲۹۴۶۳	۴۳۸۵۹۳۹	۱۴۳۵۲۴	۹۶/۸
مرحله دوم روستایان و عشایر (۱۳۸۷/۲/۲۶) - (۱۳۸۸/۶/۳۱)	۴۱۵۲/۲	۳۹۶۳/۷	۵۴۸۳۲۵۰	۵۲۳۱۷۳۲	۲۵۱۵۱۷	۹۵/۴
مرحله سوم آموزش و پرورش (۱۳۸۸/۴/۲۷) - (۱۳۸۸/۶/۳۱)	۱۲۴۸/۸	۹۰۹/۱	۳۱۹۱۰۴۹	۲۳۲۳۹۰۰	۸۶۷۱۴۹	۷۳
جمع	۸۸۷۸/۶	۸۲۳۷/۴	۱۳۲۰۳۷۶۲	۱۱۹۴۱۵۷۱	۱۲۶۲۱۹۰	۹۰/۴۴

ماخذ: شرکت کارگزاری سهام عدالت، مهرماه ۱۳۸۸

(گزارشی از دفتر مطالعات اقتصادی با عنوان بررسی مبانی قانونی واگذاری سهام عدالت، ۱۳۸۸)^۱

^۱ <http://rc.majlis.ir/fa/report/show/739017>

۵-۴- اساسنامه شرکت کارگزاری سهام عدالت

وزارت امور اقتصادی و دارایی - وزارت صنایع و معادن - سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

هیئت وزیران در جلسات مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۹ و ۱۳۸۵/۱/۳۰ و بنا به پیشنهاد شماره ۴۶۲۱۶ مورخ ۱۳۸۴/۱۱/۹

وزارت امور اقتصادی و دارایی و به استناد ماده (۷) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

جمهوری اسلامی ایران - مصوب ۱۳۸۳ - اساسنامه شرکت کارگزاری سهام عدالت را تصویب نموده‌اند که به

پیوست مورد ملاحظه قرار می‌گیرد. (سایت وزارت صنایع و معادن)^۱

نمونه سؤال‌های چهار گزینه‌ای

۱- تعریف کدام گزینه صحیح است؟ص ۶۷

- الف) سهام عدالت به صورت غیرمستقیم به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی واگذار خواهد شد.
 ب) شرکت‌های مورد واگذاری فقط از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تعیین نمی‌شوند.
 ج) مضمولین طرح: اتباع ایرانی مقیم داخل کشور شامل شش دهک زیر که به صورت علمی شناسایی می‌شوند
 د) دستگاه‌های اجرایی نسبت به میزان سهام واگذار شده، مجاز به هیچ نوع اقدام منجر به افزایش یا تداوم مالکیت و مدیریت دولت در شرکت‌های مورد واگذاری نیستند.

۲- کدام گزینه جزو اهداف اجرای طرح سهام عدالت است؟ص ۷۰

- الف) کاهش پس‌انداز
 ب) کاهش ثروت
 ج) اصلاح ساختار
 د) افزایش کارایی بنگاه‌های دولتی واگذار نشده

۳- کدام یک از گزینه‌های زیر صحیح است؟ص ۷۲

- الف) سمت مدیریتی حتی به صورت غیر موظف در شرکت‌های واگذار شده، شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی، شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی توسط شاغلان دستگاه‌های اجرایی با کسب مجوز از دستگاه‌ها مربوطه مجاز است.
 ب) سهام عدالت به صورت غیرمستقیم به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی واگذار خواهد شد.
 ج) سازمان بورس اوراق بهادار مکلف است ترتیبات انحلال شرکت کارگزاری سهام عدالت را فراهم نموده و نسبت به تصفیه آن اقدام نمایند.
 د) سهام شرکت‌های واگذاری فقط از شرکت‌های پذیرفته شده در بورس تعیین می‌شوند.

۴- کدام یک از گزینه‌های زیر صحیح است؟

- الف) در مورد دو دهک پایین درآمدی، ۵۰ درصد تخفیف در قیمت سهام واگذاری موضوع سهام عدالت با دروه تقسیط پانزده ساله را مجاز کرده است
 ب) از آثار منفی واگذاری شرکت‌های خصوصی به بخش دولتی از طریق روش‌های متداول و معمول ناعادلانه‌تر شدن توزیع ثروت و در نتیجه آن توزیع درآمد در جامعه است.
 ج) ارکان اجرای طرح توزیع سهام عدالت عبارتند از: هیئت وزیران، ستاد مرکزی توزیع سهام عدالت، ستادهای استانی شرکت کارگزاری سهام عدالت، شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی (۳۰ شرکت)، شرکت‌های تعاونی عدالت شهرستانی.
 د) تصویب آیین‌نامه‌ها و مصوبات مورد نیاز اجرای طرح، فهرست سهام و شرکت‌های قابل واگذاری و برنامه زمان‌بندی واگذاری بر عهده هیئت وزیران است.

۵) مراحل و میزان شناسایی مضمولان طرح توزیع سهام عدالت به چه ترتیبی است؟ص ۷۳

- الف) مددجویان نهادهای حمایتی - روستائیان و عشایر - ایثارگان - شاغلین و بازنشستگان - زنان کارگر و سرپرست خانوار خدام
 ب) مددجویان نهادهای حمایتی - زنان کارگر و سرپرست خانوار - ایثارگران - شاغلین و بازنشستگان - اتباع خارجی
 ج) روستائیان و عشایر - شاغلین و بازنشستگان - زنان سرپرست خانوار - مددجویان نهادهای حمایتی - ایرانیان خارج از کشور
 د) مددجویان نهادهای حمایتی - روستائیان و عشایر - شاغلین و بازنشستگان - ایثارگران سایر - زنان کارگر و سرپرست خانوار

نمونه سؤال‌های تشریحی

- ۱- از مبانی قانونی واگذاری سهام عدالت و پرداخت سود آن (آیین‌نامه اجرایی توزیع سهام عدالت) را توضیح دهند.
- ۲- از مبانی قانونی واگذاری سهام عدالت و پرداخت سود آن (واگذاری سهام عدالت و اهداف آن) را بیان کنند.
- ۳- اهداف اجرای طرح سهام عدالت را برشمارند.
- ۴- ارکان اجرای طرح سهام عدالت را برشمارند.
- ۵- روش اجرای طرح توزیع سهام عدالت را توضیح دهند.
- ۶- روند شناسایی مشمولان، واگذاری سهام و پرداخت سود سهام عدالت را نام برده و شرح دهند.
- ۷- مواد مربوط به اساسنامه شرکت کارگزاری سهام عدالت را به اختصار توضیح دهند.

بخش ششم: رقابت و منع انحصار در عرصه‌های مختلف

هدف کلی

افزایش توانایی تحلیل مدیران سیاسی در خصوص ترکیب اعضاء، وظایف و اختیارات و تصمیمات شورای رقابت و منع انحصار

اهداف رفتاری

پس از مطالعه این بخش، فراگیران قادر خواهند بود:

- ۱- ترکیب اعضا شورای رقابت را نام برده و توضیح دهند.
- ۲- وظایف و اختیارات شورای رقابت را توضیح دهند.
- ۳- محدوده تصمیمات شورای رقابت را شرح دهند.

۶-۱- شورای رقابت

۶-۱-۱- ترکیب اعضاء شورای رقابت

ترکیب اعضای این شورا شامل ۱۵ نفر عضو متشکل از دو قاضی، دو اقتصاددان، دو حقوقدان، دو متخصص تجارت، یک صاحب‌نظر صنعت، یک صاحب‌نظر امور زیربنایی، یک متخصص مالی، دو نماینده از جانب اتاق‌های تعاون و بازرگانی و صنایع و معادن ایران و نهایتاً سه نماینده مجلس شورای اسلامی است. اعضای شورا برای یک دوره شش ساله منصوب می‌شوند. و دوره انتصاب قضات عضو دو سال است و رییس آن نیز از میان اقتصاددانان عضو انتخاب می‌شود. شورا نهادی کاملاً مستقل و غیر دولتی است و هیچ یک از اعضای آن را نمی‌توان برخلاف میل او از عضویت برکنار کرد مگر آن‌که به تشخیص دو سوم اعضا، ناتوانی در انجام وظایف محوله، احراز شود یا اهلیت استیفای وظایف از دست برود، بیش از دو ماه متوالی و یا سه ماه غیر متوالی در هر سال غیبت غیرموجه با تشخیص اکثریت اعضا داشته باشد، به محکومیت قطعی به دلیل انتشار اطلاعات داخلی شرکت‌ها و سوء استفاده از آن محکوم شود و یا این‌که محکومیت‌های ماده ۵۳ قانون محکوم یا مرتکب نقض تکالیف و محدودیت‌های ماده ۶۸ و تخطی از مواد ۷۵ و ۷۶ قانون شده باشد. (سایت اصل ۴۴ قانون اساسی)^۱

۶-۱-۲- وظایف و اختیارات شورای رقابت

شورای رقابت دارای اختیارات و وظایف گسترده‌ای است و به طور خلاصه این اختیارات عبارتند از:

- ۱- تشخیص مصادیق رویه‌ای ضدرقابتی
- ۲- ارزیابی وضعیت و تعیین محدوده بازار کالا و خدمات
- ۳- ابلاغ دستورالعمل و راهنماهای تسهیل رقابت و منع انحصار
- ۴- تصویب دستورالعمل‌های تنظیم قیمت، مقدار و شرایط دسترسی به بازار کالاها و خدمات انحصاری
- ۵- پیشنهاد تشکیل نهادهای تنظیم‌کننده بخشی در حوزه کالا یا خدمتی خاص در انحصارات طبیعی و اعضای این نهادها به هیئت وزیران

^۱ <http://asl44.mefa.ir>

۶- ایفای سمت شاکی در کلیه جرایم ضدرقابتی و درخواست از دادگاه صلاحیتدار برای رسیدگی و جبران خسارات وارده به منافع عمومی تقسیم کرد. البته انجام بازرسی از شرکت‌ها و بنگاه‌ها برای رسیدگی به دعاوی و پرونده‌ها و صدور اجازه تفتیش و ورود به اماکن، انبارها، وسایل نقلیه، رایانه‌ها و صدور جواز بازرسی از فعالیت‌های اقتصادی، دفاتر و سایر اوراق، همچنین اختیار حضور در مجامع عمومی و جمع‌آوری اطلاعات از جمله مصوبات هیئت مدیره راساً یا از طریق اشخاص متخصص واجد صلاحیت، بنا به حکم قاضی عضو شورای رقابت از جمله دیگر وظایف و اختیارات شورا است.

انجام تحقیق شامل احضار مشتکی عنه و انجام تحقیقات از او، احضار شهود و یا هر شخص حسب ضرورت و همچنین درخواست گزارش، اطلاعات و مدارک و مستندات و سوابق از اشخاص راساً یا از طریق اشخاص متخصص واجد صلاحیت، بنا به صدور حکم توسط قاضی عضو شورا، رسیدگی به رویه‌های ضدرقابتی راساً یا بر اساس شکایت هر شخص حقیقی یا حقوقی از جمله دادستان کل، دادستان محل، دیوان محاسبات کشور، سازمان بازرسی کل کشور، نهادهای تنظیم‌کننده بخشی، سازمان‌ها و نهادهای وابسته به دولت، تشکل‌های صنفی، انجمن‌های حمایت حقوق مصرف‌کنندگان و دیگر سازمان‌های غیردولتی هم وظایف دیگر شورا است. (رونق، ۱۳۸۷)^۱

۶-۱-۳- تصمیمات شورای رقابت

هرگاه شورای رقابت حسب انجام وظایف، ارتکاب اعمال ضدرقابتی را احراز کند، می‌تواند این تصمیمات را بگیرد:

- ۱- دستور به فسخ هر نوع قرارداد، تفاهم و توافق متضمن رویه ضدرقابتی
- ۲- دستور به توقف هر رویه ضدرقابتی یا عدم تکرار آن
- ۳- دستور به عزل مدیرانی که برخلاف حکم ماده (۴۶) قانون (تصدی سمت همزمان به منظور اخلال در رقابت) انتخاب شده‌اند
- ۴- دستور به واگذاری سهام یا سرمایه بنگاه‌ها که برخلاف ماده (۴۷) قانون (تملک به منظور اخلال در رقابت) حاصل شده است

^۱ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات فرمنش، ص ۶۲

۵- الزام به تعلیق یا دستور به ابطال هر نوع ادغام بنگاه‌ها یا تجزیه بنگاه‌های ادغام شده که آثار اخلاقی در رقابت در بازار داشته باشد

۶- دستور استرداد اضافه درآمد یا توقیف اموال ناشی از عمل ضد رقابتی از طریق مراجع ذیصلاح قضایی

۷- دستور عدم فعالیت در زمینه خاص یا منطقه خاص

۸- دستور به اصلاح اساسنامه، مصوبات مجامع عمومی و هیات مدیره

۹- الزام رعایت حداقل عرضه و دامنه قیمتی در شرایط انحصاری

۱۰- تعیین جریمه نقدی در صورت ارتکاب اعمال ضد رقابتی تا سقف یک میلیارد ریال

شایان ذکر است افراد صنفی مشمول قانون نظام صنفی که به عرضه جزیی (خرده فروشی) کالاها و خدمات می‌پردازند، از شمول رسیدگی توسط شورای رقابت مستثنی هستند و مشمول احکام فصل نهم قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی نیستند. (روتق ۱۳۸۷)^۱

۶-۱-۴- شرایط انتخاب اعضاء

۱- تابعیت جمهوری اسلامی ایران.

۲- دارا بودن حداقل چهل سال سن.

۳- دارا بودن مدرک دکترای معتبر برای اعضاء صاحب نظر اقتصادی و حقوقدان و حداقل مدرک کارشناسی برای صاحب نظران تجاری و صنعتی و خدمت زیربنایی و مالی.

۴- نداشتن محکومیت‌های موضوع ماده (۶۲) مکرر قانون مجازات اسلامی و یا محکومیت قطعی به ورشکستگی به تقصیر یا به تقلب.

۵- دارا بودن حداقل ده سال سابقه کار مفید و مرتبط.

۶- نداشتن محکومیت قطعی انتظامی از بند «د» به بالا موضوع ماده (۹) قانون رسیدگی به تخلفات اداری (مصوب ۱۳۷۲/۹/۷)

تبصره - به استثناء قاضی، بازنشسته بودن افراد مانع انتخاب نخواهد بود.

^۱ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات فرمنش، ص ۶۴

ماده ۵۴ - به منظور انجام امور کارشناسی و اجرایی و فعالیت‌های دبیرخانه‌های شورای رقابت، مرکز ملی رقابت در قالب مؤسسه‌ای دولتی مستقل زیر نظر رئیس جمهور تشکیل می‌شود که تشکیلات آن به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی و تصویب هیأت وزیران تعیین می‌شود. تغییرات بعدی تشکیلات مرکز ملی رقابت با پیشنهاد شورای رقابت و تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب هیأت وزیران خواهد بود.

تبصره ۱- رئیس شورای رقابت، رئیس مرکز ملی رقابت نیز می‌باشد.

تبصره ۲- در تأمین نیروی انسانی مورد نیاز مرکز ملی رقابت اولویت با کارکنان رسمی و پیمانی وزارتخانه‌ها و دستگاه‌ها و مؤسسات دولتی است.

تبصره ۳- آیین‌نامه تشویق اعضاء شورای رقابت و کارکنان مرکز ملی رقابت به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیأت وزیران می‌رسد.

ماده ۵۵ - دوره تصدی، اشتغال و رویه یا نحوه رسیدگی به تخلفات اعضاء شورای رقابت به شرح زیر است:

۱- دوره تصدی عضو قاضی دو سال و سایر اعضاء شش سال است و انتصاب مجدد آنان برای عضو قاضی دو دوره و برای سایر اعضاء یک دوره دیگر مجاز خواهد بود.

۲- دوره تصدی کسانی که به دلایلی جانشین اعضاء شورا می‌شوند، به میزان بقیه دوره تصدی عضو قبلی خواهد بود.

۳- اعطاء مأموریت به کارمندان دولت و قوه قضائیه برای عضویت آنان در شورا و هیأت تجدیدنظر الزامی است.

۴- اشتغال رئیس و اعضاء شورای رقابت به صورت تمام وقت است. افراد مذکور نمی‌توانند همزمان شغل و یا مسئولیت دیگری در بخش عمومی، خصوصی یا تعاونی داشته باشند.

تبصره - اعضاء هیأت علمی دانشگاه‌ها در صورتی که حداکثر به اندازه ساعات موظف تدریس کنند و اعضاء مذکور در اجزاء (۸)، (۹) و (۱۰) بند (الف) ماده (۵۳) این قانون از شمول این بند مستثنی هستند.

۵ - به تخلفات اعضاء شورای رقابت و هیأت تجدیدنظر، به جز قاضی منتخب رئیس قوه قضائیه و نیز کارمندان مرکز ملی رقابت برابر مقررات قانون نحوه رسیدگی به تخلفات اداری و به تخلفات قاضی منتخب رئیس قوه قضائیه، طبق مقررات قانونی در دادرها و دادگاه‌های انتظامی قضات رسیدگی خواهد شد.

۶-۱-۵- تضمین موقعیت شغلی اعضای شورا و نحوه استقلال آن‌ها

۱- هیچ یک از اعضای شورای رقابت را نمی‌توان برخلاف میل او از عضویت در شورا برکنار کرد مگر در موارد

زیر:

الف) ناتوانی در انجام وظایف محوله به تشخیص دو سوم اعضای شورا.

ب) محکومیت‌های مذکور در جزءهای «۳» و «۵» بند «ب» ماده (۵۳) این قانون.

ج) محکومیت قطعی به دلیل سوءاستفاده از مقررات مواد (۷۵) و (۷۶) این قانون.

د) از دست دادن اهلیت استیفاء.

ه) غیبت غیرموجه بیش از دو ماه متوالی و سه ماه غیرمتوالی در هر سال از حضور در شورا، با تشخیص اکثریت اعضای شورای رقابت.

و) نقض تکالیف و محدودیت‌های موضوع ماده (۶۸) این قانون و تخطی از مقررات موضوع مواد (۷۵) و (۷۶) به تشخیص اکثریت اعضای شورای رقابت.

۲- در صورت کناره‌گیری داوطلبانه یا فوت هر یک از اعضای شورا و همچنین در صورت بروز موجبات عزل به نحو مذکور در فوق، مراتب همراه با دلایل و مدارک و مستندات مربوط حسب مورد توسط رئیس شورا یا نایب رئیس وی به مرجع انتصاب‌کننده عضو، جهت انتصاب عضو جانشین اعلام می‌شود. مرجع مزبور مکلف است حداکثر ظرف یک ماه از تاریخ وصول تقاضا، در چهارچوب ماده (۵۳) این قانون، عضو جانشین را انتخاب و به شورای رقابت معرفی کند.

۳- اعضای شورای رقابت را نمی‌توان به دلیل اتخاذ تصمیمات در چهارچوب وظایف قانونی و یا اظهاراتی که به استناد قانون می‌کنند، تحت تعقیب قرار داد.

۴- شورای رقابت در رسیدگی و تصمیم‌گیری مطابق مقررات این فصل از استقلال کامل برخوردار است.

ماده ۵۷ - جلسات شورا با حضور دو سوم اعضای و به ریاست رئیس و در غیاب او نایب رئیس رسمیت خواهد داشت. تصمیمات شورا با رأی اکثریت اعضای صاحب رأی مشروط بر آن که از پنج رأی کمتر نباشد معتبر

خواهد بود و تصمیمات شورا درخصوص ماده (۶۱) این قانون در صورتی اعتبار خواهد داشت که رأی حداقل یک قاضی عضو نیز در آن مثبت باشد. (رونق، ۱۳۸۷)^۱

^۱ قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، انتشارات فرمنش، ص ۵۸

نمونه سؤال‌های چهار گزینه‌ای

۱- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو وظایف شورای رقابت است؟ ص ۸۳

- الف) تشخیص مصادیق رویه‌ای رقابتی
 ب) تصویب دستورالعمل تنظیم قیمت در بازار رقابتی
 ج) ابلاغ دستورالعمل تسهیل ضد رقابتی
 د) ایفای سمت شاکی در کلیه جرایم ضد رقابتی

۲- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اختیارات شورای رقابت است؟ ص ۸۴

- الف) دستور به فسخ هر نوع قرارداد، تفاهم و توافق متضمن رویه رقابتی
 ب) دستور به توقف هر رویه رقابتی و غیرانحصاری
 ج) الزام رعایت حداقل عرضه و دامنه قیمتی در شرایط انحصاری
 د) تعیین جریمه نقدی در صورت ارتکاب اعمال رقابتی

۳- کدام گزینه در مورد ترکیب اعضای شورای رقابت صحیح است؟ ص ۸۲

- الف) ۳ اقتصاددان - ۳ حقوقدان - ۲ نماینده اتاق‌های تعاون
 ب) ۲ اقتصاددان - ۲ حقوقدان - ۳ نماینده اتاق بازرگانی
 ج) ۲ حقوقدان - ۲ متخصص تجارت - ۱ صاحب‌نظر امور زیربنایی
 د) ۲ اقتصاددان - ۳ حقوقدان - ۱ متخصص مالی

۴- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو وظایف و اختیارات شورای رقابت است؟ ص ۸۳

- الف) آسیب‌شناسی وضعیت و تعیین محدوده بازار کالا و خدمات
 ب) تدوین دستورالعمل و راهنماهای تسهیل رقابت و منع انحصار
 ج) دستورالعمل‌های تنظیم قیمت، مقدار و شرایط دسترسی به بازار کالاها و خدمات انحصاری
 د) رسیدگی به رویه‌های ضد رقابتی

نمونه سؤال‌های تشریحی

- ۱- ترکیب اعضاء شورای رقابت را برشمارند.
- ۲- وظایف و اختیارات شورای رقابت را بیان کنند.
- ۳- تصمیمات شورای رقابت در زمان مواجهه با ارتکاب اعمال ضد رقابتی را توضیح دهند.

بخش هفتم: تحلیل مأموریت‌ها و وظایف دستگاه‌های اجرایی

هدف کلی

افزایش توانایی تحلیل مدیران سیاسی در خصوص تکالیف ششگانه دستگاه‌های دولتی

اهداف رفتاری

پس از مطالعه این بخش، فراگیران قادر خواهند بود:

۱- تکالیف ششگانه دستگاه‌های دولتی در تسریع اجرای اصل (۴۴) قانون اساسی را بیان کنند.

۷-۱- تکالیف شش‌گانه دستگاه‌های دولتی برای تسریع در اجرای اصل (۴۴) ابلاغی از سوی رئیس جمهور

۷-۱-۱- تکلیف اول

در اجرای تبصره (۱) بند (ب) ماده (۳) قانون اصل (۴۴)، دستگاه‌های اجرایی اعطاکننده مجوز مکلفند هر ساله ارزش هر فعالیت در بازار را به تفکیک بخش‌های دولتی و غیردولتی تعیین و اعلام نمایند.

۷-۱-۲- تکلیف دوم

به منظور اطمینان از رعایت سقف حداکثر ۲۰ درصدی دولت در فعالیت‌های اقتصادی گروه دو ماده دو قانون اصل (۴۴)، انجام هرگونه سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های موردنظر توسط دستگاه‌های اجرایی، مشروط بر آن است که ارزش فعالیت‌های یاد شده در بازار با لحاظ مبلغ سرمایه‌گذاری جدید محاسبه و در گزارش توجیهی طرح سرمایه‌گذاری درج و به تصویب مراجع ذی ربط رسیده باشد.

۷-۱-۳- تکلیف سوم

وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است با همکاری و هماهنگی وزارتخانه‌های بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری و فرهنگ و ارشاد اسلامی، ظرف ۶ ماه لایحه موضوع تبصره (۲) بند (ج) ماده (۳) قانون اصل (۴۴) را تهیه و به هیئت وزیران ارائه نماید. بر اساس تبصره (۲) بند (ج) ماده (۳) قانون اصل (۴۴)، فعالیت‌های حوزه‌های سلامت، آموزش و تحقیقات و فرهنگ مشمول این قانون نیست و هرگونه توسعه توسط بخش‌های دولتی و غیردولتی و همچنین هرگونه واگذاری به بخش غیردولتی در این حوزه‌ها مطابق لایحه‌ای خواهد بود که ظرف مدت یک سال از ابلاغ این قانون به تصویب مجلس شورای اسلامی می‌رسد.

۷-۱-۴- تکلیف چهارم

در اجرای مفاد ماده (۸) قانون اصل (۴۴)، دستگاه‌های اجرایی مکلفند ظرف ۳ ماه هرگونه امتیازات دولتی قبلی که به موجب قوانین یا مقررات اجرایی در خصوص فعالیت‌های گروه یک و دو ماده دو (۲) این قانون در مورد آنها وضع شده است را شناسایی نموده و لغو یا تعمیم آنها به بخش‌های غیردولتی را از مراجعی که وضع امتیاز

نموده‌اند، درخواست کنند و هرگونه مواردی را که نیاز به صدور تصویب‌نامه هیئت وزیران داشته باشد، برای تصمیم‌گیری لازم به هیئت وزیران ارائه نمایند.

دستگاه‌های اجرایی یاد شده مکلفند گزارش اقدامات انجام شده را به دبیرخانه شورای عالی اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی ارسال نمایند. (بر اساس ماده ۸ قانون اصل (۴۴)، هر امتیازی که برای بنگاه‌های دولتی با فعالیت اقتصادی گروه یک و دو ماده (۲) این قانون مقرر شود، عیناً و با اولویت برای بنگاه یا فعالیت اقتصادی مشابه در بخش خصوصی، تعاونی و عمومی غیردولتی باید در نظر گرفته شود.)

۲-۱-۵- تکلیف پنجم

بر اساس مصوبه دولت، در اجرای مفاد بند (۱) ماده (۱۸) قانون اصل (۴۴) (موضوع انتقال کلیه حقوق مرتبط با اعمال مالکیت بنگاه‌ها به وزارت امور اقتصادی و دارایی)، نمایندگی تمامی سهام متعلق به دولت و شرکت‌های دولتی در سایر بنگاه‌های مشمول واگذاری از زمان تصویب نام بنگاه توسط هیئت واگذاری تا اتمام عملیات واگذاری تمامی سهام بنگاه، به وزارت امور اقتصادی و دارایی محول می‌شود. وزارت یاد شده دارای تمامی اختیاراتی است که در قانون تجارت برای سهامداران تعیین شده است و می‌تواند این مسئولیت را از طریق معرفی یک یا چند نماینده حسب مورد اعمال نماید.

۲-۱-۶- تکلیف ششم

شرکت‌های دولتی مکلفند در اجرای بند (الف) ماده (۱۳) قانون اصل (۴۴)، (موضوع محول کردن کلیه امور مربوط به سیاست‌گذاری و اعمال وظایف حاکمیتی از شرکت‌های دولتی به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی تخصصی ذی‌ربط) ظرف ۳ ماه با رعایت ماده (۸) قانون مدیریت خدمات کشوری، مصادیق مربوط به سیاست‌گذاری و اعمال وظایف حاکمیتی مرتبط با موضوع فعالیت خود را شناسایی نموده و مراتب را برای تفکیک، محول شدن و انجام این‌گونه امور از طریق وزارتخانه‌ها یا مؤسسات دولتی ذی‌ربط به وزارت امور اقتصادی و دارایی و معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس‌جمهور اعلام نمایند. تشخیص نهایی مصادیق حاکمیتی موضوع این ماده در شرکت‌های دولتی با کارگروه مشترک وزارت امور اقتصادی و دارایی و معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رییس‌جمهور است.

بر اساس این مصوبه، منظور از سازمان‌های توسعه‌ای موضوع تبصره (۳) بند (الف) ماده (۳) قانون اصل (۴۴)، سازمان گسترش و توسعه صنایع ایران، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران، بانک توسعه صادرات ایران، بانک صنعت و معدن، بانک کشاورزی، بانک مسکن، بانک توسعه تعاون و شرکت ملی صنایع پتروشیمی اعلام شد. این مصوبه در مورخه ۲۴ مرداد ۱۳۸۸ توسط رئیس‌جمهور ابلاغ شده است. (پایگاه اطلاع‌رسانی دولت)^۱

^۱ <http://www.dolat.ir>

نمونه سؤال‌های تشریحی

۱- تکالیف ششگانه دستگاه‌های دولتی در تسریع اجرای اصل (۴۴) قانون اساسی را بیان کنند.

بخش هشتم: اقدامات ضروری جهت تحقق سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی

هدف کلی

افزایش توانایی تحلیل مدیران سیاسی در خصوص اقدامات ضروری جهت تحقق کلی اصل (۴۴) قانون اساسی

اهداف رفتاری

پس از مطالعه این بخش، فراگیران قادر خواهند بود:

۱- اقدامات ضروری نهادهای مختلف را در جهت تحقق کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ذکر کنند.

۸-۱- وظایف دست‌اندرکاران و نقش آفرینان

ابلاغ سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی گامی بلند در راستای ایجاد تحولی بنیادی در ساختار اقتصاد کشور است که طی یکی دو قرن اخیر به بهانه‌های مختلف گرفتار تصدی‌گری روزافزون دولت‌ها بوده است. تحقق این سیاست‌ها به معنی سپردن تصدی، بخش عمده‌ای از اقتصاد کشور به دست مردم است که پیامد آن به گواهی تجربه‌های مشابهی که در جهان شده است، افزایش کارآمدی و بالندگی اقتصاد ملی خواهد بود.

آغاز چنین دگرگونی بزرگی، برخی از دست‌اندرکاران اقتصادی و سیاسی وضع موجود را دستخوش هراس و دلواپسی می‌کند و آنان را خواسته و ناخواسته به واکنش‌های مقاومت گونه می‌کشاند. مقاومت طبیعی جامعه در برابر تغییر نیز زمینه تصدی این واکنش‌ها را فراهم می‌سازد به گونه‌ای که اگر برای فرونشاندن این مقاومت‌ها چاره‌اندیشی نگردد، فرآیند اجرای سیاست‌ها کند و حتی متوقف می‌گردد. لذا برای زمینه‌سازی این حرکت عظیم و برای تسهیل موفقیت آن ضروری است که با تمامی دست‌اندرکاران و نقش آفرینان، تعاملی سازنده صورت پذیرد و مشارکت جدی همه‌ی آنان برای تحقق این امر بزرگ جلب گردد. هیچ دلیلی وجود ندارد که به ذی‌نفعان فعلی در این فرآیند زیان برسد بلکه دلایل روشنی وجود دارد که تمامی جامعه از تحقق اقتصادی مردم سالار بهره‌مند خواهند شد. وقتی سفره کوچک، سهم اندک است و سهم اکثریت ناچیز، وقتی سفره گسترده و پر نعمت می‌گردد، سهم همه افزون می‌شود و حتی ذی‌نفعان خاص هم سهم بیشتری می‌برند. چنان‌چه ابن خلدون متفکر مسلمان قرن هشتم هجری گفته است: اگر دولت تجارت کند، دولت ضعیف و مردم فقیر می‌شوند و اگر مردم تجارت کنند، مردم غنی و دولت قوی می‌شود. آن‌چه این متفکر روشنفکر مسلمان، قرن‌ها پیش گفته امروزه نصب‌العین جوامع پیشرفته بشری و مهمترین عامل شکوفایی و بالندگی اقتصاد جهانی است.

هر یک از دست‌اندرکاران باید در این فرآیند مسئولیتی فراخور حال و متناسب با مسئولیت و اختیارات قانونی‌شان بپذیرند که در این گزارش تحت عنوان اقدامات ضروری آمده است. در عین حال تمامی دست‌اندرکاران و نقش آفرینان باید اقدامات زیر را که از جهاتی مشابه و مشترک است انجام دهند:

- ۱- مبانی ارزشی (دینی، فلسفی، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی) مورد نظر خویش را درباره اجرای این پروژه ملی، تعیین و اعلام کنند تا چنانچه در حین اجرای فرآیند مشکلاتی پیش آید تردید و هراس ایجاد نگردد، زیرا پای‌بندی به ارزش‌ها مهمترین سنگر پایداری در برابر مشکلات و ناملايمات است. همچنین اعلام مبانی ارزشی ذی‌نفعان مختلف به زبان خوددشات بر ژرفای پای‌بندی عمومی به ارزش‌ها خواهد افزود.
- ۲- در جهت ایجاد یک عزم ملی و در پی آن جلب حمایت عمومی به هر طریق ممکن تلاش و تبلیغ کنند.
- ۳- قوانین و مقرراتی را که مانع کار، تشخیص می‌دهند را خود شناسایی نموده و برای حذف و اصلاح آن‌ها از مجاری قانونی اقدام نمایند.
- ۴- قوانین و مقرراتی را که خود برای بهبود و تسهیل کارها ضروری می‌دانند، تدوین نمایند و از مجاری قانونی برای تصویب آن‌ها اقدام کنند.
- ۵- هزینه‌های کوتاه مدت را در برابر کسب منافع بلندمدت بپذیرند.
- ۶- از شتاب‌زدگی و ناشکیبایی پرهیزند و دیگران را نیز به این پرهیز توصیه کنند.

۲-۸- فهرست کلی اقدامات ضروری

۱-۲-۸- رهبری

- الف) بیان مبانی فلسفی و دینی حاکم بر توسعه فعالیت‌های غیردولتی
- ب) تشویق صدا و سیما و رسانه‌های حکومتی به تبلیغ فلسفه و مزایای توسعه فعالیت‌های غیردولتی
- پ) حمایت صریح از توسعه فعالیت‌های غیردولتی در برابر مخالفت‌های غیراصولی
- ت) ابلاغ معیارهای کلی برای اندازه‌گیری موفقیت فرآیند
- ث) دریافت گزارش‌های منظم از پیشرفت کار طبق معیارهای ابلاغ شده و صدور اوامر مقتضی برای حذف موانع و تسریع حرکت
- ج) الزام دولت به تعیین و اعلام برنامه زمانی اجرای کامل سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی
- چ) تشکیل و اداره شورای عالی نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی مرکب از روسای سه قوه، رئیس تشخیص مصلحت، دبیر شورای نگهبان، دبیر شورای عالی امنیت ملی، رئیس کل بانک مرکزی، رئیس

صدا و سیما، روسای اتاق‌های بازرگانی تهران و ایران، رئیس اتاق تعاون، دونفر از مدیران اقتصادی از بخش خصوصی، دادستان کل کشور

۸-۲-۲- قوه قضائیه

- الف) تخصصی کردن شعبه‌هایی از دادگاه برای رسیدگی به مسائل واگذاری
- ب) تاسیس دادستانی ویژه مسائل اجرایی سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی برای حمایت از بخش خصوصی و تعاونی در برابر تعرض احتمالی
- پ) آموزش مبانی فلسفی، دینی و قانونی توسعه فعالیت‌های غیردولتی به تمامی دست‌اندرکاران
- ت) تبیین و توضیح و ترویج اصل برائت در شرع مقدس و اصول (۳۷) و (۱۶۹) قانون اساسی
- ث) اهتمام بیشتر قوه قضائیه به حفظ و رعایت حقوق فردی شهروندان از جمله اعاده حیثیت
- ج) انتقال وظایف دادگاه‌های انقلاب در حوزه مسائل اقتصادی به دادگاه‌های عمومی
- چ) سالم‌سازی فضای اقتصادی از طریق بهینه‌سازی امر بازرسی به نحو اثربخش و رسیدگی به خطاهای محتمل مجریان بر اساس عرف و کارشناسی و مقتضیات اجرایی
- ح) استفاده حداکثر از ظرفیت‌های کارشناسی اتاق‌های بازرگانی در ارجاع پرونده‌های اقتصادی به داوری

۸-۲-۳- مجمع تشخیص مصلحت نظام

- الف) تدوین معیارهای کلان و قرارگاه‌هایی برای نظارت بر پیشرفت اجرای فرایند
- ب) دریافت مستمر گزارش پیشرفت کارها و واکنش مناسب در برابر موفقیت‌ها و ناکامی‌ها
- پ) ارائه گزارش‌های دوره‌ای از نحوه اجرای سیاست‌های کلی به شورای عالی نظارت
- ت) توجه جدی به الزامات سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در تدوین سیاست‌های کلی نظام و سیاست‌های کلی برنامه‌ریزی توسعه و اعلام نظر در موارد اختلافی مجلس و شورای انقلاب

۸-۲-۴- شورای نگهبان

- الف) تبیین مبانی دینی و قانونی خصوصی‌سازی و صدور بیانیه‌های روشن‌گر در این خصوص

ب) توجه ویژه به سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در اعلام نظر نسبت به مصوبات قانونی مجلس

۸-۲-۵- مجلس شورای اسلامی

الف) تصویب لایحه سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی

۸-۲-۶- دولت

الف) تدوین لایحه سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی

ب) تدوین و اعلام ضرورت‌ها و توجیحات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آزادسازی و خصوصی‌سازی

پ) تهیه و اعلام برنامه زمان‌بندی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی ظرف مدت ۶ ماه

ت) حذف مقررات و بخشنامه‌های مانع و دست و پاگیر

ج) تدوین و ابلاغ شیوه‌نامه‌ها و مقررات تسهیل‌کننده فرآیند

چ) متوقف نمودن ارجاع کار به پیمانکاران و مشاوران دولتی و شبه دولتی از ابتدای سال ۱۳۸۷

۸-۲-۷- تشکل‌های بخش خصوصی و مردم نهاد

الف) تشکیل شرکت‌های متعدد سرمایه‌گذاری به منشور آسان‌سازی و آگذاری‌ها

ب) تلاش برای جذب سرمایه‌های ایرانیان مقیم خارج از کشور

پ) تلاش برای جلب مشارکت خارجیان برای سرمایه‌گذاری از کشور

ت) تقویت و توسعه تشکل‌های صنفی و حرفه‌ای

ج) ارائه کمک‌های مالی و اطلاعاتی به دانشگاه‌ها و رسانه‌های عمومی برای توسعه تفاهم اجتماعی در مورد

آزادسازی و خصوصی‌سازی

چ) تلاش برای توسعه نقش نهادهایی مانند اتاق‌های بازرگانی، اتاق معادن و انجمن‌های صنفی و حرفه‌ای و

کارفرمایی، در تصمیم‌سازی‌های قانونی و اجرایی

۸-۲-۸- تشکل‌های کارگری

- الف) نقد آزاد و منصفانه فرآیند خصوصی‌سازی و اعلام منافع و مشکلات آن
- ب) تدوین و پیشنهاد مناسب‌ترین شیوه‌ها برای اجرای فرآیند به گونه‌ای که کمترین هزینه را بر افسار محروم تحمیل کند.
- پ) بهره‌گیری از دانشگاه‌ها و محافل تخصصی برای بررسی و تدوین نظرها و پیشنهادهای تشکل‌ها به روش‌های علمی و سازنده

۸-۲-۹- رسانه‌ها

- الف) فراهم آوردن زمینه گفتگوی آزاد در چارچوب موازین علمی و نظری برای کالبد شکافی فرایند آزادسازی و خصوصی‌سازی
- ب) آماده کردن جامعه برای پذیرفتن تغییرات سازمانی و جابه‌جایی‌های بزرگ نیروی انسانی
- پ) آماده کردن جامعه برای پذیرفتن فلسفه مردم‌سالاری به جای فلسفه دولت‌سالاری
- ت) آماده کردن مسئولان در رده‌های مختلف برای پذیرفتن هزینه‌های سیاسی و مالی کوتاه مدت اجرای فرایند که برای دستیابی به منافع عمومی بلندمدت اجتناب‌ناپذیر است.
- ج) توصیه‌های سازنده به جامعه برای دوراندیشی و پرهیز از شتاب‌زدگی و ناشکیبایی در رویارویی با تحولات ناشی از اجرای فرآیند
- د) کمک به شفاف‌سازی ضوابط، معیارها و شیوه‌های اجرای فرآیند که گامی ضروری برای تضمین سلامت کارهاست

۸-۲-۱۰- حوزه، دانشگاه و دیگر سامانه‌های اندیشه‌ساز

- الف) نقد روشنگرانه فرآیند واگذاری و آزادسازی
- ب) تدوین و اعلام مبانی نظری و علمی اقتصادی مردم‌سالار و اشاعه‌ی تحقیقات در این زمینه
- ج) فراهم نمودن زمینه‌های ذهنی جامعه برای پذیرش هزینه‌های مترتب بر فرآیند

۸-۲-۱۱- روحانیت

- الف) تبیین مبانی دینی و فلسفی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در سطوح گسترده
- ب) آماده‌سازی اذهان و تقویت باورها و اطمینان مردم برای پذیرش اقتصاد مردم سالار
- پ) تشویق مردم به سرمایه‌گذاری هر چه بیشتر در شرایط، گذار از اقتصاد دولتی به اقتصاد آزاد و مردمی

۸-۲-۱۲- احزاب و گروه‌های سیاسی

- الف) ایفای نقش فعال به عنوان تصمیم‌سازان در حوزه‌های اجرایی، قانون‌گذاری و قضایی و ایفای نقش بهینه‌یاز در کسیر تحقق و پیاده‌سازی سیاست‌های اصل (۴۴) قانون اساسی
- ب) برگزاری همایش‌های گوناگون برای نقد و بررسی چگونگی روند آزادسازی و خصوصی‌سازی
- پ) پرهیز از هر گونه سیاسی‌کاری و جلوگیری از سیاست‌زدگی فرآیند آزادسازی و خصوصی‌سازی

۸-۲-۱۳- بنیادها و نهادهای عمومی

- الف) تقلیل سهام و نهادها در کلیه بنگاه‌ها به زیر ۲۰٪ و تبدیل روش مدیریت‌شان از مدیریت مستقیم به مدیریت سبد سهام
- ب) ارائه پیشنهادها و راهکارهای اجرایی متکی به تجربه چند ده ساله خود برای پیشبرد هر چه بهتر فرآیندسازی و خصوصی‌سازی
- چ) حمایت مالی و اطلاعاتی از انجام تحقیقات و مطالعات مربوط به واگذاری تصدی‌گری دولتی و شبه دولتی به بخش غیردولتی (مافی و طباطبایی ۱۳۸۷)^۱

^۱ روش‌های اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، مافی و طباطبایی، انتشارات شادان، ۱۳۸۷، ص ۲۴۱

نمونه سؤال‌های چهار گزینه‌ای

۱- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات رهبری در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۵

(الف) بیان مبانی فلسفی و دینی حاکم بر توسعه فعالیت‌های غیردولتی

(ب) تدوین معیارهای کلان و قرارگاه‌هایی برای نظارت بر پیشرفت اجرای فرایند

(ج) تخصصی کردن شعبه‌هایی از دادگاه برای رسیدگی به مسائل واگذاری

(د) تبیین و توضیح و ترویج اصل برائت در شرع مقدس و اصول ۳۷ و ۱۶۹ قانون اساسی

۲- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات قوه قضائیه در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۵

(الف) حمایت صریح از توسعه فعالیت‌های غیردولتی در برابر مخالفت‌های غیراصولی

(ب) آموزش مبانی فلسفی، دینی و قانونی توسعه فعالیت‌های غیردولتی به تمامی دست‌اندرکاران

(ج) دریافت مستمر گزارش پیشرفت کارها و واکنش مناسب در برابر موفقیت‌ها و ناکامی‌ها

(د) حذف مقررات و بخشنامه‌های مانع و دست و پاگیر

۳- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات مجمع تشخیص مصلحت نظام در تحقق اصل (۴۴) قانون

اساسی است؟ ص ۹۵

(الف) استفاده حداکثر از ظرفیت‌های کارشناسی اتاق‌های بارزگانی در ارجاع پرونده‌های اقتصادی به داوری

(ب) تدوین معیارهای کلان و قرارگاه‌هایی برای نظارت بر پیشرفت اجرای فرایند

(ج) تدوین لایحه سیاست‌های کلی اصل (۴۴)

(د) ابلاغ معیارهای کلی برای اندازه‌گیری موفقیت فرآیند

۴- کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات روحانیت در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۷

(الف) آماده کردن جامعه برای پذیرفتن فلسفه مردم سالاری به جای فلسفه دولت سالاری

(ب) فراهم نمودن زمینه‌های ذهنی جامعه برای پذیرش هزینه‌های مترتب بر فرآیند

(ج) آماده سازی اذهان و تقویت باورها و اطمینان مردم برای پذیرش اقتصاد مردم سالار

(د) آماده کردن جامعه برای پذیرفتن تغییرات سازمانی و جابجایی‌های بزرگ نیروی انسانی

۵) کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات حوزه، دانشگاه در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی

است؟ ص ۹۷

(الف) فراهم آوردن زمینه گفتگوی آزاد درچارچوب موازین علمی

(ب) تدوین و اعلام مبانی نظری و علمی اقتصادی مردم سالار و اشاعه‌ی تحقیقات در این زمینه

(ج) برگزاری همایش‌های گوناگون برای نقد و بررسی چگونگی روند آزادسازی و خصوصی سازی

(د) توصیه‌های سازنده به جامعه برای دوراندیشی و پرهیز از شتاب‌زدگی و ناشکیبایی در رویارویی با تحولات ناشی از اجرای فرآیند

۶) کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات بنیادهای و نهادهای عمومی در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۷

(الف) تشویق مردم به سرمایه گذاری هر چه بیشتر در شرایط گذار از اقتصاد دولتی به اقتصاد آزاد و مردمی

(ب) پرهیز از هر گونه سیاسی کاری و جلوگیری از سیاست‌زدگی فرآیند آزادسازی و خصوصی سازی

(ج) فراهم نمودن زمینه‌های ذهنی جامعه برای پذیرش هزینه‌های مترتب بر فرآیند

(د) حمایت مالی و اطلاعاتی از انجام تحقیقات و مطالعات مربوط به واگذاری تصدی‌گری دولتی و شبه‌دولتی به بخش غیردولتی

۷) کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات رسانه‌ها در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۷

- الف) کمک به شفاف‌سازی ضوابط، معیارها و شیوه‌های اجرای فرآیند که گامی ضروری برای تضمین سلامت کارهاست
- ب) نقد آزاد و منصفانه فرآیند خصوصی‌سازی و اعلام منافع و مشکلات آن
- ج) تشکیل شرکت‌های متعدد سرمایه‌گذاری به منشور آسان‌سازی و آگذاری‌ها
- د) تهیه و اعلام برنامه زمان‌بندی اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) ظرف مدت ۶ ماه
- ۸) کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات شورای نگهبان در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۶**
- الف) اهتمام بیشتر قوه قضائیه به حفظ و رعایت حقوق فردی شهروندان از جمله اعاده حیثیت
- ب) الزام دولت به تعیین و اعلام برنامه زمانی اجرای کامل سیاست‌های کلی اصل (۴۴)
- ج) توجه ویژه به سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی در اعلام نظر نسبت به مصوبات قانونی مجلس
- د) تشویق صدا و سیما و رسانه‌های حکومتی به تبلیغ فلسفه و مزایای توسعه فعالیت‌های غیردولتی
- ۹) کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات مجلس شورای اسلامی در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۶**
- الف) ارائه گزارش‌های دوره‌ای از نحوه اجرای سیاست‌های کلی به شورای عالی نظارت
- ب) تبیین مبانی دینی و قانونی خصوصی‌سازی و صدور بیانیه‌های روشن‌گر در این خصوص
- ج) حذف مقررات و بخشنامه‌های مانع و دست و پاگیر
- د) تصویب لایحه سیاست‌های کلی اصل (۴۴)
- ۱۰) کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات تشکل‌های بخش خصوصی و مردم نهاد در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۶**
- الف) ارائه کمک‌های مالی و اطلاعاتی به دانشگاه‌ها و رسانه‌های عمومی برای توسعه تفاهم اجتماعی در مورد آزادسازی و خصوصی‌سازی
- ب) بهره‌گیری از دانشگاه‌ها و محافل تخصصی برای بررسی و تدوین نظرها و پیشنهادهای تشکل‌ها به روش‌های علمی و سازنده
- ج) آماده‌کردن مسئولان در رده‌های مختلف برای پذیرفتن هزینه‌های سیاسی و مالی کوتاه مدت اجرای فرآیند که برای دستیابی به منافع عمومی بلندمدت اجتناب‌ناپذیر است.
- د) تقلیل سهام و نهادها در کلیه بنگاه‌ها به زیر ۲۰٪ و تبدیل روش مدیریت‌شان از مدیریت مستقیم به مدیریت سبک سهام
- ۱۱) کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات تشکل‌های کارگری در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۶**
- الف) پرهیز از هر گونه سیاسی‌کاری و جلوگیری از سیاست‌زدگی فرآیند آزادسازی و خصوصی‌سازی
- ب) تدوین و پیشنهاد مناسب‌ترین شیوه‌ها برای اجرای فرآیند به گونه‌ای که کمترین هزینه را بر اقشار محروم تحمیل کند.
- ج) تلاش برای توسعه نقش نهادهایی مانند اتاق‌های بارزگانی، اتاق معادن و انجمن‌های صنفی و حرفه‌ای و کارفرمایی
- د) متوقف نمودن ارجاع کار به پیمانکاران و مشاوران دولتی و شبه دولتی از ابتدای سال ۱۳۸۷
- ۱۲) کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات دولت در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۶**
- الف) انتقال وظایف دادگاه‌های انقلاب در حوزه مسائل اقتصادی به دادگاه‌های عمومی
- ب) تلاش برای جلب مشارکت خارجیان برای سرمایه‌گذاری از کشور
- ج) تدوین و ابلاغ شیوه‌نامه‌ها و مقررات تسهیل‌کننده فرآیند
- د) الزام دولت به تعیین و اعلام برنامه زمانی اجرای کامل سیاست‌های کلی اصل (۴۴)
- ۱۳) کدام یک از گزینه‌های زیر جزو اقدامات احزاب و گروه‌های سیاسی در تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی است؟ ص ۹۷**

الف) تقلیل سهام و نهادها در کلیه بنگاه‌ها به زیر ۲۰٪ و تبدیل روش مدیریت‌شان از مدیریت مستقیم به مدیریت سبک سهام
 ب) نقد روشنگرانه فرآیند واگذاری و آزادسازی
 ج) توصیه‌های سازنده به جامعه برای دوراندیشی و پرهیز از شتاب‌زدگی و ناشکیبایی در رویارویی با تحولات ناشی از اجرای فرآیند
 د) ایفای نقش فعال به عنوان تصمیم‌سازان در حوزه‌های اجرایی، قانون‌گذاری و قضایی و ایفای نقش بهینه‌یاز در کسب تحقق و پیاده‌سازی سیاست‌های اصل (۴۴)

۱۴) "ابلاغ معیارهای کلی برای اندازه‌گیری موفقیت فرآیند" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۵

الف) دولت (الف) قوه قضائیه

ج) مجلس شورای اسلامی (د) رهبری

۱۵) "تبیین و توضیح و ترویج اصل برائت در شرع مقدس و اصول (۳۷) و (۱۶۹) قانون اساسی" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۵

الف) قوه قضائیه (ب) رسانه‌ها

ج) حوزه دانشگاه (د) روحانیت

۱۶) "حمایت صریح از توسعه فعالیت‌های غیردولتی در برابر مخالفت‌های غیراصولی" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۵

الف) رهبری (ب) مجمع تشخیص مصلحت نظام

ج) دولت (د) مجلس شورای اسلامی ایران

۱۷) "استفاده حداکثر از ظرفیت‌های کارشناسی اتاق‌های بازرگانی در ارجاع پرونده‌های اقتصادی به داوری" جزو کدام گزینه است؟

الف) رهبری (ب) دولت

ج) شورای نگهبان (د) قوه قضائیه

۱۸) "تبیین مبانی دینی و قانونی خصوصی‌سازی و صدور بیانیه‌های روشن‌گر در این خصوص" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۵

الف) شورای نگهبان (ب) قوه قضائیه

ج) مجمع تشخیص مصلحت نظام (د) دولت

۱۹) "تقویت و توسعه تشکل‌های صنفی و حرفه‌ای" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۶

الف) تشکل‌های بخش خصوصی و مردم نهاد (ب) احزاب و گروه‌های سیاسی

ج) حوزه، دانشگاه و دیگر سامانه‌های اندیشه‌ساز (د) بنیادها و نهادهای عمومی

۲۰) "بهره‌گیری از دانشگاه‌ها و محافل تخصصی برای بررسی و تدوین نظرها و پیشنهادهای تشکل‌ها به روش‌های علمی و سازنده" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۶

الف) تشکل‌های بخش خصوصی و مردم نهاد (ب) تشکل‌های کارگری

ج) مجمع تشخیص مصلحت نظام (د) احزاب و گروه‌های سیاسی

۲۱) "توصیه‌های سازنده به جامعه برای دوراندیشی و پرهیز از شتاب‌زدگی و ناشکیبایی در رویارویی با تحولات ناشی از اجرای فرآیند" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۷

الف) رسانه (ب) دولت

ج) رهبری (د) روحانیت

۲۲) "تشویق مردم به سرمایه‌گذاری هر چه بیشتر در شرایط گذار از اقتصاد دولتی به اقتصاد آزاد و مردمی" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۷

الف) رهبری (ب) رسانه‌ها

ج) روحانیت (ج) دولت

۲۳) "برگزاری همایش‌های گوناگون برای نقد و بررسی چگونگی روند آزادسازی و خصوصی‌سازی" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۷

الف) حوزه، دانشگاه و دیگر سامانه‌های اندیشه‌ساز (ب) احزاب و گروه‌های سیاسی

ج) تشکل‌های بخش خصوصی و مردم نهاد (د) بنیادهای و نهادهای عمومی

۲۴) "ارائه پیشنهادها و راهکارهای اجرایی متکی به تجربه چند ده ساله خود برای پیشبرد هر چه بهتر فرآیندسازی و خصوصی‌سازی" جزو کدام گزینه است؟ ص ۹۷

الف) بنیادها و نهادهای عمومی (ب) تشکل‌های بخش خصوصی و مردم نهاد

ج) تشکل‌های کارگری (د) احزاب و گروه‌های سیاسی

نمونه سؤال‌های تشریحی

- ۱- اقدامات مهم و اساسی نهاد رهبری در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را ذکر کنند.
- ۲- اقدامات مهم و اساسی قوای سه گانه در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را برشمارند.
- ۳- اقدامات مهم و اساسی مجمع تشخیص مصلحت نظام در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را نام ببرند.
- ۴- اقدامات مهم و اساسی مجلس شورای اسلامی در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را فهرست نمایند.
- ۵- اقدامات مهم و اساسی تشکلهای بخش خصوصی و نهاد مردم در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را ذکر کنند.
- ۶- اقدامات مهم و اساسی تشکلهای کارگری در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را نام ببرند.
- ۷- اقدامات مهم و اساسی رسانه‌ها در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را ذکر کنند.
- ۸- اقدامات مهم و اساسی حوزه و دانشگاه در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را برشمارند.
- ۹- اقدامات مهم و اساسی روحانیت در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را فهرست کنند.
- ۱۰- اقدامات مهم و اساسی احزاب و گروه‌های سیاسی در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را نام ببرند.
- ۱۱- اقدامات مهم و اساسی بنیادها و نهادهای عمومی در خصوص تحقق اصل (۴۴) قانون اساسی را ذکر کنند.

پاسخنامه نمونه سؤال‌های چهارگزینه‌ای

گزینه صحیح	شماره سؤال	گزینه صحیح	شماره سؤال
بخش هفتم		بخش اول	
ب	۱	الف	۱
ج	۲	د	۲
ج	۳	الف	۳
د	۴	بخش دوم	
بخش هشتم		ج	۱
الف	۱	د	۲
ب	۲	ج	۳
ب	۳	الف	۴
ج	۴	ج	۵
ب	۵	د	۶
د	۶	ج	۷
الف	۷	بخش سوم	
ج	۸	ب	۱
د	۹	ج	۲
الف	۱۰	الف	۳
ب	۱۱	ج	۴
ج	۱۲	د	۵
د	۱۳	ب	۶
د	۱۴	بخش چهارم	
الف	۱۵	الف	۱
الف	۱۶	الف	۲
د	۱۷	الف	۳
الف	۱۸	بخش پنجم	
الف	۱۹	الف	۱
ب	۲۰	د	۲
الف	۲۱	الف	۳
ج	۲۲		
ب	۲۳		
الف	۲۴		

		بخش ششم	
		ج	۱
		ج	۲
		د	۳
		د	۴
		د	۵

منابع و مآخذ:

- ۱- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- ۲- طباطبایی یزدی، رویا، مافی، فرزانه، روش‌های اجرایی شدن سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی، انتشارات معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی - مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۸۷
- ۳- رونق، یوسف، متن قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، موسسه توسعه و بهبود مدیریت، انتشارات فرمنش، ۱۳۸۷
- ۴- کابلی‌زاده، احمد، خصوصی‌سازی مردمی، کارایی همراه با عدالت، مرکز پژوهش‌ها مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۴
- ۵- عطایی، امیر، بررسی مبانی قانونی واگذاری سهام عدالت، دفتر مطالعات اقتصادی
- ۶- احمدی، فاطمه، عالیشوندی، سمیه، سهام عدالت در بطن خصوصی‌سازی، مجله اقتصادی، سال هفتم، شماره ۶۷ و ۶۸
- ۷- توانمندسازی و ارتقای بخش‌های غیردولتی در برنامه پنجم توسعه با تاکید بر اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی <http://www.majlis.ir>
- ۸- دفتر برنامه‌ریزی و نظارت بر سیاست‌های کلی اصل (۴۴) <http://www.asl44.mefa.ir>
- ۹- سایت وزارت تعاون <http://www.icm.gov.ir>
- ۱۰- سایت مجمع تشخیص مصلحت نظام (دبیرخانه) <http://www.maslehat.ir>
- ۱۱- سایت مرکز پژوهش‌های مجلس <http://www.majlis.ir>
- ۱۲- سایت مرکز تحقیقات مجمع تشخیص مصلحت نظام (گروه اقتصاد کلان)
- ۱۳- بررسی اصلاح قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران در راستای قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه و اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، دفتر مطالعات حقوقی، مجید زلالی
- ۱۴- سایت دفتر مقام معظم رهبری [p://www.leader.ir](http://www.leader.ir)
- ۱۵- سایت ایران ۱۴۰۴ <http://www.iraniec.ir>
- ۱۶- سایت دولت <http://www.icm.gov.ir>
- ۱۷- فصلنامه مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، سال پانزدهم، شماره شصتم، پاییز و زمستان ۱۳۸۷
- ۱۸- سایت ریاست جمهوری، <http://former.president.ir>